

Česká zemědělská univerzita

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Ochrana osobnosti, nemajetková újma fyzické osoby a její odškodnění

Protection of personal rights, other than proprietary loss and compensation

Autor práce: Bc. Viktor Veltruský

Vedoucí práce: JUDr. Eva Kadlecová

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Praze 19. dubna 2008

Viktor Veltruský

Děkuji vedoucímu diplomové práce JUDr. Evě Kadlecové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Abstrakt

Veltruský, V. **Ochrana osobnosti, nemajetková újma fyzické osoby a její odškodnění**. Praha 2008. Diplomová práce. Česká zemědělská Univerzita. Provozně ekonomická fakulta. Katedra práva. Vedoucí práce JUDr. Eva Kadlecová.

Práce se zabývá ochranou osobnosti, nemajetkovou újmu fyzické osoby a jejího odškodnění. Cílem této práce bylo seznámit čtenáře s možnostmi uplatnění nároků vzniklých neoprávněným zásahem do práv na ochranu osobnosti a se způsobem odškodnění vzniklých nemateriálních škod. Dalším cílem této diplomové práce je demonstrace možností ochrany osobnosti fyzické osoby. V diplomové práci se věnuji problematice ochrany osobnosti, jejím dílčím právům a právům příbuzným k právu na ochranu osobnosti.

V první části se věnuji historickému vývoji osobnostních práv na Českém Území a také v zahraničí. Druhá část obsahuje charakteristiku všeobecného osobnostního práva v objektivním a subjektivním smyslu a také jednotlivá dílčí práva na ochranu osobnosti.

Třetí část je rozdělena do jednotlivých podkapitol souvisejících se svobodou projevu. Druhý cíl práce je zpracovat nejvýznamnější zákony související s ochranou osobnosti.

Dalším cílem této diplomové práce je demonstrace možností ochrany osobnosti fyzické osoby.

Klíčová slova: ochrana osobnosti, nemateriální újma, odškodnění, nároky vzniklé z neoprávněných zásahů, pozitivní právo, občanské právo, majetková škoda.

Abstract

Protection of personal rights, other than proprietary loss and compensation.

The work deals with the protection of personal rights, other than proprietary loss and compensation. The object of this thesis is to inform a reader about the possibilities a natural person has of compensation of the other than proprietary loss resulting from the encroachment on his or her rights to protection of a person. According to the fact that it is still relatively frequent to come across ignorance of the term „other than proprietary loss,” the term is explained at the very beginning of the thesis. It is defined as a damage in other than proprietary sphere and is characterized, unlike financial damage, by no-fault liability.

In the further part of the thesis the author gives a brief account of the historical development of the legal regulation of the protection of personal rights of an individual in the Czech countries and around the world.

The following chapter asserts that the protection of an individual is not only the privilege of the private law, but it is also governed by the norms of the public law. As an example there are stated norms of the criminal law. In the same chapter a reader finds an interpretation of the press law and the claims arising out of it and many more law. By asserting the rights according to the quoted regulations, the right to claim protection in accordance with the Civil Code does not cease to exist.

In the next part of the thesis there are described the claims the aggrieved person is entitled to employ against the trespasser of the rights to protect an individual. This means claim for refrain from encroachment, claim for reinstating and claim for appropriate compensation both moral and monetary.

Key words: personal rights, other than proprietary loss, legal order, compensation, Civil Code, monetary loss, claim.

Ochrana osobnosti, nemajetková újma fyzické osoby a její odškodnění
Protection of personal rights, other than proprietary loss and compensation

1 Úvod

Tato diplomové práce má za úkol seznámit čtenáře se vznikem a strukturou Všeobecného osobnostního práva, jeho dílčími osobnostními právy a právy souvisejícími s osobnostními právy v pozitivním právu, tedy platném právním stavu. Při výběru tématu pro mou práci mě oslovilo toto téma z důvodu jeho obecného užití. Důvodem volby tématu práce - ochrana osobnosti, nemajetková újma fyzické osoby a její odškodnění je snaha o zachycení práv fyzické osoby v její integritě a vytvořit základní přehled o tom, které hlavní jednotlivé hodnoty osobnosti fyzické osoby vytvářejí integritu osobnosti a zároveň, kterým hlavním dílčím osobnostním právům tyto jednotlivé hodnoty korespondují. Ať už totiž člověk chce či ne, je subjektem všeobecného osobnostního práva a měl by vědět jaká práva fyzické osobě náležejí a jakým zásahům do osobnostních práv ostatním fyzickým osobám by se případně měla vyhnout. Cílem je tedy zmapování a analýza zakotvení institutů osobnostních práv a soukromí jednotlivce a jejich omezení ve vztahu k osobnostním právům ostatních fyzických osob v České republice.

Dále má tato diplomová práce sloužit jako užitečný pomocník těm, kteří projeví zájem o tuto problematiku nejen z oblasti občanského práva, ale i z jiných právních odvětví. Při vypracování této práce bude využito literatury orientované především na občanské právo, ale i literatury věnující se mnoha jiným právním odvětvím, jakož i učebnic z oblasti právní. Celý text je proložen odkazy na použitou literaturu a zákonné ustanovení, kde lze nalézt detailnější zpracování problémů řešených v této diplomové práci. Pro větší přehlednost budou v textu zmíněny vysvětleny základní pojmy a instituty se kterými se lze setkat v problematice ochrany osobnosti.

Svou diplomovou práci jsem zpracoval jako přehled právních institutů ochrany osobnosti, které vycházejí ze základních lidských práv. Základní práva člověka a ochrana jeho důstojnosti, která je základním myšlenkovým zdrojem osobnostních práv a jejich ochrany v současných demokratických právních rádech se stala těžištěm této práce. Účelem těchto institutů je zajišťovat ochranu osobnosti fyzických osob především v občanskoprávních vztazích a tím i jejich všestranný rozvoj.

Právelem na ochranu osobnosti v subjektivním smyslu pak rozumíme oprávnění určitého subjektu především bránit se proti zásahu do její osobnosti. Jedná se o osobnost

fyzické osoby která požívá ochrany občanským zákoníkem, což znamená, že právo této fyzické osoby působí proti všem (erga omnes), je tedy absolutní povahy. Povinnost ostatních subjektů spočívá v nezasahování do tohoto subjektivního práva. Všeobecným osobnostním právem v objektivním smyslu je osobnost, jakožto imateriální, objektivně nedělitelná, neoddělitelná a jedinečná hodnotová součást každé lidské bytosti, resp. fyzické osoby ve smyslu právním, projevující se ve své somatické a psychické jednotě. Tato lidská bytost je sama výlučně oprávněna s touto svojí osobností disponovat erga omnes a je zároveň v této dispozici s vlastní osobností omezena vlastní dispozicí jiné bytosti, resp. jiných lidských bytostí, resp. fyzických osob, které mají stejné rovné právní postavení vymezené, omezené a chráněné právním řádem. Souhrn právních norem, které upravují výše charakterizovanou osobnost fyzické osoby a z toho vyplývající společenské vztahy, nazýváme všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu.

Vývoj institutů práva na ochranu osobnosti a práv příbuzných, nebo speciálních je značný především v posledním století a má trendy, které se pokusím popsat a srovnat na počátku mé práce. Proto se v ní věnuji historii a vývoji práva na ochranu osobnosti a to v České republice i právní úpravě těchto institutů v evropských zemích a Americe. Právo na ochranu osobnosti stejně tak jako většina evropského občanského práva pramení z práva římského.

Dále se bude týkat základní charakteristiky všeobecného osobnostního práva v objektivním smyslu a všeobecného osobnostního práva v subjektivním smyslu. Následuje kapitola obsahující prameny osobnostního práva a právní úprava jednotlivých (dílčích) předmětů ochrany osobnosti jako jsou právo na osobní svobodu, právo na jméno, právo na podobu, právo na čest a důstojnost, právo na tělesnou integritu, právo na slovní projev a právo na osobní soukromí.

Svoboda projevu a její hranice s osobnostním právem jsou obsaženy v této diplomové práci z důvodu, že tvoří část této práce kde se často tyto významná osobnostní práva dostávají do kolize.

Právní úprava práv souvisejících s osobnostními právy se samozřejmě týká i celé řady jiných zákonů, kterým se budu ve své práci věnovat. Otázkám úpravy zvláštního osobnostního práva obsažené v jiných zákonech než v občanském zákoníku, např.

autorská a průmyslová práva, trestní a tiskové právo, a zákony o svobodném přístupu k informacím, o ochraně osobních údajů, o veřejném ochránci práv, o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci a také některým aktuálním otázkám, které mají souvislosti s ochranou osobnosti, jako jsou ochrana osobnosti při reklamě a zpravodajství a médiích.

Aby se fyzická osoba mohla bránit proti neoprávněnému zásahu do osobnostního práva fyzické osoby je třeba využít dostupných právních prostředků ochrany osobnosti, kterým bude věnována samostatná kapitola této práce. Jedná se tedy o právní prostředky zajišťující náhradu škody, jež těmito neoprávněnými zásahy může, avšak nemusí vzniknout.

Předposlední kapitola s názvem nemajetková újma a její odškodnění pak čerpá především z porušení nebo ohrožení osobnosti fyzické osoby a možného vzniku imateriální tedy nemajetkové újmy, která je charakteristická pro celou oblast osobnostních práv.

Určitému přehledu z oblasti ochrany osobnosti v mezinárodním měřítku a v EU je věnována poslední kapitola této práce pojednávající především o mezinárodních smlouvách.

2 Cíl a metodika

Ochrana před neoprávněnými zásahy do práva na ochranu osobnosti a s nimi spojené odstraňování nemajetkových škod se stává v dnešní době stále častěji diskutovaným tématem. Hlavním cílem této práce je seznámit čtenáře s jeho základními lidskými právy a z nich vycházející Ústavně zakotvené ochrany osobnosti a možnostmi uplatnění nároků vzniklých neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti a zejména pak se způsoby odškodnění těchto neoprávněných zásahů.

Druhým cílem této diplomové práce je demonstrace možností ochrany osobnosti fyzické osoby podle pozitivněprávní úpravy práv souvisejících s osobnostními právy.

Cílem mé práce tedy byla analýza práva na ochranu osobnosti fyzické osoby a práv příbuzných a také speciálních.

Dalším cílem této diplomové práce je zmapovat vzájemné souvislosti osobnostních práv a svobody projevu.

V další části je pojednáno především o právní ochraně osobnosti podle celé řady ostatních zákonů, nikoli tedy podle občanského zákoníku např. o veřejnoprávní ochraně před neoprávněnými zásahy a to podle trestněprávních předpisů. Pro případ nemajetkové újmy způsobené při vydávání periodického tisku je uvedena také ochrana dle tiskového zákona a ochrana osobnosti při reklamě. Také právní ochrana dle autorského zákona, průmyslových právech, ochraně osobních údajů a svobodném přístupu k informacím jakož i o zákoně o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem je cílem mimo jiných předpisů i samostatné kapitoly této práce.

Vyjasnění rozdílu mezi prostředky ochrany před neoprávněnými zásahy do práva na ochranu osobnosti a právními prostředky zajišťujícími náhradu škody, jež těmito neoprávněnými zásahy může, avšak nemusí vzniknout je cílem samostatné kapitoly.

Stejně tak jako název této diplomové práce je jejím cílem nemajetková újma a její odškodnění nebo satisfakce, na kterou se snažím zaměřit, avšak promítá se téměř do celého obsahu této diplomové práce.

3 Historie ochrany osobnosti

První základy všeobecného osobnostního práva, které nelze z historického hlediska odtrhovat od ideje lidských a občanských práv a svobod vůbec, lze v dlouholetém vývoji lidské společnosti spatřovat již v antické filozofii a v myšlení o přirozeném právu u sofistů a stoiků. Pokud šlo např. o římské právo, tam již byla poměrně precizně poskytována ochrana před neúctou – nevážností (iniuria) projevenou k osobnosti jiného (proto se tehdy nebylo možno dopustit iniurie na otrokovi). Zákon dvanácti desek stíhal pevně stanovenými peněžitými pokutami i urážkou na cti.¹

Ustanovení Zákona dvanácti desek, však mělo na mysli, pouze skutkovou urážku, projevenou vůči jiné fyzické osobě, vztažením ruky (iniuria facti). Novou situaci vytvořil prétorický edikt. Tzv. obecný edikt (edictum generale) již připouštěl širší výklad, a zahrnoval vedle skutkové urážky i urážku slovní (iniuria verbis), resp. urážku jakýmkoliv nepřímým činem. Kromě toho, byly zavedeny tzv. edikty speciální (např. odčinění veřejné nadávky, odčinění útoku na cudnost žen a mladých lidí atd.). Tato ochrana byla poskytována na základě actionis iniuriati. Prétorická praxe později vytvořila právní prostředek action iniuriarum aestimatoria (tzv. oceňovací žaloba pro urážku způsobenou na cti), který zaujal v římském právu zvláštní místo. Umožňoval totiž přiznávat postiženému peněžitou částku podle volného uvážení postiženého, prétora a soudu, a to i tehdy, kdy jej nepostihla žádná majetková újma. Jiné hodnoty lidské osobnosti, jako např. jména, se v té době ještě předmětem právní ochrany nestaly.

Nové myšlenkové podněty pro další rozvoj lidských práv, a tím i rozvoje osobnosti fyzické osoby a její ochrany, přineslo křesťanství a renesance. „V tomto období byla v právní sféře zabezpečována ochrana osobnosti fyzických osob, především trestním právem. Pokud šlo o některá dílčí osobnostní práva (např. právo na čest a důstojnost), ta byla původně chráněna prostřednictvím určitých svépomocných prostředků, jako byla krevní msta, později i souboj, výkupné, jakož i různé druhy pokut.“² Pokud šlo o pokuty, ty byly vedle své represivní funkce zároveň považovány

¹ Kincl, J. a kol.: Všeobecné dějiny státu a práva. Praha, Panorama 1983, Sommer, O.: Učebnice soukromého práva římského, II. Praha 1964.

² Citováno: Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti, 4 přepracované a doplněné vydání, Linde, Praha, 2004, str. 40.

za určitou nápravu nemajetkové újmy, takže zpravidla vylučovaly úspěšné uplatnění jiných nároků. Porušení důstojnosti ženy (např. znásilněním, únosem atd.) mělo již tehdy za následek vedle náhrady škody i přiznání náhrady za nemajetkovou újmu otcí, resp. manželovi.

Pokud šlo o ochranu osobnosti fyzických osob, zejména o ochranu osobní svobody a rovnosti, nebylo v tomto období možno navazovat na římské právo. Jinak tomu bylo u soukromého vlastnictví a u směny zboží, které již v římském právu nalezly odpovídající a propracované prostředky právní úpravy a ochrany.

Teoretickým základem vzniku moderní koncepce všeobecného osobnostního práva se v 17. a 18. století staly v důsledku rozvoje racionalismu a osvícenství, přirozenoprávní teorie. Ty, oproti tehdejšímu feudálnímu státu a právu, formulovaly již moderní systém přirozených práv člověka, do jehož rámce řadily vedle soukromého vlastnictví i svobodu a rovnost člověka. Tyto přirozenoprávní teorie, postupně vyústily v ideu práv člověka a občana. V tomto období také dochází k prvním významným vyhlášením práv člověka v různých zákonodárných aktech tehdejších hospodářsky rozvinutých států, jakými byly zejména Anglie, Amerika a Francie.

3.1. Historický vývoj ochrany osobnosti ve světě

Soubor základních lidských práv byl v průběhu historického vývoje několikrát kodifikován a v nejrůznějších formách vyhlášován. Nejdříve se ochranou lidských práv zabývaly jen dokumenty vnitrostátní povahy. Vznik právních novodobých vnitrostátních dokumentů zabývajících se lidskými právy souvisí se společenskou realizací přirozenoprávních teorií, zejména s vyhlášením prvních demokratických ústavních dokumentů. Tyto společenské tendence vyústily v ideu základních práv člověka a ochrany jeho důstojnosti, která je základním myšlenkovým zdrojem osobnostních práv a jejich ochrany v současných demokratických právních rádech.

Anglie - již v r. 1215 zde byla přijata Magna Charta Libertatum, jako první předobraz následných velkých deklarací práv člověka a zároveň zdůrazňující princip nedotknutelnosti svobody fyzické osoby, dochází v r. 1628 k vydání známé Petice práv „Petition of Rights“, která položila základ pro uplatňování principu „due process of law“, poté v r. 1679 „Habeas Corpus Act“ jímž bylo uloženo, aby každý zatčený byl bez prodlení předveden před soudce, který rozhodne o oprávněnosti zatčení - tomuto

základu pozdějšího rozvinutí principu „fair trial“ a v neposlední řadě v r. 1689 k přijetí Charty práv „Bill of Rights“.

V Americe to byla hlavně Deklarace nezávislosti (United States Declaration of Independence 1776) a Ústava Spojených států amerických (United States Constitution 1777). Listina základních práv a svobod není součástí samotné ústavy, ale byla schválena jako prvních deset dodatků k ústavě (schválených 1791), které se v angličtině označují jako „Bill of Rights“.

Ve Švýcarsku zakotvil čl. 28 OZ z r. 1907 ochranu osobnosti v její obecné podobě. Citovaný čl. 28 OZ stanoví, že ten, jehož právo bylo porušeno, se může dožadovat odstranění účinků tohoto porušení. Nárok na náhradu škody, anebo nárok na poskytnutí peněžité částky jako zadostiučinění, je přípustný v případech stanovených zákonem.

Mimořádnou pozornost věnovala a věnuje soudní judikatura i věda vymezení hranic všeobecného osobnostního práva. V této souvislosti bych rád citoval známý výrok švýcarského civilisty A. Eggera, podle kterého by zakotvení neomezené ochrany osobnosti fyzické osoby mohlo vést až k zániku její osobní svobody. Předpokladem nároku na odstranění porušování osobnosti a zanechání rušení, je neoprávněnost zásahu jeho původce. Dojde-li neoprávněným zásahem do osobnosti občana i k majetkové újmě - škodě, lze její náhradu požadovat podle čl. 49 závazkového zákona z r. 1911.

Spolkový zákon OZ z r. 2002, k ochraně osobnosti jmenovitě v jeho čl. 45 zahrnuje obecně do rámce škody, která se nahrazuje, jak škodu majetkovou, tak nemajetkovou. Dále čl. 45e o nemajetkové škodě stanoví: „Ten, kdo je poškozen na své osobnosti, má nárok na zadostiučinění za nemajetkovou škodu, pokud to ospravedlňuje tíha poškození, zejména fyzická nebo duševní bolest. Soud může poškozené osobě přiznat přiměřenou peněžitou částku, ledaže by toto odškodnění mohlo být nahrazeno, nebo doplněno vhodnějším způsobem zadostiučinění“.

V německém právu prodělala ochrana osobnosti složitý vývoj a prosazovala se jen postupně, a to zásluhou soudní judikatury a vědy. Německý občanský zákoník **Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)** z roku 1896 neobsahoval, a ani po vydání zákona z 19.7.2002, týkajícího se změny předpisů o náhradě škody, neobsahuje ucelenější ochranu osobnosti občana, jako je např. již výše zmíněný švýcarský občanský zákoník.

Výslovnou úpravu má právo v SRN o ochraně jména v § 12 BGB. Německé právo neobsahuje ani obecnou úpravu odpovědnosti za zaviněné způsobení majetkové újmy – škody. Peněžité satisfakce byla v § 253 BGB zavedena jen pro případy výslovně uvedené v zákoně. Je třeba se zmínit i o tom, že již návrh občanskoprávní ochrany osobnosti připravený v NSR v r. 1959 zařadil osobnost fyzické osoby do právem chráněných hodnot a vedle jiných prostředků ochrany přiznával dotčené fyzické osobě výslovně návrh na peněžité zadostiučinění, je-li odůvodněno okolnostmi případu. Návrh zákona byl však silně kritizován, zejména představiteli tisku a nebyl prosazen.

Francouzské právo - Deklarace práv člověka a občana (La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen) z roku 1789 měla v Evropě největší význam a ovlivnila tak i ostatní země. Deklarace práv člověka a občana vyhlášený katalog přirozených a nezadatelných práv, jako např. právo na rovnost před zákonem, zákaz nezákonných zatčení, zákaz zpětné účinnosti zákonů, presumpce neviny, svobodu přesvědčení, projevu a svobody vlastnictví položila základy práv a svobod, týkajících se i osobní integrity a osobního života občanů.

Ochrana osobnosti v oblasti občanského práva byla poskytována od XIX. století, a to zejména v rámci odpovědnosti za neoprávněné zaviněné chování (§ 1382 OZ). Občanský zákoník (Code civil) z r. 1804 neobsahoval, (až na právo na jméno) zvláštní úpravu jednotlivých dílčích osobnostních práv. Později však judikatura pod vlivem teorie (Perreau) přestala omezovat ochranu osobnosti pouze na oblast zmíněné občanskoprávní odpovědnosti. Platný čl. 9 Code civil stanovil, že každý má právo respektování soukromého života (la vie privée), což zahrnuje široké aspekty ochrany citového života, zdraví, podoby, korespondence, majetku aj., zatímco čl. 9-1 Code civil zakotvil právo na respektování presumpce neviny. Jedním z prostředků ochrany osobnosti občana je i žaloba na zanechání činnosti, jakož i žaloba na náhradu škody. Rysem francouzské judikatury je, že připouští rovněž možnost přiznání pouze symbolické peněžité částky jako zadostiučinění tam, kde je újma vzniklá na osobnosti fyzické osoby nepatrná a kde tedy k naplnění cíle sledovaného zadostiučiněním stačí pouze tímto způsobem autoritativně vyslovit, že původce zásahu jednal neoprávněně.

V rakouském právu je kategorie jednotlivých osobnostních práv fyzických osob uznávána. Jejich účelem je zajišťovat ochranu osobnosti fyzických osob v

občanskoprávních vztazích a tím i jejich všestranný rozvoj. Základ úpravy osobnostních práv obsahuje Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 - Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB).³ Ten ve svém ustanovení § 16 stanoví, že „každý člověk má vrozená, již rozumem seznatelná práva“. Citované ustanovení se výslovně o osobnostních právech fyzické osoby nezmiňuje. Z toho důvodu část rakouské teorie soudí, že jednotlivá osobnostní práva fyzické osoby je třeba dovozovat z některých jiných ustanoveních Všeobecného občanského zákoníku z roku 1811, popř. i dalších zákonů.

„Z jednotlivých prostředků občanskoprávní ochrany osobnosti fyzických osob, kde jako vzor absolutně působících práv vůbec slouží § 43 ABGB, je třeba na prvním místě uvést žalobu na zdržení. Tu lze uplatnit již tehdy, dojde-li určitým způsobem k ohrožení osobnosti fyzické osoby. Jiným prostředkem občanskoprávní ochrany osobnosti fyzických osob je v případě trvajících rušení odstraňovací žaloba. K úspěšnému použití obou těchto právních prostředků se na straně ani ohrožovatele ani rušitele nevyžaduje zavinění“.⁴

3.2 Historický vývoj ochrany osobnosti na našem území

Československý stát převzal po svém vzniku v roce 1918 právní předpisy, které byly až do té doby platné na území bývalého Rakousko-Uherska. Bylo tak učiněno tzv. recepčním zákonem č. 11/1918 Sb., V českých zemích tak zůstal pro oblast občanského práva i nadále v platnosti rakouský Všeobecný občanský zákoník (ABGB) z roku 1811 který na našem území platil až do roku 1950. Na území Slovenska platilo uherské občanské právo, jehož základem bylo hlavně právo obyčejové. Tento stav na území tehdejší Československé republiky je označován jako tzv. právní dualismus.

Z celkového rámce všeobecného osobnostního práva, jako jednotného práva, bylo v době před druhou světovou válkou, podle obecných ustanovení § 43 Všeobecného občanského zákoníku, výslovně chráněno pouze dílčí osobnostní právo na jméno a to včetně jména krycího tzv. pseudonym.

³ Vyhlášen jako císařský patent č. 946/1811 ř.z. (říšského zákoníku), s účinností od 1.1.1812.

⁴ Citováno: Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti, 4 přepracované a doplněné vydání, Linde, Praha 2004, str. 48.

Dále bylo osobnostní právo chráněno zákonem č. 117/1852: Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích (trestní zákon)⁵, který ve své hlavě dvanácté: „O přečinech a přestupcích proti bezpečnosti cti“ za trestné považoval tyto zásahy do osobnostních práv: (1) urážku na cti křivým obviněním ze zločinu či jiných činů nepočestných či nemravných, nebo uveřejněním jiných na cti důtklivých skutečností ze života; (2) jiný druh veřejného hanění;

U těchto skutkových podstat zde byla připuštěna možnost obrany důkazem pravdy, ale pouze za předpokladu, že tento důkaz může neoprávněný zásah omluvit. Jako výraz osobního charakteru neoprávněného zásahu byla pro možnost trestního stíhání stanovena podmínka žádosti uraženého k trestnímu stíhání. Pro případ posmrtného útoku do pověsti zesnulé fyzické osoby byli aktivně legitimováni k podání žádosti pokrevenci, manžel, přisvojitelé a chovatelé, přisvojenci a chovanci, poručenci a sešvakřenci v pokolení vzestupném a sestupném, sourozenci manžela či manželky a manžel nebo manželka jeho sourozenců zesnulé fyzické osoby.

Zatímco podle ustanovení tehdejšího zákona o právu autorském č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském), bylo chráněno dílčí osobnostní právo k vlastní podobizně a dílčí osobnostní právo k dopisům, deníkům a jiným písemnostem osobní povahy. Tento zákon byl nahrazen autorským zákonem č. 115/1953 Sb. Autorský zákon ve svém § 95a § 96 zase jen upravoval práva na osobní písemnosti a podobiznu. Z dílčích osobnostních práv, která jsou zahrnována do rámce jednotného všeobecného osobnostního práva, byla v tomto období upravována pouze některá z nich. Tato velmi kusá právní úprava zůstávala navíc roztržena v různých právních předpisech. Zákon č. 141/1950 Sb. občanský zákoník, upravoval ve svém § 22 z dílčích osobnostních práv pouze právo na jméno fyzické osoby, včetně práva na označení – názvem právnické osoby. Podle tohoto ustanovení je-li někdo zkrácen ve svých právech tím, že někdo jiný neprávem užívá jeho jména, příjmení, názvu nebo krycího jména, může se domáhat, aby od toho bylo upuštěno.

Z této stručné charakteristiky a vývoje je patrné, že v tehdy platném občanském právu nebyla zákonodárná úprava všeobecného osobnostního práva provedena zdaleka způsobem, který by odpovídal potřebám a požadavkům demokratické společnosti.

⁵ Vyhlášen jako císařský patent č. 117/1852 ř.z. (říšského zákoníku), s účinností od 1.9.1852.

Tento stav se ovšem nevymykal z celkového společenského a právního klimatu padesátých let a byla zde tedy značná roztržitost úpravy osobnostního práva.

V šedesátých letech dvacátého století došlo k upuštění od trestněprávní ochrany osobnosti a trestným jednáním zůstalo nadále jen sdělování nepravdivých údajů (trestný čin pomluvy) a nepravdivý podnět ke státnímu orgánu o tom, že konkrétní fyzická osoba se dopustila trestného činu (trestný čin křivého obvinění). Úprava ochrany osobnosti, která byla vypuštěna z trestního zákona, byla nově implementována normami soukromoprávními a to občanským zákoníkem.

Pozitivní změnu v této oblasti občanského zákonodárství, přinesl občanský zákoník č. 40/1964 Sb., který ustanoveních § 11 až 16 u nás poprvé zakotvil obecnou (tzv. generální) úpravu všeobecného osobnostního práva, jako jednotného práva a v jeho rámci, úpravu jednotlivých osobnostních práv (tzv. dílčích práv), v určitém komplexním celku a to včetně úpravy jednotlivých základních prostředků ochrany. Tato úprava představovala ve své době nesporný krok vpřed. Naproti tomu nebyla dořešena otázka finančních satisfakcí za nemajetkovou újmu fyzických osob, resp. podle tehdejší zákonné terminologie, občanů. Spor zda občanský zákoník umožňuje přiznat finanční satisfakci za nemajetkovou újmu nebo neumožňuje, mohla řešit pouze judikatura. Zde je nutno podotknout převládající názor v této době, že občanský zákoník finanční satisfakci neumožňuje a soudní moc se tomuto nároku bránila. Tento spor vyřešilo až přijetí, z pohledu ochrany osobnosti zásadní novely občanského zákoníku č. 87/1990 Sb., která finanční satisfakci výslovně připouští.

V období určitého politického uvolnění byl přijat i tiskový zákon č. 81/1966 Sb., který upravoval mimo jiné právo na ochranu cti a důstojnosti v případě uveřejnění nepravdivého, či pravdu zkreslujícího údaje. Zabezpečoval tak formou tiskové opravy fyzické osobě. Tento zákon však nebyl v praxi příliš uplatňován.

Možnost dalšího zdokonalení i modernizaci občanskoprávní ochrany osobnosti nevyužila ani poměrně rozsáhlá novela občanského zákoníku, provedená zákonem č. 131/1982 Sb.

Zásadním přelomem i pro občanskoprávní úpravu ochrany osobnosti se však na začátku 90. let stalo přijetí Ústavy České republiky a zejména Listiny základních práv a svobod, jako součásti ústavního pořádku České republiky. Zvláště Listinou byl položen

v souladu s mezinárodními standardy, solidní ústavní základ občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby.

Lze předpokládat, že ke komplexnímu prohloubení úprav občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby, která bude obohacena o dosavadní rozvinuté zkušenosti soudní praxe i poznatky teorie, o podněty z vyspělých právních úprav včetně práva Evropské unie, jejímž členem se Česká republika 1. května 2004 stala, dojde v nově připravovaném občanském zákoníku, jako stěžejním předpisu, celého soukromoprávního řádu.

4 Pojem ochrany osobnosti v právu ČR

Pod pojmem osobnostního práva lze spatřovat především osobnost člověka, kterou lze posuzovat a zkoumat ze dvou základních hledisek. Jednak z hlediska biologického a jednak z hlediska společenského a tedy i právního. Tyto dvě hlediska se však ve skutečnosti prolínají a vzájemně ovlivňují. Už počítím se nasciturus, jako biologický organismus, dostává v případě, že se narodí později živý člověk, do společenských a právních vztahů. Právní vztah je třeba považovat za jakýsi subsystem vztahů společenských. Narozením člověka se vzájemný vztah společenského a biologického hlediska stává mnohem zřetelnějším, neboť postupným biologickým vývojem se člověk dostává stále šířeji do nejrůznějších společenských vztahů. Jak bude uvedeno dále, člověk ani po své biologické smrti není zcela vytěsněn ze vztahů společenských a právních a to přesto, že už nevystupuje v roli subjektu práv a povinností tzv. postmortální ochrana (§ 15 občanského zákoníku) a úprava vzniku občanskoprávní způsobilosti k právům a povinnostem (§ 7 občanského zákoníku).

V důsledku nutnosti uspokojení svých lidských potřeb a z nutnosti svého dalšího rozvoje jak z hlediska historického, tak z hlediska konkrétního lidského subjektu, vstupuje člověk do nejrůznějších společenských a právních vztahů. Toto uspokojování lidských potřeb, které se projevuje nakládáním s lidskými a společenskými hodnotami, je v rámci státu určováno a limitováno mimo jiné právním řádem konkrétního státu. Jestliže jde o uspokojování základních, pro život nezbytných a důležitých potřeb hmotné nebo i nehmotné povahy, hovoříme v této souvislosti o tzv. základních lidských právech. Tyto práva je však třeba zde chápat šířeji. Jejich součástí jsou i základní povinnosti člověka včetně jeho odpovědnosti. Práva jsou dále omezena právy ostatních členů společnosti, resp. jde o zabránění neoprávněných zásahů do práv jiných subjektů nebo celé společnosti.

Tento soubor základních lidských práv není a ani nemůže být, vzhledem k vývoji společnosti a posunech ve stupnicích hodnot neměnný a uzavřený. Z toho vyplývá i charakter předmětu všeobecného osobnostního práva, jehož jednotlivé dílčí předměty a jejich ochrana před neoprávněnými zásahy nemohou být předem uzavřeny a vyčerpávajícím způsobem jednotlivě vyjmenovány a popsány.

Subjektivní občanská práva lze třídit podle jejich předmětu na „subjektivní občanská **majetková práva**“ a „subjektivní občanská **osobnostní práva**“.

Subjektivní občanská osobnostní práva lze dále rozdělit na **všeobecné** osobnostní právo a **zvláštní** osobnostní právo. Všeobecné osobnostní právo je spjata s každou fyzickou osobou. Zvláštní osobnostní práva naopak nejsou nerozlučně spjata s každou fyzickou osobou, ale vznikají až projevem zvláštní tvůrčí duševní schopnosti této osoby (právo autorské, právo výkonných umělců atd.). U těchto zvláštních osobnostních práv nelze přehlédnout jejich vztah k majetkovým právům, proto se někdy tato podskupina subjektivních osobnostních práv označuje jako tzv. osobně majetková práva.

Rozdělení na práva majetková a nemajetková nelze však absolutizovat i přes to, že mají v zásadě odlišný právní režim. Práva majetková a nemajetková se ve skutečnosti vzájemně ovlivňují a působení jednoho práva vůči druhému právu může být spojeno s právními následky. Například určitý zásah do majetkového práva fyzické osoby může za jistých okolností vyvolat zásah do nemajetkového práva, resp. všeobecného osobnostního práva této fyzické osoby. Jestliže je tento zásah do nemajetkového práva neoprávněný a je objektivně způsobilý způsobit, resp. objektivně způsobil, újmu nemajetkového práva má tato dotčená fyzická osoba právo na ochranu svého subjektivního všeobecného osobnostního práva. Problémem je míra určitosti prvotního zásahu do majetkového práva, tzn. zda jde o oprávněný nebo neoprávněný zásah do majetkového práva. Neoprávněný zásah do majetkového práva tedy může vyvolat objektivní újmu nemajetkového práva. Složitější je v této souvislosti problematika týkající se oprávněného zásahu do majetkového práva a jeho vliv na její všeobecné osobnostní právo. Můžeme si například představit případ, kdy legální realizace právní normy, projevující se zásahem do majetkového práva fyzické osoby, může vyvolat újmu nemajetkového charakteru v rámci všeobecného osobnostního práva. V takovýchto případech se relativizuje účelnost právní normy takového charakteru a v konkrétních případech je na místě posuzovat její ústavnost.

Ke vzájemnému vztahu **všeobecného osobnostního práva** a **zvláštního osobnostního práva** je třeba uvést, že ač tyto práva spadají do jednotného systému

občanského práva, jsou tyto práva vůči sobě samostatná a na sobě nezávislá. Z tohoto důvodu **mohou být realizována obě práva vedle sebe.**

Vzájemný vztah základních ústavních práv občana a všeobecného osobnostního práva je vztahem obecného a zvláštního. Ústavně zakotvená práva mají podstatně větší rozsah i obsah než všeobecné osobnostní právo. Proto jsou také ústavně zakotvená základní práva fyzických osob provedena a konkretizována v dalších zákonných normách a to nejenom soukromoprávních, ale i v veřejnoprávních (právo trestní, správní, pracovní atd.). Občanský zákoník ve své části „ochrana osobnosti“ (§ 11 až § 16) konkretizuje a provádí v rámci své působnosti pouze ústavněprávní úpravu práv a svobod, které se týkají sféry osobního života a individuálních svobod fyzických osob.

Úprava všeobecného osobnostního práva není zabezpečena jenom stěžejními § 11 až § 16, ale i dalšími ustanoveními občanského zákoníku, jako např. § 5 předběžná ochrana provedená orgánem státní správy, § 6 svépomoc, § 7 ustanovení o způsobilosti k právům a povinnostem fyzické osoby, § 127 týkající se sousedského práva, § 444 týkající se bolestného a odškodnění za ztížení společenského uplatnění atd.

Tímto je tak vytvořena komplexní občanskoprávní ochrana osobnosti fyzických osob, jakožto součást celkové právní ochrany jejich osobnosti v našem právním řádu. V některých případech je neoprávněný zásah do všeobecného osobnostního práva zároveň zásahem do veřejného zájmu chráněného veřejnoprávní úpravou a tímto se tak občanskoprávní a trestní, resp. správní prostředky ochrany osobnosti doplňují, přičemž jsou na sobě nezávislé.

Trestněprávní odpovědnost je však založena při neoprávněném zásahu do osobnosti fyzické osoby **vždy na principu zavinění**. Oproti tomu **občanskoprávní prostředky** nápravy (mimo náhrady škody) nastupují v případě neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby **bez zřetele k existenci zavinění** původce neoprávněného zásahu. Proto lze uzavřít, že občanskoprávní ochrana osobnosti fyzických osob má univerzálnější rozsah a dosah a tím i širší možnost nápravy, než právní prostředky trestního práva, i když jsou tyto ve svých důsledcích citelnější. Vzhledem k možnosti přiznání finančních satisfakcí soudem v rámci občanskoprávní ochrany osobnosti oprávněnému subjektu a to v neomezené výši, se jeví však tento závěr jako relativní.

Práva občana týkající se sféry jeho osobního života a individuálních svobod jsou v občanském právu konkretizována a realizována úpravou tzv. všeobecného osobnostního práva každého občana jakožto fyzické osoby, tj. úpravou práva fyzické osoby spjatého s hodnotami osobnosti a s jejich všestranným rozvojem. Toto právo každé fyzické osoby se týká nakládání s hodnotami její osobnosti, v její fyzické (tělesné) a psychickomorální jednotě, uskutečňovaného v mezích stanovených právním řádem vůči všem ostatním fyzickým a právníkým osobám s rovným právním postavením.⁶

Kromě této soukromoprávní charakteristiky všeobecného osobnostního práva je však třeba dále uvést, že osobnost člověka v její fyzické a psychickomotorické jednotě je chráněna nejen vůči subjektům s rovným právním postavením, kterým může být i stát v určitých právních vztazích vystupující jako právníká osoba soukromého práva (např. v oblasti obchodněprávních závazkových vztahů, kde stát může za určitých okolností vystupovat pouze jako smluvní strana s rovným právním postavením), ale také vůči státu jakožto mocenskému suverénu v konkrétní státně organizované společnosti. Ochrana fyzických a právníkových osob před zvůlí státu je zajištěna systémem záruk nejen právních, ale i politických, ekonomických atd. Tyto právní záruky jsou jednak hmotněprávní a jednak procesněprávní. Z jiného pohledu mohou být a jsou záruky vnitrostátního a nebo mezinárodního práva, resp. evropského práva. V rámci všeobecného osobnostního práva jako jednotného práva existují **dílčí osobnostní práva**, která odpovídají jednotlivým hodnotám tvořícím integritu osobnosti fyzické osoby v její fyzické a psychickomorální jednotě. Charakteristika dílčích osobnostních práv je obsažena v kapitole **5.1. Dílčí instituty osobnostních práv**.

V občanskoprávní teorii se názory na povahu **všeobecného osobnostního práva v objektivním smyslu** lišily. Šlo zejména o otázky zda je všeobecné osobnostní právo součástí systému občanského, resp. soukromého práva a zda existuje všeobecné osobnostní právo jako jednotné právo, v jehož rámci lze vymezit dílčí osobnostní práva (tzv. monistická teorie), anebo zda existuje pouze soustava tolika dílčích osobnostních práv v objektivním smyslu, kolik je chráněných jednotlivých hodnot osobnosti fyzické osoby (tzv. pluralitní teorie).

⁶ Knap, K., Švestka, J. : Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. Panorama, Praha 1989, str. 22.

Odpověď na první otázku vychází z toho, že předmětem společenských vztahů upravovaných všeobecným osobnostním právem v **objektivním smyslu** je osobnost, jakožto imateriální, objektivně nedělitelná, neoddělitelná a jedinečná hodnotová součást každé lidské bytosti, resp. fyzické osoby ve smyslu právním, projevující se ve své somatické a psychické jednotě. Tato lidská bytost je sama výlučně oprávněna s touto svojí osobností disponovat **erga omnes** a je zároveň v této dispozici s vlastní osobností omezena vlastní dispozicí jiné bytosti, resp. jiných lidských bytostí, resp. fyzických osob, které mají stejné rovné právní postavení vymezené, omezené a chráněné právním řádem. Souhrn právních norem, které upravují výše charakterizovanou osobnost fyzické osoby a z toho vyplývající společenské vztahy, nazýváme všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu.⁷

Uvedené obecné znaky všeobecného osobnostního práva jsou shodné s obecnými znaky občanského resp. soukromého práva, z čehož lze dovodit, že všeobecné osobnostní právo je součástí práva občanského, resp. soukromého a upravuje tzv. společenské osobnostní vztahy, ve kterých jejich subjekty mají při dispozici s osobností fyzických osob vůči sobě navzájem samostatné a nezávislé postavení a tomu odpovídající **rovné právní postavení**. Neoprávněným zásahem do všeobecného osobnostního práva vzniká jeho subjektu možnost domáhat se ochrany tohoto práva proti všem ostatním subjektům. Jde tedy o absolutní občanské právo, které existovalo i před případným neoprávněným zásahem.

Pokud tedy je osobnost lidské bytosti jako objektivně nedělitelná hodnotová součást lidské bytosti, potom jakýkoliv neoprávněný zásah do této osobnosti se jeví jako újma celé osobnosti v její somatické a psychické (fyzické a psychickomorální) jednotě. Z tohoto důvodu je třeba osobnost fyzické osoby chránit komplexně a to úprava v našem platném občanském zákoníku, prostřednictvím generální úpravy všeobecného osobnostního práva v ustanovení § 11 a násl. občanského zákoníku, v zásadě splňuje. Neoprávněné zásahy, které se týkají konkrétních jednotlivých hodnot, složek hodnoty osobnosti, jak je demonstrativně vyjmenovává ustanovení § 11 občanského zákoníku, tj. života, zdraví, občanské cti, svého jména a projevu osobní povahy, nelze tedy posuzovat samostatně, tedy zda byla porušena konkrétní jednotlivá hodnota osobnosti,

⁷ Knap, K., Švestka, J. : Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. Panorama, Praha 1989, str. 52.

ale vždy zároveň hodnotit, zda jsou objektivně způsobilé narušit integritu osobnosti fyzické osoby jako celku.

Legislativní forma **generální klauzule v §11 občanského zákoníku** znamená, že toto ustanovení **pokrývá všechny možné hodnotové stránky osobnosti**, které mohou být anebo byly neoprávněným zásahem narušeny, **i když nejsou v zákoně výslovně uvedeny**. Přestože generální klauzulí je uzavřen okruh hodnot, které ve svém souhrnu znamenají hodnotu jednu a to osobnost ve své fyzické a psychickomorální jednotě, je obsah zmíněného okruhu hodnot dynamický, měnící se v závislosti na čase, společenské situaci a stupni rozvoje poznání. To znamená, že v tomto smyslu je okruh hodnot představujících osobnost fyzické osoby stále neúplný a neuzavřený. Je na soudní praxi, aby tuto nutnou obecnost konkretizovala a normativitu všeobecného osobnostního práva aplikovala a zároveň v uvedeném smyslu rozvíjela. Tento přístup považuji za správný a zároveň potvrzuje teoretickou správnost monistického pojetí, které umožňuje ochranu fyzických osob i za takových okolností, které nelze předem předvídat a tedy kasuisticky spolehlivě legislativně upravit.

O všeobecném osobnostním právu v subjektivním smyslu mluvíme tehdy, když na toto právo nazíráme jako na jeden z druhů subjektivních občanských práv, které vymezují každé fyzické osobě prostřednictvím občanskoprávního postavení okruh jeho individuálního právního statutu. **Vztah všeobecného osobnostního práva v objektivním a subjektivním smyslu** je následující: „Občanské subjektivní všeobecné osobnostní právo lze definovat jako všeobecným osobnostním právem v objektivním smyslu vymezenou, garantovanou a chráněnou možnost každého nakládat dle svého uvážení co nejdříve se svou osobností, resp. s jednotlivými hodnotami tvořícími integritu jeho osobnosti v její fyzické a psychickomorální jednotě vůči ostatním subjektům s rovným právním postavením k uspokojování a ochraně svých zájmů“.⁸

Dispozice s osobnostními hodnotami ze strany fyzické osoby se děje prostřednictvím právních úkonů, které jsou vymezeny v příslušných ustanoveních občanského zákoníku (§ 34 a násl. občanského zákoníku), proto jakákoli dispozice s těmito hodnotami musí splňovat všechny náležitosti, které jsou obecně na právní úkony

⁸ Knap, K., Švestka, J. : Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. Panorama, Praha 1989, str. 84

kladeny. Sankcí za nedodržení těchto náležitostí je neplatnost projevu vůle fyzické osoby, resp. možnost odstoupení za určitých okolností od smlouvy.

Z dalších charakteristik je možné uvést, že všeobecné **osobnostní právo je nepřevoditelné - nezcizitelné**, tzn., že fyzická osoba nemůže toto právo pozbyt z vlastní vůle na základě smluv a dále, že toto právo nemůže rovněž přejít na jiného na základě dědění. Výše uvedené vyplývá z již popsané neoddělitelnosti všeobecného osobnostního práva od osoby jedince. Na této nepřevoditelnosti nic nemění ani smrt fyzické osoby a vznik právních následků předvídaných v § 15 občanského zákoníku, kdy postmortální ochrana náleží manželu a dětem, není-li jich, rodičům zemřelého.

Všeobecné osobnostní subjektivní právo je **nepostižitelné exekucí**, ale exekuci samozřejmě podléhají případné relevantní majetkové nároky, které vznikly fyzické osobě v důsledku neoprávněného zásahu do jeho všeobecného osobnostního práva. Všeobecné osobnostní subjektivní právo je dále **nepromlčitelné** (§100 odst. 2 občanského zákoníku) a **neprekludovatelné** (§ 583 občanského zákoníku), což je dalším lišícím znakem vzhledem k právům majetkovým. **Plynutí času** má význam z hlediska faktické prosaditelnosti jednotlivých nároků ze všeobecného osobnostního subjektivního práva, tzn. plynutí času má význam mimo jiné i pro unesení důkazního břemene v civilním soudním řízení. K otázce prosaditelnosti všeobecného osobnostního subjektivního práva lze dále uvést, že u žalob na určení, že určitým způsobem se zasáhlo do práv osobnosti žalobce nebo žaloby o určení, že určité výroky jsou nepravdivé, není třeba, aby se prokazoval právní zájem na tomto určení, neboť tyto žaloby nejsou žalobami určovacími podle § 80 písm. c) o.s.ř.⁹

Základní strukturu každého práva, a tedy i všeobecného osobnostního práva, tvoří určitý právní vztah mezi určitými právními subjekty vzhledem k určitému předmětu tohoto právního vztahu. Všeobecné osobnostněprávní vztahy, jakožto subsystem občanskoprávních vztahů, jsou právní vztahy, v nichž fyzická osoba jako individuálně určený oprávněný subjekt realizuje vůči všem individuálně neurčeným subjektům (fyzické i právnické osoby) s rovným právním postavením možnost v mezích právního řádu nakládat podle vlastního uvážení se svou osobností, zatímco individuálně neurčené subjekty mají právní povinnost toto subjektivní občanské osobnostní právo

⁹ Sborník Nejvyššího soudu III. Nejvyšší soud ČSSR, SEVT Praha 1980, str. 208-209.

oprávněného subjektu respektovat, tj. zdržet se chování, které by neoprávněně porušovalo nebo jen ohrožovalo všeobecný osobnostněprávní vztah, který je tedy právním vztahem absolutní povahy.

Subjekty všeobecného osobnostního práva mohou být na straně oprávněných subjektů pouze fyzické osoby a na straně povinných subjektů jimi mohou být, jak osoby fyzické, tak osoby právnické, tedy i stát. Úprava postavení právnických osob a ochrany jejich „quasi osobnosti“ na straně subjektů oprávněných je obsažena zejm. v obchodním zákoníku č. 513/1991 Sb., (srov. § 8 a násl. obchodního zákoníku).

K oprávněným subjektům všeobecného osobnostního práva naše platná právní úprava v § 11a násl. občanského zákoníku správně vychází z pojetí, že každá lidská bytost má osobnost a zároveň pouze lidská bytost má osobnost.¹⁰ Všeobecné osobnostní právo nabývá každá fyzická osoba dle platného právního stavu okamžikem narození, popř. početím, (nasciturus) aniž by k nabytí tohoto práva bylo třeba přistoupení dalších právních důvodů, jako například určité rozumové předpoklady. K případným dispozicím se všeobecným osobnostním právem, které mají povahu právních úkonů je třeba, aby fyzická osoba byla zároveň subjektem určité míry způsobilosti k právním úkonům.

Všeobecné osobnostní právo trvá po celou dobu života fyzické osoby a zaniká okamžikem zániku způsobilosti mít práva a povinnosti, tj. smrtí (§ 7 odst. 2 občanského zákoníku). Po smrti fyzické osoby se právo na ochranu osobnosti zemřelého ex lege transformuje a stává se součástí všeobecného osobnostního práva v subjektivním smyslu osob, taxativně uvedených v § 15 občanského zákoníku, tj., toto právo sukceduje na manžela a děti, není-li jich, tak na rodiče. Změna transformací a sukcesí není absolutní. Osoby uvedené v § 15 občanského zákoníku nemohou dát svolení k zásahu do práva osobnosti, pokud jde o zásah, z jehož povahy vyplývá, že svolení k němu je vázáno jen na osobu zemřelého.¹¹ Dispoziční projev vůle, který v této

¹⁰ Knap, K., Švestka, J. : Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. Panorama, Praha 1989, str. 73.

¹¹ Bičovský, J. , Holub, M. : Nové znění občanského zákoníku - poznámkové vydání. Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Linde Praha, a.s., Praha 1991, str. 28.

souvislosti zemřelá fyzická osoba učinila ještě za svého života, právo uznává a smrtí této fyzické osoby se tento dispoziční projev vůle stává definitivní.

5 Právní úprava práva na ochranu osobnosti

Pramenem všeobecného osobnostního práva jež patří mezi základní lidská práva v současném platném právním stavu („de lege lata“) mají svůj základ především v Ústavním pořádku. Obecně jsou to tedy následující zákony: Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR; Listina základních práv a svobod (vyhlášena usnesením ČNR č. 2/1993 Sb.); Ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR (tzv. recepční norma);

Výše uvedené ústavní zákony tvoří v současnosti základ ústavního pořádku České republiky, který zakotvuje hlavní právní principy všech společenských vztahů, tedy i hlavní právní pravidla občanskoprávních vztahů a v jejich rámci i ochrany osobnosti a všeobecného osobnostního práva. Úprava práv na ochranu osobnosti vychází z mezinárodní Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, která se stala součástí našeho právního řádu uveřejněním ve Sbírce zákonů pod číslem 209/1992 Sb.

Ústava ČR stanoví, že ČR je právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Každý občan může činit co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.¹² Listina základních práv a svobod jde v garanci práv a svobod podstatně dále, např. čl. 2. odst. 3) Listiny stanoví, že: „každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“ Článek 1 Listiny dále stanoví: „Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“

Východiskem pro úpravu a právní režim dílčích osobnostních práv jsou dále zejména tyto zásady upravené v Listině : nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena (čl. 7), osobní svoboda je zaručena (čl. 8).

Konkrétní a **nejvýznamnější úpravu** která vzešla v souladu s mezinárodní Úmluvou o ochraně lidských práv a svobod do našeho právního řádu lze nalézt v (čl. 10) Listiny: (1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, jeho osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. (2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života (rozlišeno osobnostní

¹² čl. 1, čl. 2 odst. 4, čl. 4 úst. zák. č. 1/1993 Sb., Ústava ČR.

právo a právo na jeho ochranu). (3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

Taktéž následující ustanovení Listiny: „nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením“ (čl. 13), „každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat údaje a informace bez ohledu na hranici států“ (čl. 17 odst.2), „každý má právo na ochranu zdraví“ (čl. 31) atd.

Všechna výše uvedená práva a svobody **lze omezit zákonem**, je-li to v zájmu ochrany práv a svobod druhých (např. čl. 17 odst. 4, čl. 7 odst. 1 atd.). K omezení jednotlivých práv a svobod dochází i vzájemně mezi jednotlivými články Listiny, tedy nejen odkazem na případný „omezující zákon“. Například čl. 10 Listiny je limitujícím ustanovením vzhledem k čl. 17 Listiny, který upravuje svobodu projevu a právo na informaci. Tento vztah dvou ústavních zásad se samozřejmě promítá i do úpravy a realizace všeobecného osobnostního práva. Obsah a poměrně vysoký stupeň konkrétnosti úpravy činí z Listiny základních práv a svobod právní normu, která v mnohých ustanoveních nepotřebuje ke své realizaci prováděcí normy nižší právní síly, což je nepochybně pozitivní moment z hlediska záruk ústavnosti a záruk realizace základních práv a svobod.

Ze skutečnosti, že práva na ochranu osobnosti vychází z úpravy v Listině základních práv a svobod vyplývá, že tato práva jakožto základní lidská práva požívají ochrany předpisem nejvyšší právní síly a není je možno vyloučit s odkazem na úpravu provedenou obyčejným zákonem.

Nejdůležitějším **formálním pramenem všeobecného osobnostního práva** v objektivním smyslu je občanský zákoník č. 40/1964 Sb., ve znění novel, který v ustanoveních § 11 - § 16, v rubrice označené „Ochrana osobnosti“, upravuje obecný (generální) občanskoprávní základ všeobecného osobnostního práva. Činí tak velmi široce, takže těžiště ochrany některých v něm uvedených všeobecných osobnostních práv, konkrétně např. života a zdraví, je v jiných právních odvětvích (právu trestním a v právu správním), která obsahují specifická ustanovení o ochraně zdraví a života. Konkretizaci Listinou daných práv lze tedy nalézt především v § 11 občanského

zákoníku, který stanoví: „Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy“.

Výčet chráněných práv v § 11 je demonstrativní, takže z občanskoprávní ochrany nejsou vyloučena ani jiná práva sloužící rozvoji osobnosti. Například podle § 11 n. by byla možná ochrana proti neoprávněnému zásahu do práva na osobní svobodu, do práva na zachování listovního tajemství, nebo zachování lékařského tajemství. Naopak existuje okruh práv sloužících rozvoji osobnosti, která se občanskoprávní ochraně vymykají. Jejich ochrana náleží do jiných právních odvětví, resp. proto, že jejich ochrany prostředky poskytovanými občanským zákoníkem nelze dosáhnout.

Právo autorské a průmyslové je chráněno zvláštními předpisy, konkrétně zejména v zákoně č. 121/2000 Sb. (autorský zákon), v zákoně č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů atd. Není však vyloučeno, že v některých případech ochrana poskytovaná podle § 11 n. bude s ochrannou autorskoprávní či s ochrannou průmyslověprávní souběžná.

Pramenem je také Občanský soudní řád (zák. č. 99/1963 Sb., ve znění novel), který v této souvislosti je významný hlavně z hlediska úpravy procesu řízení o ochraně osobnosti.

Na komplexní právní úpravě ochrany osobnosti fyzických osob se dále podílejí zejména zákoník práce (zákon č. 65/1965 Sb., ve znění novel), zákon o rodině (zákon č. 94/1963 Sb., ve znění novel), zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), zákon o rozhlasovém a televizním vysílání (zákon č. 231/2001), zákon o péči o zdraví lidu (zákon č. 20/1965 Sb., ve znění novel) atd. Tyto normy důležitým a nezastupitelným způsobem doplňují generální občanskoprávní úpravu všeobecného osobnostního práva upravenou v občanském zákoníku.

S občanskoprávní ochranou osobnosti souvisí i zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv; zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím a zákon o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb.

Z hlediska veřejnoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby je třeba z důvodů úplnosti uvést také trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb., ve znění novel), trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb., ve znění novel), zákon o přestupcích (zákon č. 200/1990 Sb., ve znění novel), správní řád (zákon č. 71/1967 Sb., v platném znění) a další specifické normy různé právní síly. Právní ochrana dle práv výše uvedených sloužících k rozvoji osobnosti podle ostatních předpisů, náleží do jiných právních odvětví a je obsažena v kapitole č. **5.3. Právní úprava podle ostatních předpisů.**

Zvláštní problematiku tvoří **prameny práva** vyplývající pro náš právní řád z přijetí různých **mezinárodních dokumentů** smluvní povahy naším státem. Ochrana lidských práv proniká do mezinárodní oblasti velmi pomalu a to nejdříve ve formě různých smluvních ustanovení o ochraně určitých osob, např. cizích obchodníků, náboženských nebo etnických skupin, dále ve formě humanitárních předpisů o ochraně raněných a válečných zajatců. Po první světové válce byla v mírových smlouvách zakotvena ochrana národnostních menšin.

Významný rozvoj práv člověka nastal po druhé světové válce. Katalog práv člověka je kodifikován v Chartě OSN, ve **Všeobecné deklaraci lidských práv** (1948), která se však nestala závazným mezinárodně právním dokumentem.

V roce 1966 byl v New Yorku otevřen k podpisu **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech** a **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech**. Jménem Československé socialistické republiky byly oba pakty podepsány v New Yorku v roce 1968 a vstoupily v platnost v roce 1976,¹³ které však nemají, a ani vzhledem k světonázorové, náboženské a politické roztržitosti ve světě, efektivní donucovací mechanismus k zajištění deklarovaných práv a svobod. Česká republika se stala sukcesorem obou paktů v roce 1993.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech zakotvuje ochranu osobnosti v čl. 17: (1) Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence ani útokům na svou čest a pověst. (2) Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Zdaleka nejdokonalejší a nejefektivnější je dnes mechanismus a struktury zajišťující ochranu lidských práv vytvořený Radou Evropy, a to v souvislosti s

¹³ Publikovány pod č. 120/1976 Sb.

evropskou **Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod** (1950)¹⁴ a to včetně všech jejích dodatkových protokolů. „Úmluva“ zakotvuje ochranu osobnosti v čl. 8: (1) Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. (2) Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

K této Úmluvě v níž bylo právo na ochranu osobnosti definováno jako jedno ze základních lidských práv tehdejší Československo přistoupilo v roce 1991 a obsah této úmluvy následně implementovalo do Listiny základních práv a svobod. „Úmluva“ je svým obsahem určena k vnitrostátní realizaci. Požaduje od smluvních stran, aby uvedly vnitřní legislativu do souladu s unifikovaným standardem evropské ochrany lidských práv, který je dále rozvíjen akty judičiální kontroly (tj. zprávy „Komise“, doporučení Výboru ministrů a rozsudky „štrasburského“ Evropského soudu pro lidská práva), které aktualizují výklad „Úmluvy“. Součástí Úmluvy je v současnosti i jedenáct dodatkových protokolů.

Úmluva upravuje kontrolní mechanismus jejího dodržování, jehož procedura umožňuje jednotlivci podat stížnost proti státu pro nedodržování ochrany lidských práv u Evropské komise pro lidská práva, která je za určitých přesně stanovených okolností kompetentní stížnost přijmout, prozkoumat její relevantnost a zprostředkovat, mezi stěžovatelem a vládou stížností napadeného státu, smírné řešení. Dosažený smír může stanovit nejen způsob nápravy, ale také formy a výši finanční satisfakce. Pokud ke smíru mezi stěžovatelem a označeným státem nedojde, může komise učinit podání **Evropskému soudu pro lidská práva**.

Toto tzv. „case-law“ přispívá k dalšímu posilování evropské a zároveň naší ochrany lidských práv. Jinou problematiku však představuje konkrétní realizace „evropské normativity“ v našem právním řádu. Výše zmíněná tzv. „case-law“ tak tedy nepřímo tvoří, vedle normativních právních aktů, další komplex pramenů našeho právního řádu, byť realizovaného prostřednictvím nestátních orgánů. Jedná se o

¹⁴ Publikována pod č. 209/1992 Sb.

Evropskou komisí lidských práv, Evropským soudním dvorem a Výborem ministrů, které jsou avšak realizované se souhlasem našeho státu.

Za pramen našeho práva je třeba v souladu s čl. 10 Ústavy považovat také **Úmluvu o právech dítěte**.¹⁵ Z hlediska všeobecného osobnostního práva jsou významné zejména čl. 2 odst. 2, podle kterého má být dítě chráněno před všemi formami diskriminace nebo trestání, které vyplývají z postavení, činnosti, vyjádřených názorů nebo přesvědčení jeho rodičů, zákonných zástupců anebo členů rodiny, dále je významný čl. 6, kde je zakotveno přirozené právo dítěte na život, čl. 7, podle kterého každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči, čl. 12 poskytuje dítěti možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, čl. 13 zaručuje dítěti svobodu projevu, čl. 14 svobodu myšlení, svědomí a náboženství, podle čl. 16 žádné dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do svého soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence ani nezákonným útokům na svou čest a pověst, dítě má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům. Z hlediska ochrany osobnosti dětí je významný mimo jiné i čl. 28 odst. 2, podle kterého státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna opatření nezbytná k tomu, aby kázeň ve škole byla zajišťována způsobem slučitelným s lidskou důstojností dítěte a v souladu s touto úmluvou.

Mezi prameny práva na ochranu osobnosti patří také **Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti, v souvislosti s aplikací biologie a medicíny** (sděl. č. 96/2001 Sb. m.s.) a také **Dodatkový protokol o zákazu klonování lidských bytostí** (sděl. č. 97/2001 Sb. m.s.). Tato Úmluva a protokol jsou významné především v souvislosti s právem na osobní integritu.

5.1 Dílčí instituty osobnostních práv

Předmět všeobecného osobnostního práva tvoří, jak již bylo uvedeno, osobnost fyzické osoby, která byla charakterizována v předchozím výkladu. Z těchto výkladů vyplývá, že obsah a rozsah všeobecného osobnostního práva a v jeho rámci obsah a rozsah dílčích osobnostních práv je dynamický, tj. rozvíjí se a proměňuje. Účelem této

¹⁵ Publikována pod č. 104/1991 Sb.

kapitoly je učinit základní přehled o tom, které hlavní jednotlivé hodnoty osobnosti fyzické osoby vytvářejí integritu osobnosti a zároveň kterým hlavním dílčím osobnostním právům tyto jednotlivé hodnoty korespondují.

5.1.1 Právo na osobní svobodu

Právo na osobní svobodu je jedním z významných dílčích všeobecných osobnostních práv. To platí vzdor tomu, že je občanský zákoník v příkladném výpočtu § 11 výslovně neuvádí.¹⁶ Osobní svoboda zahrnuje takové hodnoty jako např. osobní nedotknutelnost a bezpečnost fyzické osoby, svoboda pobytu, pohybu, volby zaměstnání, nedotknutelnost obydlí atd. Z tohoto výčtu je zřejmá souvislost k ústavním právům vyplývajícím u nás z Listiny základních práv a svobod. Osobní svobodu narušuje nejen násilí (donucení) fyzické, ale i násilí psychické, a to nejen přímé, ale i nepřímé, tj. např. prostřednictvím ovlivnění podvědomí fyzické osoby, což vyplývá z charakteru integrity osobnosti fyzické osoby. Typickými případy takového omezení osobní svobody v právních úkonech (právních jednáních) jsou tíseň, bezprávná výhrůžka, popř. i vyvolání omylu.¹⁷

„Osobní svoboda je nerozlučně spjata s otázkou právní subjektivity (čl. 5 Listiny; § 7 OZ). Přiznání právní subjektivity by bylo bezcenné, bez ochrany osobní svobody, neboť pouze ta zajišťuje, aby se jedinec mohl jako právní subjekt, vůči jiným právním subjektům, uplatňovat“.¹⁸

Zmiňovaná svoboda v právních úkonech (právních jednáních) je ovšem jen součástí širšího pojmu osobní svobody vůbec, tj. jako volnosti, jednat s respektováním, či v mezích právního řádu. Významnou úpravu obsahuje Článek 8 Listiny (1) Osobní svoboda je zaručena. (2) Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

¹⁶ V původním návrhu občanského zákoníku v 60. letech, bylo toto právo výslovně uvedeno, v pozdější legislativní přípravě, však bylo vypuštěno. Ochrana osobní svobody se nestala natolik typická, aby výslovně uvedena.

¹⁷ Již v římském občanském právu, byla ochrana proti donucení k projevu vůle - „actio a exceptio metus causa“ a proti využití omylu - „actio a exceptio doli.“ Ochrana svobody vycházela z římskoprávního principu - „favor libertatis“.

¹⁸ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.: Ochrana osobnosti, 4 přepracované a doplněné vydání, Linde, Praha 2004, str. 276.

V novější době se právo na osobní svobodu, začalo ve značném rozsahu chápat již jako významné všeobecné osobnostní právo, zařazené do systému občanského (soukromého) práva.¹⁹

Důležitým předpokladem možnosti uplatnění práva na osobní svobodu, je **rovnost** (čl. 1 Listiny). Každá nerovnost narušuje osobní svobodu. Rovnost mezi subjekty, je proto základním principem, vlastním celému občanskému (soukromému) právu. Tuto rovnost porušuje jakákoli diskriminace, ať jde o diskriminaci z důvodu pohlaví, majetku, rovnosti v přístupu k zaměstnání, národnosti, náboženského, či politického přesvědčení, popř. diskriminaci jedince, ve vztazích se státem (čl. 3 Listiny).

Ústavní zaručení výše uvedených práv však ještě neznamena, že daná státně organizovaná společnost se vyvaruje různých diskriminačních projevů ve své praktické legislativě a to i přes zákonem zakotvenou ochranu osobnosti i v oblasti osobních svobod. Je úkolem především soudnictví, a to nejenom ústavního, aby na skryté i zjevné diskriminující právní normy nazíralo v duchu zásady o prioritě právní normy s vyšší právní silou. Celkově nízká úroveň právního vědomí ve společnosti může mít za následek i to, že řada fyzických osob si ani neuvědomuje, že jejich absolutní všeobecné osobnostní právo může být neoprávněně rušeno i ze strany suveréna, tj. státu (stát v tomto směru vystupuje jako rovný povinný subjekt všeobecného osobnostněprávního vztahu), nebo prostřednictvím „síly“ veřejného mínění a reklamy.

„Technický rozvoj rozšiřuje neustále oblast možných neoprávněných zásahů i do osobní svobody. Kromě přímého omezování osobní svobody, nabývá v moderní době většího významu i problematika nepřímého omezování, zejména různými technickými prostředky vlivu na podvědomí“.²⁰

¹⁹ Například v právu francouzském, které v rámci všeobecného osobnostního práva, chrání osobní svobodu v nejširším smyslu. Anglické právo poskytuje občanskoprávní ochranu osobní svobody jednak na základě žaloby pro tzv. assault (proti hrozbě uplatnění násilí), jednak v rámci širší ochrany cti, a to na základě žaloby pro „false imprisonment“, která je zvláštním druhem „trespass to person“ a chrání na prvním místě osobní svobodu. Předpokladem této žaloby je, že žalobce byl fakticky po určitý čas držen na místě vymezeném žalovaným, ať se tak děje za použití násilí, či lsti (musí se ovšem jednat o plné omezení svobody).

²⁰ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.,: Ochrana osobnosti, 4 přepracované a doplněné vydání, Linde, Praha, 2004, str. 277.

Obsah práva

Obsah práva na osobní svobodu zahrnuje dvě složky - negativní a pozitivní. Za negativní, považujeme všeobecné záповědní právo zásahů jiných subjektů, a za pozitivní, považujeme právo užívací a dispoziční.

Výlučnost práva na osobní svobodu, je v některých směrech prolomena. Toto omezení je především důsledkem střetávání práv různých subjektů a nezbytností jejich vzájemného respektování. Kromě toho, je subjekt práva, povinen trpět řadu zásahů do své osobní svobody, ve formě jejího odnětí, či různých jiných forem omezení, které ve veřejném zájmu stanoví právní řád, nejen v oblasti soudního řízení trestního²¹ a civilního²², nýbrž i v oblasti správního práva (jde mj. o omezení v oblasti zdravotnictví).

V těchto případech vyžaduje veřejný zájem, aby osobní svoboda člověka, byla v určitém rozsahu, chráněna i proti jeho vůli. Platí tak, že jednotlivec nesmí své dispoziční moci v rámci práva na osobní svobodu zneužívat tak, aby to bylo v rozporu s veřejnými zájmy.

Realizace tohoto principu se nutně promítá, jako omezení dispozičního práva. To je u práva na osobní svobodu ještě výraznější, než jak tomu je u práva na tělesnou integritu.

Omezení práva

Nejzávažnější omezení práva na osobní svobodu představuje v trestním řízení zadržení policejním orgánem, vazba, jakož i výkon trestu odnětí svobody (§ 320 TR). „Vzhledem k závažnosti tohoto omezení je proto nutné, aby právní řád stanovil přísné záruky, že těchto ustanovení nebude zneužito, tj. že k omezení nedojde ve větší míře a jiným způsobem, než jak je pro splnění účelu nezbytně nutné“.²³

V této souvislosti je třeba ocenit úsilí moderní vědy, hledat a nalézat takové formy výkonů trestů, které by bez újmy účelu trestu, zároveň co nejméně narušovaly přirozený

²¹ čl. 8 odst. 3, 4, 5 Listiny základních práv a svobod provedený zejména v trestním řádu.

²² srovnej: čl. 8 odst. 6 Listiny základních práv a svobod; čl. 6, 7, 8, 26 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod; § 191n. OSŘ.

²³ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V.,: Ochrana osobnosti, 4 přepracované a doplněné vydání, Linde, Praha 2004, str. 278.

způsob života souzené fyzické osoby (tzv. alternativní tresty). Důvody, pro které může být někdo zadržen, nebo vzat do vazby, vypočítává český trestní řád v § 75, 76 a 67.

Dalším případem omezení práva na osobní svobodu v soudním řízení trestním i civilním, je možnost předvedení obviněného, účastníků civilního řízení (§ 52 OSŘ) i svědků (§ 98 TR, 52 OSŘ). V trestním řízení, může k omezení svobody dojít, dále uložením ochranného léčení.

V civilním řízení, je závažným omezením práva na osobní svobodu, např. výkon rozhodnutí vyklizením bez náhrady i se zajištěním bytové náhrady, nebo přístřeší, který se podle českého práva provádí, za použití fyzického donucení.

Závažným omezením práva na osobní svobodu je také veřejně odůvodněným zájmem na léčení fyzické osoby a to v případě ohrožení veřejnosti nemocí, izolací nemocného atd. jsou případy, kdy právní řád umožňuje, aby byl nemocný bez jeho písemného svolení převzat do ústavní zdravotní péče, či v ní držen (tzv. detence). Jde o případy předpokládané z ústavněprávního hlediska čl. 8 odst. 6 Listiny.

Nepřímé zásahy

Právo na osobní svobodu není porušováno jen přímými, nýbrž i nepřímými zásahy, které nabývají důsledku vědeckotechnického pokroku stále větší význam v nejrůznějších oblastech společenského života, zejména v oblasti politické a obchodní. Nebezpečnost vyplývající z těchto zásahů do osobní svobody zvyšuje skutečnost, že fyzická osoba, která je předmětem těchto útoků se proti nim nemůže účinně bránit, neboť tyto zásahy se soustřeďují na její podvědomí, vnímá údaje pouze podvědomě, aniž by byly rozeznávány jejím vědomím.

Mimořádnou závažnost z hlediska práva na osobní svobodu však mají takové zásahy, které se omezují na zevní vliv na podvědomí fyzických osob, prostřednictvím slovních, či obrazových vjemů. Tyto prostředky působení na podvědomí, jsou v některých zemích (v rámci tzv. public relations) používány k náborové činnosti i v různých jiných oblastech společenského života (hovoří se o pojmu „subliminal communication“ - česky podprahové vnímání nebo sdělení).

Podstata podprahové vnímání spočívá v sérii obrazových, nebo zvukových sdělení malé fyzické intenzity, která posluchač fyziologicky ještě přijímá, nevnímá však je již

vědomě.²⁴ Jde o sdělení, která působí na oblast ležící těsně nad prahem fyziologické vnímatelnosti, těsně však pod prahem vědomé vnímatelnosti.

U nás reklamu založenou na podprahovém vnímání, zakazuje jako nepřipustnou výslovně § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 40/1995 Sb., (o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., (o provozování rozhlasového a televizního vysílání) ve znění pozdějších předpisů, neboť se vychází z toho, že nepřipustně ovlivňuje vědomí fyzické osoby, jako posluchače, či diváka, aniž by si toho byla tato fyzická osoba, vůbec vědoma.

5.1.2 Právo na jméno

V oblasti občanského práva upravoval právo na jméno již rakouský Všeobecný zákoník občanský z roku 1811 (§ 43). Podle tohoto ustanovení upírá-li se někomu právo, aby užíval svého jména, nebo je-li poškozen neoprávněným užíváním jeho jména (krycího jména), může žalovati, aby toho bylo zanecháno, a je-li tu zavinění, aby byla škoda nahrazena.

Všeobecné osobnostní právo na jméno bylo nepřímo chráněno i v rámci úpravy odpovědnosti za škodu a v rámci neplatnosti právních úkonů. Účinnost této dnes již klasické právní normy skončila na našem území účinností československého občanského zákoníku č.141/1950 Sb. , tedy 1.1.1951. Jeho úpravu převzal později i občanský zákoník z roku 1950 (§ 22) a po něm v podstatě jiné podobě občanský zákoník z roku 1964 (§ 11n.). Podle starších teorií, nebylo právo počítáno k právům osobnostním, nýbrž k právu vlastnickému. Podle pozdějších teorií, šlo o subjektivní právo, náležející do práva rodinného, popř. správního.

Právo na jméno, tvoří jednu z dílčích osobnostních práv, která náleží v jednotném rámci všeobecného osobnostního práva, do práva občanského (soukromého). Český občanský zákoník uvádí v příkladném výpočtu § 11 právo na jméno, výslovně jako jedno z dílčích osobnostních práv²⁵, kterému je poskytována ochrana.

Předmětem práva na jméno, není jen jméno rodové (příjmení), nýbrž i jméno vlastní (první), resp. křestní. Za týchž podmínek, které platí pro vlastní jméno, je

²⁴ Toto pojmové vymezení přijal v r. 1958 Institute of Practices in Advertising v Londýně.

²⁵ srovnej úpravu čl.10 odst. 1 Listiny a čl. 7 odst. 1, čl. 8 Úmluvy.

předmětem občanskoprávní ochrany i část jména, popř. i jen počáteční písmena, ať již vlastního jména, ve spojení s jménem rodovým (např. L.N.Tolstoj – A.Tolstoj), nebo jména celého. Má-li fyzická osoba příjmení dvě, je chráněno podle § 11n. OZ každé z nich (totéž platí, má-li někdo dvě vlastní první jména).

Konečně předmětem práva na jméno, je i jméno krycí, resp. umělecká značka (pseudonym), jehož je používáno zejména v literární, umělecké a vědecké činnosti.²⁶

Část jména, počáteční písmena jména, přezdívka či slogan jsou chráněny všeobecným osobnostním právem také za podmínky, že tyto individualizační znaky jsou natolik jednoznačné a dostatečné, že není o jejich významu na veřejnosti pochyb.

Právnícká osoba nemá z povahy věci právo na ochranu osobnosti jako fyzická osoba. Má však práva podobná. Podle § 19b odst. 2 a 3 občanského zákoníku má právo na ochranu svého názvu, jakož i právo na ochranu své dobré pověsti. Při neoprávněném zásahu do těchto práv se i ona může soudní cestou domáhat toho, aby se neoprávněný uživatel jeho jména zdržel užívání a odstranil závadný stav. Může se též domáhat přiměřeného zadostiučinění (satisfakce), které může být požadováno i v penězích.²⁷ Ochrana obchodního jména právnické osoby je upravena v § 8n. obchodního zákoníku (zák. č. 513/91 Sb.). Specifickou ochranu pro případ neoprávněného užívání firmy podnikatele poskytuje § 12 obchodního zákoníku; podobnou ochranu obsahují i ustanovení § 44 až § 55 obchodního zákoníku.

Obsah práva

Obsahem práva na jméno, je výlučné právo fyzické osoby, mít a užívat v právním styku, ke svému označení jména, disponovat s ním a zároveň zejména bránit tomu, aby někdo jiný, ať již k jakémukoliv účelu, jejího jména k označení, neoprávněně užíval. Své výlučné dispoziční právo, realizuje subjekt práva svolením k užití, které udílí dispozičním právním úkonem. Pro tento dispoziční úkon není předepsána zvláštní forma; může proto k němu dojít nejen výslovně, nýbrž i tzv. konkludentním jednáním, tj. takovým jednáním, z něhož lze nepochybně na svolení k užití jména usuzovat (§ 35

²⁶ Autorský zákon č. 121/2000 Sb. autorům a výkonným umělcům, právo na používání krycího jména v § 7 odst. 2, výslovně přiznává.

²⁷ Knappová, M., Švestka, J.,: Občanské právo hmotné. ASPI, Praha 2002, str. 197.

odst. 1 OZ). Svolení konkludentním jednáním má zvláštní význam pro řešení otázky užití jmen osob vystupujících veřejně.

Dle judikatury Evropského soudu pro lidská práva,²⁸ křestní jméno, stejně jako příjmení, jakožto prostředky identifikace osoby v rodině a společnosti, mají vztah k jejímu soukromému a rodinnému životu. Výběr křestního jména, má intimní a citový charakter pro rodiče, a spadá tak i do jejich soukromé sféry.

Užívání jména

Užitím jména jiného, není každé označení jménem, (ať k jakémukoli účelu), které je shodné se jménem, jež někomu přísluší, nýbrž jen označení takovým jménem za takových okolností, jež by – objektivně posuzováno – byly způsobilé na veřejnosti, kde k uvedení došlo, vyvolat dojem, že jde o uvedený subjekt práva. Užití jména jiného, které zakládá podstatu neoprávněného porušení práva na jméno, může být nejrůznějšího druhu a mít nejrůznější formy. Může jít o užití jména v souvislosti s neoprávněným uveřejněním určité zprávy, či jiné písemnosti, obrazového materiálu, apod. Tento zásah do práva na jméno, může spočívat i v tom, že bylo jméno neoprávněně užito k pojmenování veřejného prostranství, bytu, budovy, výrobku, románových postav apod. Častý je případ použití jména známého kulturního, nebo vědeckého pracovníka, popř. sportovce k reklamním účelům.

Jméno a příjmení upravuje dále zejména § 61 - § 79 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, jak vyplývá ze změn provedených zákonem č. 320/2002 Sb. a zákonem č. 578/2002 Sb. Používání jména, stejně jako příjmení, je právem každého občana. Je to ale i jeho povinnost před orgány veřejné moci. Užívání jména a příjmení reálných fyzických osob, je upravováno řadou zákonů. Jméno i příjmení je možné za určitých podmínek změnit, vždy však pouze na základě žádosti jeho nositele, nebo jeho zákonného zástupce. Tak např. osvojitelé, mohou změnit jméno osvojence, do doby jeho zletilosti“. Změna příjmení se povolí zejména tehdy, jde-li o příjmení hanlivé, směšné, nebo je pro změnu jiný vážný důvod.

²⁸ Soudní judikatura, IV. Ročník, III/2000, Aspi Publishing, příloha Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti.

Neoprávněnost užívání

O neoprávněné užití nejde, jestliže jednající má na užití jména právo. Toto právo může být buď původní (originální), nebo odvozené (derivativní). Jestliže někdo užívá svého rodového jména, které je současně jménem jiného o neoprávněné užití se nejedná. Ani sebevýznamnější nositel určitého jména, se totiž nemůže na jiném nositeli shodného běžného rodového jména (např. Bláha) domáhat, aby přestal užívat svého jména nebo, aby je změnil (popřípadě připojil k němu rozlišující znak), jde-li o užívání jména v občanském životě (V činnosti obchodní § 8 ObchZ). To platí nejen tehdy, jestliže jde o rodové jméno nabyté již při narození, nebo sňatkem (§ 8 ZoR), nýbrž i tehdy, jde-li o jméno nabyté osvojením (§ 71 ZoR), přijetím dřívějšího příjmení po rozvodu (§ 29 ZoR), nebo na základě povolení změny jména.²⁹

Jinak by se ovšem posuzovalo jméno krycí (pseudonym). Rozdíl je odůvodněn tím, že zatímco o rodovém jménu je vždy vydán konstitutivní, nebo alespoň deklaratorní akt státní správy, vznik užívání pseudonymu záleží jen na volném rozhodnutí určité osoby, které orgány státní správy, není ani evidováno. Při řešení této otázky, je proto třeba vycházet ze zásady priority užívání. Užívání pseudonymu, kterého již dříve začal užívat někdo jiný, je třeba považovat za užívání neoprávněné. To platí i ve vztahu k pseudonymu osob zemřelých, pokud trvá právo na ochranu jejich osobnosti ve smyslu § 15 OZ. Mohli by se tedy např. blízcí příbuzní (§ 15 odst. 1 OZ) básníka V. Vaška domáhat ochrany pseudonymu Petr Bezruč na tom, kdo by tohoto pseudonymu začal užívat ve své literární tvorbě.

Obecně nejznámější je pseudonym u literárních výtvorů. Používá se proto, že autor se z určitých důvodů nechce ke svému autorství přihlásit (Petr Bezruč - Vladimír Vašek, Emil Synek - Zdeněk Svěrák), nebo si zvolí fiktivní jméno, které považuje pro svou uměleckou činnost za vhodnější než vlastní (Otokar Březina - Václav Jebavý, Lucie Bílá - Hana Zañáková).

Závěrem je vhodné uvést, že každé svolení k užití předmětu výlučného práva (v tomto případě práva na jméno), nesmí být ani toto svolení k užití jména vykládáno, vzhledem ke své výjimečné povaze extenzivně. Svolení k užití jména nezahrnuje právo

²⁹ § 72 zák. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

k užití podobizny nositele jména, stejně jako svolení k užití podobizny, nezahrnuje i právo k uvedení jména.

5.1.3 Právo na podobu

V právu na podobu je třeba rozlišovat mezi právem na podobu v užším smyslu a právem k podobizně. Právo na podobu (právo na zachycení vlastní podoby zobrazením), jehož předmětem je podoba fyzické osoby identifikovatelná, zejména charakteristickými rysy její postavy a tváře. Potřeba občanskoprávní ochrany proti zobrazení podoby se stala aktuální, zejména v důsledku technického pokroku, k němuž došlo vynálezem, rozvojem fotografie a později i filmu. To umožnilo hromadné rozmnožování těchto podobizen. Tato skutečnost vedla celkem zákonitě k tomu, že v občanském právu bylo nejprve uznáno právo k podobizně, zatímco právo na podobu, od něhož je právo k podobizně přímo odvozeno, si jako osobnostní právo razilo cestu k uznání jen pomalu.

Právo k podobizně je právo, jehož předmětem je podobizna, tj. hmotné nebo nehmotné tedy elektronické zachycení podoby člověka. Na rozdíl od práva na podobu, které vzniká již narozením každé fyzické osoby, vzniká právo k podobizně až okamžikem, kdy je podoba na podobizně zachycená již **individualizovatelná**. To platí i tehdy, kdyby podobizna sama nebyla ještě dohotovena.

Z počátku byla občanskoprávní ochrana podobizny chápána a zabezpečována v rámci práva vlastnického, popř. v rámci ochrany cti (zejména starší soudní praxe americká a anglická). Tato ochrana však se ukázala nedostatečná. Teprve později se vytvořilo pojetí tohoto práva, jako práva osobnostního, které je dnes panujícím pojetím v řadě zemí.³⁰ Toto právo je v některých zemích upraveno jako zvláštní osobnostní právo.

Skutečnost, že k porušení tohoto práva docházelo a dochází nejčastěji v souvislosti s realizací autorského práva k autorským dílům, jejichž hmotné substráty podoby zachycují, vedla k tomu, že toto osobnostní právo, bylo jako jedno z tzv. práv s autorským právem příbuzných, či souvisejících v řadě zemí upravováno, nikoli přímo

³⁰ Základ k tomuto vývoji nebyl položen ve Francii, která se v důsledku Prohlášení všeobecných lidských práv označuje za kolébku osobnostních práv, ale v USA známou statí D. S. Warrena a L. D. Brandeise „The Right of Privacy“ uveřejněnou v časopise Harvard Law Review (1890).

občanských zákonících, nýbrž v zákonech o právu autorském. Tento stav byl u nás od roku 1926, kdy tato ochrana byla poprvé zavedena zákonem č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském), až do 1. dubna 1964, kdy nabyl účinnosti nový československý občanský zákoník.

Předmět práva k podobizně se neomezuje jen na podobu živého člověka, nýbrž se vztahuje i na podobu člověka zemřelého (posmrtná maska). Není bez zajímavosti, že jeden z prvních procesů k ochraně proti zobrazení podoby se ve střední Evropě netýkal podoby živého člověka, ale podoby mrtvého. Šlo o německého kancléře Bismarcka, kterého v noci po jeho smrti 30. července 1898 na úmrtním loži vyfotografovali tajně dva fotografové, kteří si přístup do úmrtního pokoje obstarali tím, že podplatili stráž. Česká právní úprava (§ 12 OZ) uvádí jako předmět osobního práva kromě podobizen, též obrazové snímky.

Podmínkou ochrany práva na podobu i práva k podobizně je, aby osoba zobrazeného, byla na základě zobrazení identifikovatelná. Identifikovatelnost nemusí přitom spočívat jen ve vlastním zobrazení. I když nelze zobrazenou osobu bezpečně identifikovat z podobizny, nebo obrazového snímku, půjde přesto o podobiznu, popř. o obrazový snímek, jestliže identita zobrazeného vyplývá z uvedení jména. „Občanský zákoník však poskytuje ochranu i obrazovým snímkům, které se liší od podobizny tím, že primárně zobrazují něco jiného než člověka“.³¹

Obsah práva

Obsahem **práva na podobu** (§ 11 OZ) je užívací a dispoziční právo subjektu ve vztahu k zachycení jeho podoby. Ve smyslu pozitivním, zahrnuje toto právo oprávnění subjektu, zachytit svou podobu, jakož i udělovat jiným svolení k jejímu zachycení. Ve smyslu negativním, toto právo zahrnuje oprávnění bránit se proti neoprávněnému zachycení podoby, právě tak jako proti jejímu rozšiřování, ze strany jiného subjektu.

Obsahem **práva k podobizně a k obrazovému snímku** (§ 12 OZ) je užívací a dispoziční právo subjektu, ve vztahu k podobizně. Toto právo zahrnuje ve smyslu pozitivním oprávnění používat jakýmkoli způsobem podobiznu sám, a to v originále, nebo v rozmnoženinách, které zhotoví, právě tak, jako udělovat k takovému použití

³¹ Knappová, M., Švestka, J.,: Občanské právo hmotné, ASPI, Praha, 2002, str. 194.

svolení, jiným subjektům. Ve smyslu negativním, zahrnuje tento obsah oprávnění bránit se proti neoprávněnému použití podobizny (obrazového snímku).³²

Své právo realizuje oprávněný subjekt především dispozičním právním úkonem, jímž uděluje **svolení k zachycení podoby**, popř. k použití a rozšiřování podobizen a jiných obrazových snímků. Složitější problematika se týká rozsahu svolení. Obecnou zásadou, uplatňující se v této oblasti je, že každé svolení musí být již vzhledem ke své povaze vykládáno restriktivně. Z této zásady vyplývá, že svolení k zachycení podoby a svolení k použití a rozšiřování podobizny vytvořené zachycením obrazového snímku, je nutno od sebe odlišovat.

Ve svolení k zachycení podoby, lze spatřovat zároveň svolení k použití a rozšiřování podobizny jen tehdy a jen potud, jestliže oprávněný v době, kdy svolení k zachycení uděloval, věděl o rozsahu a způsobu, za jakých bude podobizna použita a rozšiřována.

Zvláštním druhem užití předmětu tohoto práva je užití určitých postav z filmů, televizních inscenací, postav sportovců apod. v rámci tzv., „merchandising rights“ k nejrůznějším komerčním účelům (např. k výrobě loutek, různých upomínkových předmětů, reklamních poutačů apod.).³³ Jde o případy, kdy se využívá popularity osob získané uměleckými, sportovními a jinými výkony k obchodním účelům, které jsou původním výkonům zpravidla cizí. V těchto případech jde o užití vyžadující svolení osoby, jejíž podoba, popř. rysy postavy jsou převzaty. Užití bez tohoto svolení by bylo neoprávněným užitím. Časté jsou případy neoprávněného užití některých oblíbených postav z českých televizních inscenací a filmů pro děti, k výrobě hraček, apod., a to v poslední době především ze zahraničí.

I u práva na podobu, u práva k podobizně, jakož i u práva k obrazovému snímku, poskytuje občanský zákoník osobnostněprávní ochranu jen proti takovému zásahu, který je neoprávněný. Zvláštní případy zásahů k zajištění veřejných zájmů upravuje občanský zákoník sám tím, že stanoví **zákonné licence**, a to pro použití podobizen a obrazových snímků k účelům úředním, na základě zákona (§ 12 odst. 2 OZ), dále

³² Některé zahraniční právní řády omezují ochranu jen na zveřejnění (např. Francie), nebo na veřejné vystavení a veřejné rozšiřování (např. Rakousko).

³³ Například bylo použito postavy italského fotbalisty Mazzoly k výrobě loutek.

k účelům zpravodajství, a konečně i k účelům vědeckým a uměleckým (§ 12 odst. 3 OZ).

Podle § 12 odst. 2 OZ mohou být podobizny a obrazové snímky použity i bez svolení oprávněného k účelům úředním na základě zákona, jestliže nebylo možno dosáhnout souhlasu dotčené osoby (princip subsidiarity).

Billboard na němž je zobrazeno zátiší s botou, foxteriérem a zelenou hlavou, v níž lze identifikovat bývalého prezidenta Havla, která je doplněna nápisem Václavka a Dášenska byla nejznámější kauzou, která využívá neoprávněně podobizny fyzické osoby. Pokud je taková kampaň realizována bez vědomí a souhlasu dotčené osoby, může svému tvůrci, jak se kdysi přesvědčil jeden výrobce bot se svou reklamou Václavka a Dášenska, přinést povinnost zaplatit milionové odškodné jako satisfakci.

Nejnovější kauzou je reklama na nápoj Kamikaze, která využívá podobizny ministra Karla Schwarzenberga bez jeho svolení. Pokud vycházíme z příslušných ustanovení občanského zákoníku, která upravují ochranu osobnosti, k využití podobizny fyzické osoby (tedy i politika) k reklamním účelům, musí mít tvůrce dané reklamy svolení od zobrazené osoby.

5.1.4 Právo na čest a důstojnost

Na rozdíl od práva na jméno, nebyla čest a důstojnost fyzické osoby v oblasti právního řádu u nás až do dne, kdy nabyl účinnosti občanský zákoník 1964, předmětem zvláštní občanskoprávní ochrany.

Ačkoli již Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 vytvořil zákonný základ pro obecnou osobnostní ochranu v § 19 a násl., soudní praxe této možnosti za dobu jeho platnosti u nás nikdy nevyužila. Zajímavé je srovnání s vývojem v jiných zemích, jako např. v SRN, kde judikatura vypracovala zásady velmi rozsáhlé občanskoprávní ochrany, včetně ochrany cti, na podkladě základních článků ústavy.

Čest a důstojnost byla u nás chráněna dříve v oblasti trestněprávní, popř. správněprávní, v oblasti občanskoprávní však jen prostřednictvím odpovědnosti za škodu. Šlo o trestní zákon, zejména jeho ustanovení o pomluvě a krivém obvinění. Až do 1.8. 1950 platil u nás zvláštní zákon č. 8/1933 Sb., o ochraně cti. Nyní kromě ustanovení platného trestního zákona chrání na poli trestněprávním čest též zákon o

přestupcích č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších právních předpisů. Je třeba si ovšem uvědomovat, že koncepce a podmínky ochrany občanskoprávní se zakládají s výjimkou odpovědnosti za škodu, na zásadě ryzí odpovědnosti objektivní (nevyžadující zavinění), ochrana trestněprávní, vychází výlučně z odpovědnosti subjektivní (vyžadující zavinění).

V současné době je právo na čest a důstojnost považováno za jedno z významných osobnostních práv, kterému je poskytována zvláštní občanskoprávní ochrana v celé řadě právních řádů světa.³⁴ Občanský zákoník uvádí v § 11 OZ v příkladném výpočtu předmětů jednotlivých dílčích osobnostních práv, výslovně i občanskou čest a lidskou důstojnost. Listina v čl. 10 odst. 1 hovoří jednak o osobní cti a lidské důstojnosti, kterou mají všechny fyzické osoby stejnou, nezávisle na svém postavení ve společnosti, jednak rozšiřuje výčet chráněných hodnot výslovně i o dobrou pověst.

Obsah práva

Obsah práva na čest kromě v právu užívání vyčerpává především ve svém negativním obsahu, tj. v právu subjektu, bránit se proti neoprávněným zásahům do své cti.

Stává se například, že určitá osoba, aby kryla druhou, vezme na sebe nečestné jednání, jehož se nedopustila, čímž vlastně ve skutečnosti svolí k zásahu do své cti. Takové svolení by podle českého práva bylo nutno považovat za přičící se dobrým mravům, a tedy za neplatné (§ 39 OZ). I právo bránit se proti neoprávněným zásahům je ve výlučné dispozici subjektu práva. Subjekt práva se může platně vzdát svého práva uplatňovat ochranu proti konkrétnímu již vzniklému zásahu, popř. může o vzniklém zásahu uzavřít platné narovnání (§ 585 OZ). Neplatnost svolení k zásahu do cti, není ovšem možno obejít ani tím, že by se subjekt předem vzdal práva uplatňovat ochranu. Takové vzdání by bylo neplatné již podle obecného zákazu obsaženého v § 574 odst. 2 OZ: „Dohoda, kterou se někdo vzdá práv, jež mohou v budoucnosti teprve vzniknout, je neplatná“.

³⁴ Ve Francii a SRN právo na čest jedno z významných dílčích všeobecných osobnostních práv. V oblasti angloamerického práva se poskytuje ochrana cti a důstojnosti prostřednictvím institutu zvaného „defamation“, a to jednak ve formě „libel“ (defamation v trvajícím podobě) a jednak ve formě „slander“ (defamation dočasné, popř. přechodné povahy).

K porušení práva na čest může dojít slovem, písmem, obrazem i jakýmkoli jiným jednáním zneuctvující - difamující - dehonestující povahy (např. posunky, grimasou tzv. konkludentním protiprávním úkonem). Dojde-li k porušení práva na čest obrazem, může jít současně o zásah do práva na podobiznu, či na obrazový snímek.

Ochrana je poskytována proti takovým jednáním, která jsou objektivně způsobila přivodit újmu na osobnosti fyzické osoby tím, že snižují její důstojnost, čest a vážnost u jiných lidí a tím ohrožují její postavení a uplatnění ve společnosti.³⁵

Za klasický příklad tohoto druhu, může sloužit soudně projednávaný případ známé továrny na pneumatiky v Anglii. Vynálezce pneumatik Dunlop dal firmě Dunlop Rupper Co., svolení, aby používala jeho obrazu na ochranné známce. Firma si přitom počínala tak, že použila pouze obrazu jeho hlavy, kterou nasadila na obraz zcela jiné, a to směšné postavy. Toto jednání soud uznal jako difamující.³⁶

Z objektivní povahy sankcí za porušení všeobecných osobnostních práv vyplývá, že ani u porušení práva na čest, nezáleží na zavinění.

Skutková tvrzení

K porušení práva dochází skutkovými tvrzeními, která jsou nepravdivá. V této souvislosti je nutno se zabývat i otázkou, zda takový zásah může spočívat i v difamujících tvrzeních, která jsou sama o sobě pravdivá. V tomto směru není v jednotlivých právních řádech zaujímáno shodné stanovisko.³⁷

V roce 1955 vyšla v Bostonu kniha o známém lyrikovi.³⁸ V knize se uvádějí otřesné, i když samy o sobě pravdivé detaily o tom, jak uvedený básník v Americe propadl nezřízenému alkoholismu, až se upil k smrti, a jak jeho manželka, povoláná z Anglie, v zoufalství nad jeho smrtí, hledala rovněž útěchu v alkoholu. To u ní vyvolalo záchvaty zuřivosti, takže musela být ve svěrací kazajce dopravena na

³⁵ Knap, K., Švestka, J.: Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. Panorama, Praha 1989, str. 231.

³⁶ Dunlop vs. Dunlop Rubber Co. (1921) 1A. C. 87.

³⁷ Například ve Švýcarsku může k porušení práva na čest dojít i pravdivým tvrzením, „např. je-li rozšiřován pamflet obsahující skutečnosti sice pravdivé, ale působící zásah do cti formou a účelem“ (Spolkový soud, rozh. 55 II. 33). V USA se podle common law poskytuje ochrana jen proti tvrzením nepravdivým; zákony řady jednotlivých států však poskytují ochranu i proti difamujícím pravdivým skutkovým tvrzením, která nebyla učiněna „with good motives and for justiciable ends.“

³⁸ M. Binnin, Dylan Thomas in America. An intimate journal, Boston 1955.

psychiatrickou kliniku. Bez ohledu na to, zda uvedená skutková tvrzení byla svou povahou difamující, byla by protiprávnost takového zveřejnění podle českého práva dána tím, že šlo o skutečnosti soukromého života. Uvádění skutečností soukromého života totiž zásadně porušuje právo na osobní soukromí. Proto je jak podle českého práva, tak podle práva řady jiných zemí takové jednání protiprávní, bez ohledu na to, zda jde o okolnosti pravdivé, či nepravdivé, zda jsou tyto okolnosti difamující, či ne. Jednáním, kterým tedy je porušeno právo na čest, musí být objektivně způsobitelná vážnost a důstojnost oprávněného subjektu v očích ostatních občanů snížena, tedy působit difamačně.

Otázku je třeba řešit podle toho, za jakých okolností v konkrétním případě k uvedení takových tvrzení došlo, a zda se podle těchto konkrétních okolností uvedení difamujících pravdivých okolností, jeví jako neoprávněné. Zásadně může být proto podle českého práva poskytnuta občanskoprávní ochrana cti i proti difamujícím skutkovým tvrzením, která jsou pravdivá. Tak tomu bude zejména tehdy, jestliže pravdivá tvrzení jsou uvedena takovou formou, či v takových souvislostech, anebo za takových okolností, že objektivně vyvolávají dojem pravdu zkreslující, čímž působí difamačně. Týmž závěr je nutno zastávat i pro případy, kdy z okolností, za jakých k uvedení takových pravdivých difamujících tvrzení došlo, vyplývá, že subjekt práva mu oprávněný zájem na tom, aby taková tvrzení nebyla uváděna a kdy tento jeho zájem, převažuje zájem jednatelů na jejich uvedení. Velmi závažný a praktický je tento případ při publikování, popř. při uměleckém zpracování (ve filmu, rozhlasu, televizi apod.) okolností trestných činů v době, kdy pachatel si trest za trestný čin již odpykal, nebo kdy bylo upuštěno od potrestání, kdy došlo k zahlazení odsouzení, popř. kdy je z jiných důvodů na pachatele podle zákona třeba hledět, jako kdyby nebyl odsouzen (podmíněné odsouzení).³⁹

Dalším druhem zásahu do tohoto práva jsou takové případy, kdy pachatel vkládá oprávněné osobě do úst tvrzení, které nevyslovila. Tyto případy se vyskytují velmi často v odborné literatuře, v rámci nepodložených citací. Porušení tohoto práva může být

³⁹ Správně bylo proto např. ve sporu čj. 5 C 904/68 o. s. v Kladně takové veřejné prohlášení za porušení práva na ochranu osobnosti uznáno (AO 1/1970, s. 98n). Takové zásahy jsou v příkrém rozporu s trestní politikou, a proto se zájmem společnosti. Z tohoto důvodu je v řadě právních řádů, výčitka trestu výslovně trestně stíhána. Takovou zvláštní podstatu trestného činu znal i dříve platný československý zákon č. 8/1933 Sb., o ochraně cti (§ 4).

způsobeno jen takovými skutkovými tvrzeními, která jsou objektivně způsobilá přivodit újmu na cti dotčeného subjektu v očích ostatních fyzických osob, a tedy působit difamačně.

Kritika

Skutková tvrzení (sdělení) mají objektivní povahu a jako taková je lze ověřit, hodnotící úsudky jsou vždy subjektivní, neboť jsou výrazem názorů toho, kdo hodnotící úsudek pronáší. V tomto smyslu neexistuje a nemůže existovat kritika objektivní (objektivně správná), jako výraz objektivní pravdy. Existuje jen kritika věcná a nevěcná. Historie nás poučuje, že umlčování svobody projevu názorů a kritiky vede ke stagnaci vývoje. Proto základní zákony všech právních států, svobodu projevu názorů a kritiky výslovně zakotvují (srov. i čl. 17 Listiny, čl. 10 Úmluvy). Nelze opomíjet, že hodnotící úsudek (kritika) může mít nejen pozitivní účinek, nýbrž též negativní účinek, vyúsťující za určitých okolností ve vážnou újmu na osobnosti kritizovaného. Blíže k svobodě projevu viz kapitola č. **5.2. Svoboda projevu v Listině základních práv a svobod a mezinárodních smlouvách.**

Má-li jít o kritiku přípustnou, neboli oprávněnou, musí být tato kritika věcná a konkrétní, a dále přiměřená (odpovídající co do obsahu, formy a místa, neboli nevybočuje z mezí nutných k dosažení sledovaného a zároveň společensky uznávaného účelu (cíle).⁴⁰

Nemá-li být kritika neoprávněným zásahem do cti kritizovaného, je nutné, aby podklady, na nichž hodnocení spočívá, byly v posudku konkrétně uvedeny, aby adresát posudku měl možnost úsudek přezkoumat a vytvořit si vlastní názor a zároveň, aby nevznikly falešné představy o skutečnostech, které sloužily hodnocení za podklad. Všeobecná výtka závadného chování kritizovaného, musí být vždy opřena o jeho určité chování, projevované navenek, jinak by nešlo o kritiku přípustnou.

Neoprávněnost zásahu

Důvody vylučující neoprávněnost zásahu, mohou spočívat buď v pravdivosti difamujících skutkových tvrzení, nebo ve skutečnosti, že k zásahu do cti došlo, v rámci

⁴⁰ Knap, K., Švestka, J.: Právo na ochranu osobnosti v občanském zákoníku. Aktuální otázky občanskoprávní praxe soudů. Praha 1965, str. 70.

výkonu zákonem stanoveného, jiného subjektivního práva, nebo v rámci plnění zákonem stanovené povinnosti.

Jde-li o skutková tvrzení, je důvodem vylučujícím neoprávněnost zásahu zpravidla skutečnost, že difamující tvrzení jsou pravdivá. Jejich pravdivost přitom musí prokázat ten, kdo do cti jiného difamujícím tvrzením zasáhl (důkaz pravdy). Důkaz pravdy je zpravidla vyloučen, jde-li o skutečnosti soukromého života. „U takových skutečností, poskytuje občanské právo ochranu proti jejich uvádění v rámci ochrany osobního soukromí, a to bez ohledu na to, zda jde o skutečnosti pravdivé, či nepravdivé, a dokonce i tehdy, nejde-li vůbec o skutečnosti difamující“.⁴¹

Požadavek nutnosti zásahu v sobě zahrnuje podmínku, aby ten, kdo do cti jiného takto zasahuje, jednal v dobré víře. Hájení se u závažnějších chráněných zájmů vlastních, cizích, nebo veřejných, nemůže nikdy ospravedlnit zásah do cti, k němuž došlo bez potřeby, nebo při němž jednajícím nebyl v dobré víře o správnosti svého tvrzení (tzv. „malice in law“ dle práva anglického a amerického), popřípadě jehož přímým účelem bylo újmu na cti neoprávněně způsobit (tzv. „express malice“ dle práva anglického a amerického).

Závažnou problematiku tvoří i v této oblasti zpravodajství (tiskem, rozhlasem, televizí a filmem, popř. fotografií). Český občanský zákoník nestanoví, pokud jde o porušení práva na čest, ve prospěch hromadných sdělovacích prostředků, žádnou výjimku.

5.1.5 Právo na tělesnou integritu

„Předmětem práva na tělesnou integritu je zde **život a zdraví člověka**. Chráněno je tělo živého člověka, nasciturus a podle převažujícího názoru i mrtvé tělo (význam především z hlediska využití orgánů zemřelého k transplantaci). Právo na tělesnou integritu, může být právními normami omezeno. Tak je tomu např. podle norem trestního práva, nebo správního práva“.⁴²

Tomuto právu nebyla věnována v historickém vývoji občanského práva až do novější doby taková pozornost, jakou by si vzhledem ke svému významu zasloužilo.

⁴¹ Knap, K.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, Linde Praha, 2004, str. 318.

⁴² Plecítý, V.: Základy občanského práva, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, str. 67.

Ochrana zdraví, života a těla, neboli tělesné integrity fyzické osoby, byla převážně zabezpečována trestním právem a správním právem. Pokud jde o oblast občanského práva, ochrana práva na tělesnou integritu, pronikala do občanských zákoníků jen pozvolna. Právo na ochranu osobnosti fyzické osoby, je úzce spjato s její právní subjektivitou. Jestliže právní řád uznává právní subjektivitu **nascitura**, byť u nás stejně jako i v jiných právních řádech, podmíněnou jeho následným živým narozením, je nutno přiznat nasciturovi rovněž právo na ochranu osobnosti. Tento závěr platí v plném rozsahu s ohledem na § 7 odst. 1 věta druhá OZ i pro české občanské právo.⁴³ Určité obtíže při řešení této otázky vznikají v těch zemích, které (jako např. občanské právo SRN v § 1 BGB) přiznávají právní subjektivitu teprve od narození, anebo které (jako např. právo francouzské) přiznávají nasciturovi právní způsobilost, jen pro určitá majetková práva (čl. 725 a 906 franc. Code civil - právo dědit a být obdarován).

Obsah práva

Prudký rozvoj moderní medicíny s sebou přináší celou řadu právních i etických problémů. Jde o problematiku transplantací, medicínských pokusů na lidech, ovlivňování reprodukce člověka apod. Česká republika ratifikovala mimo jiné, dvě mezinárodní smlouvy, chránící tělesnou integritu člověka, které jsou přímo aplikovatelné dle čl. 10 Ústavy. Jedná se o **Úmluvu na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti, v souvislosti s aplikací biologie a medicíny** (sděl. č. 96/2001 Sb. m.s.) a též její **Dodatkový protokol o zákazu klonování lidských bytostí** (sděl. č. 97/2001 Sb. m.s.).

Obsah dílčího práva na tělesnou integritu, má svou složku negativní i pozitivní. Ve své negativní složce obsahuje obecnou záповěď neoprávněných zásahů všech jiných občanskoprávních subjektů s rovným postavením do tělesné integrity, na kterou se toto právo vztahuje. Negativní složka obsahu práva, tak zajišťuje tělesnou integritu před neoprávněnými zásahy všech subjektů zvenčí. Ve své pozitivní složce zajišťuje svému subjektu užívací a dispoziční právo. „I právo na tělesnou integritu, je svou povahou, subjektivním občanským právem, které působí vůči všem ostatním právním subjektům s rovným postavením, tedy i vůči všem provozovatelům zdravotnických zařízení, ať již

⁴³ České občanské právo tedy vychází v tomto případě ze zásad římského práva „*infans conceptus de eius commodis pro iam nato habetur*“ – počaté dítě živé, narodí li se živé je subjektem práv a povinností, nebo počaté se má považovat za již narozeného – „*nasciturus iam pro nato habetur*.“

jsou provozovány státem, obcí, právnickou osobou, či fyzickou osobou. Toto občanskoprávní pojetí, odpovídá modernímu chápání vzájemného stavu pacienta a provozovatele zdravotnického zařízení, jako vztahu založeného na partnerství.⁴⁴

S rozvíjejícími se právy pacientů vznikají logicky i jejich žaloby vůči zdravotnickým zařízením v souvislosti s nesprávným léčebným postupem. Tyto žaloby je možno rozdělit na dva druhy. V první řadě jsou to žaloby o náhradu škody. Nevýhodou těchto žalob je skutečnost, že je nutno prokazovat kromě obecných předpokladů pro náhradu škody také výši škody, tato se odvíjí zejména od příslušné vyhlášky Ministerstva zdravotnictví, přiznaná škoda bude zpravidla velmi nízká a cena právního zastoupení vysoká, neboť se jedná většinou o mimořádně odborně náročné věci.

Druhá cesta, která se v posledních deseti letech zkouší, je prostřednictvím žaloby na ochranu osobnosti s tím, že žalobním tvrzením je neoprávněný zásah do práva na život či zdraví a způsobená imateriální újma. Zde je nutno prokazovat pouze, že došlo k nějakému pochybení či postupu (non lege artis - v rozporu s právem), a že tento postup je v přímé příčinné souvislosti se újmou na osobnostních právech u žalobce. Výše újmy se pak stanoví soudcovskou úvahou a kromě dokazování je podmíněna schopnostmi právního zástupce žalobce přesvědčit soud o tom, že požadovaná výše je přiměřená. V těchto případech může žalovat dotčený pacient a eventuálně celá jeho rodina, neboť se může jednat i o zásah do rodinného života. Na druhé straně může být žalovaný zdravotnické zařízení nebo i konkrétní lékař. Ustanovení § 420 odst. 2 občanského zákoníku se vztahuje totiž pouze na škodu a újma není škoda.

Problematika práva na tělesnou integritu je značně široká, přičemž její rozsah se v důsledku pokračujícího rozvoje vědy a techniky a s tím spojených moderních medicínských výkonů, stále rozšiřuje.

Neoprávněným zásahem do života fyzické osoby se rozumí usmrcení poškozeného. Bohužel dle současné právní úpravy neexistuje žádný nárok na náhradu nemajetkové újmy z důvodu zásahu do života fyzické osoby. Narušením práva na život vzniká narušiteli pouze povinnost k náhradě majetkových škod (podle § 16 občanského zákoníku) a to z toho důvodu, že veškeré nároky z nemajetkových škod jsou osobní povahy, zanikají smrtí a nepřechází na dědice.

⁴⁴ Knap, K.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha, Linde, 2004, str. 207 - 208.

5.1.6 Právo na slovní projev

Právo na slovní projev, které náleží ve výlučném oprávnění uplatnit svůj slovní projev (zejména jeho písemným, či zvukovým zachycením, nebo udělením svolení k takovému zachycení), je jedním z práv vyplývajících z obecné ochrany osobnosti fyzické osoby. Od tohoto práva je třeba odlišovat právo k záznamům slovního projevu, které se vyskytuje ve dvou formách: jako **právo k písemnostem** a jako **právo k zvukovým záznamům**. Zatímco přímým předmětem práva na slovní projev, je tento projev sám jako osobnostní, a tedy nehmotný statek, předmětem práv k uvedeným záznamům písemné, nebo zvukové zachycení slovního projevu, na hmotném, a tedy materiálním substrátu.

Ochrana práva na slovní projev se vyvinula již v 18. století nejprve v Anglii, kde byla poskytována v rámci duševního vlastnictví obyčejovým právem (tzv. „Common law property“). V průběhu 19. století a v prvních desetiletích 20. století se tato ochrana rozšířila do převážné většiny zemí. U nás bylo právo k osobním písemnostem chráněno od 1. 3. 1972 až do platného občanského zákoníku v rámci autorských zákonů (§26 zák. č. 128/1926 Sb., později § 95 zák. č. 115/1953.). Ačkoli tato úprava byla zařazena do autorských zákonů, šlo jen o otázku formálního zařazení do zákonné normy; tím se neměnilo nic na pojetí tohoto práva, jako práva osobnostního.

Občanský zákoník zákon č. 40/1964 Sb., upravuje v rámci jednotlivých dílčích práv na ochranu osobnosti, výslovně i právo na slovní projev, pod označením právo, na projevy osobní povahy (§ 11). Práva k hmotným zachycením těchto projevů, konkrétně právo na osobní písemnosti a právo na zvukové záznamy projevů osobní povahy, upravuje občanský zákoník až v následném ustanovení § 12. První právo vzniká již okamžikem projevu, právo k zvukovým záznamům projevů osobní povahy, vzniká teprve okamžikem, kdy k zachycení tohoto projevu došlo.

Obsah práva

Obsahem práva, je dispoziční právo subjektu k užití tohoto projevu osobní povahy. Obsahem práva k osobním písemnostem a právem k zvukovým záznamům projevů osobní povahy (§ 12 OZ), spočívá v nejširším uživatelském a dispozičním oprávnění. Z něho ve smyslu pozitivním vyplývá zejména právo udělovat svolení k použití, ve smyslu negativním, pak právo bránit se proti neoprávněnému použití.

V této souvislosti zbývá zabývat se pojmem „použití“, z něhož vychází i česká úprava. Tento pojem je odlišný od pojmů, které v tomto směru používají některá jiná zákonodárství. Například rakouská úprava vychází z pojmu rozšiřování, úprava v SRN z pojmu uveřejnění. Ze shodného pojmu použití, jako naše právo, vychází právo francouzské.

„U písemností osobní povahy, může jít zejména o korespondenci, o deníky. Dopis může být písemností osobní povahy především pro pisatele a příjemce, může však mít charakter písemností osobní povahy i pro osobu třetí.“⁴⁵ Rozdíly mezi jednotlivými právními řády, v nichž je právo na ochranu písemností osobní povahy zakotveno, se projevují především v tom, za jakých podmínek a v jakém rozsahu je u korespondence kromě pisatele chráněn i adresát, a zda tedy, popř. kdy, je k užití dopisu kromě svolení pisatele, třeba i svolení adresáta. Dříve platné československé právo v § 95 autorského zákona z r. 1953 vázalo ochranu adresáta na skutečnost, že mu korespondence byla doručena.

Základní podmínkou pro použití písemností osobní povahy je svolení této osoby, jejíž projev, písemnost zachycuje. Z povahy věci plyne, že právě u těchto osob zpravidla dochází k neoprávněným zásahům do jejich práva. Někdy dochází k uveřejňování takových dopisů, v nichž pisatel přímo vyjadřuje přání, aby byl dopis zničen.

5.1.7 Právo na osobní soukromí

Právo na soukromí fyzické osoby, nebo-li právo na osobní soukromí, (§ 11 OZ) hovoří o soukromí fyzické osoby, Listina v čl. 7 obecně o nedotknutelnosti soukromí osoby, v čl. 10 odst. 2 zvlášť o ochraně před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, v čl. 10 odst. 3 ještě speciálněji jen o ochraně před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním, či jiným zneužitím údajů o své osobě, nebo-li osobních údajů, Úmluva v čl. 8 odst. 2 o soukromém a rodinném životě) chrání nedotknutelnost soukromí fyzické osoby.

Ochrana soukromí zahrnuje i právo na tvorbu a rozvoj vztahů s ostatními lidmi, což přispívá k rozvoji vlastní osobnosti fyzické osoby.

⁴⁵ Knappová, M., Švestka J.: Občanské právo hmotné, Aspi, Praha, 2002, str. 194.

„Na soukromí je možné nahlížet ze dvou rovin. Jednak z hlediska ochrany proti úniku informací o intimní sféře občana na veřejnosti, jednak z hlediska vztahu k veřejné kontrole státní moci. Ve druhém případě se imunita nebude týkat pouze chování, ale také některých hmotných předmětů, jichž se toto chování týká“.⁴⁶

Funkcí práva na osobní soukromí je zajistit pro fyzickou osobu nerušenost soukromé sféry, v níž by mohla všestranně rozvíjet svou osobnost. Nejčastějším zásahem do práva na osobní soukromí však je neoprávněné využívání skutečností soukromého života jiné fyzické osoby. Kolébkou tohoto práva se staly USA, jedná se o tzv. „Right of privacy“, kde se nutnost občanskoprávní ochrany osobního soukromí v důsledku stálé intenzifikace, zejména technické civilizace a zvláště masmédií a jejich často závažných zásahů do života jednotlivce, jevila nezbytnou již od konce 19. století.⁴⁷

V evropských státech se prosazovalo konstituování tohoto práva jen postupně. V plném rozsahu uznalo toto právo již v občanském zákoníku z r. 1907 Švýcarsko (čl. 28). Od druhé světové války doznala tato ochrana rozšíření, ať již na základě zvláštní legislativní úpravy, nebo soudní praxe (SRN). V řadě států, se ochrana poskytuje v rámci různých jiných osobnostněprávních institutů, např. (V. Británii).

Právo na osobní soukromí lze vymezit, jako právo fyzické osoby, rozhodnout podle vlastního uvážení zda, popř. v jakém rozsahu a jakým způsobem, mají být skutečnosti jejího osobního soukromí zpřístupněny jinými, (pozitivní složka práva) a zároveň se bránit (vzepřít) proti neoprávněným zásahům do této sféry, ze strany jiných osob s rovným právním postavením (negativní složka práva).

Předmět práva na osobní soukromí, tvoří vnitřní intimní sféra života fyzické osoby, vytvářená skutečnostmi jejího soukromého života. Účelem tohoto práva je poskytnout ochranu před tím, aby tyto skutečnosti soukromého života nebyly zpřístupňovány veřejnosti (vnějšimu světu), bez souhlasu dotčené fyzické osoby, či bez

⁴⁶ Plecítý, V.: Základy občanského práva, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004, str. 67.

⁴⁷ Zde je třeba odlišovat právo na soukromí - „Right of privacy“ od „Right of publicity“, které je právo majetkové povahy, spočívající v možnosti využívat komerčně hodnotu svého jména, pověsti a celé své osobnosti.

důvodu uznávaného zákonem a tak nebyla narušována integrita vnitřní sféry, která je pro příznivý rozvoj osobnosti fyzické osoby, ve společnosti nezbytná.

O porušení práva na osobní soukromí jde nejen tehdy, jestliže někdo neoprávněně získá vědomosti o skutečnostech soukromého života jiné osoby (např. proniká do jeho soukromých prostor, jako jsou byt, chata, atd., sleduje jeho soukromý život, pořizuje obrazové snímky a zvukové záznamy, zasahuje do jeho soukromých písemností), nýbrž i tehdy jestliže tyto skutečnosti soukromého života, dále rozšiřuje.

Zásah do práva na osobní soukromí, může často spočívat v neoprávněném získávání vědomostí o skutečnostech soukromého života jiné fyzické osoby. Sem bude i ve smyslu judikatury Evropského soudu pro lidská práva, náležet např. odposlouchávání telefonů, čtení korespondence, sledování (špehování) fyzické osoby aj. „Telefonický rozhovor neztrácí svůj soukromý charakter tím, že se jeho obsah týká, nebo může týkat veřejného zájmu“.⁴⁸

Obsah práva

Obsahem práva na osobní soukromí (§ 11 OZ), je dispoziční právo subjektu ve vztahu k využití skutečností, jeho soukromého života. Ve smyslu pozitivním, zahrnuje toto právo oprávnění subjektu využívat skutečnosti svého soukromého života, zejména jejich rozšiřováním, jakož i udělováním jiným osobám svolení k takovému využití. Ve smyslu negativním, zahrnuje toto právo oprávnění, bránit se proti neoprávněnému využívání těchto skutečností.

Využití skutečností soukromého života

V tomto směru nevzniká zpravidla žádný závažnější problém tam, kde jde o pouhé sdělování (více, či méně věrné) těchto skutečností v rámci činnosti zpravodajské. Otázky občanskoprávní ochrany osobního soukromí se však nedotýkají jen činnosti zpravodajské, ve značném rozsahu i činnosti umělecké, zejména tvorby románové, dramatické a filmové.

⁴⁸ Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti, Aspi, Praha, 2002, str. 45.

Problém je proto třeba chápat ze dvou různých úhlů. Především žádné umění nemůže žít samo ze sebe; každé umění musí čerpat buď vzor, anebo podněty ze životní reality. To platí právě o umělecké tvorbě. Zároveň však nelze přehlížet, že základním stavebním materiálem umělecké tvorby je umělecká fantazie. Ta může mnohdy vést k výtvoru, který se velmi podobá skutečné události, ačkoliv tvořícímu umělci nebylo o skutečné události vůbec nic známo. Ještě častěji jde o vjem, který z dřívější doby zůstal zaregistrován v umělcově podvědomí a jenž jej při tvorbě inspiroval, aniž by si umělec uvědomoval, že ve své tvorbě používá příběhu ze skutečného života.

Specifickým případem ochrany práva na osobní soukromí, jehož význam v poslední době vzrůstá spolu s vytvářením centrálních informačních systémů o fyzických osobách, je ochrana proti neoprávněnému poskytnutí, či získání informace o fyzické osobě. resp. proti zneužití takové informace atd.

Svolení k využití

Oprávněný své právo na osobní soukromí realizuje dispozičním právním úkonem, jímž uděluje svolení, aby někdo jiný využil skutečností jeho soukromého života jejich pouhým sdělením, nebo jejich tvůrčím zpracováním například ve formě románu, filmového námětu, scénáře, divadelní hry apod.

Pro toto svolení není předepsána určitá forma. Svolení může být proto dáno jak výslovně, tak tzv. konkludentním jednáním, pokud nevzbuzuje pochybnosti o tom, že oprávněný chtěl skutečně k využití dát svolení (§ 35 odst. 1 OZ). Protože osobní soukromí nenáleží mezi nehmotné statky, není dispoziční právo subjektu z tohoto hlediska zvláště omezeno. Dispoziční úkon tímto svým základním obsahem není zásadně v rozporu se zákonem, ani se nepřičí dobrým mravům, takže o jeho platnosti co do obsahu (§ 39 OZ), zpravidla nevzniknou pochybnosti. Tento závěr se vztahuje nejen na svolení bezplatné, ale i na takové svolení, za které by bylo sjednáno plnění – úplata.

Neoprávněnost využití

U práva na osobní soukromí, poskytuje občanský zákoník osobnostněprávní ochranu jen proti takovému zásahu do osobního soukromí, který je neoprávněný (§ 13

OZ). „Na duševní zdraví musí též být nahlíženo, jako na důležitou část soukromého života, spojenou s morální integritou“.⁴⁹

Ačkoliv občanský zákoník stanovil k zajištění veřejného zájmu na informacích ve prospěch zpravodajství zákonnou licenci pro použití podobizen, obrazových snímků i obrazových a zvukových záznamů projevů osobní povahy, neexistuje žádná zákonná licence, týkající se zásahů do osobního soukromí, ve formě uvádění skutečností soukromého života. Je tomu tak proto, že zatímco podobizny (obrazové snímky) a zvukové záznamy projevů osobní povahy, mohou být i věci veřejného zájmu, skutečnosti soukromého života, zůstávají zásadně součástí osobního soukromí tzn. vnitřní intimní sféry, takže věci veřejného zájmu být zásadně nemohou. Jedinou vymezenou výjimku lze připustit, pokud jde o tzv. osoby veřejného zájmu.

5.2 Svoboda projevu v Listině základních práv a svobod a mezinárodních úmluvách

Svobodu projevu a právo na informace zakotvuje Listina základních práv a svobod v čl. 17, v hlavě druhé („lidská práva a základní svobody“), v oddílu druhém („politická práva“). V souvislosti se svobodou projevu se můžeme setkat s termíny „společenská svoboda“, „komunikační svoboda“ či „supersvoboda“.

Terminologie mezinárodních smluv zakotvující svobodu projevu se od Listiny základních práv a svobod liší, což je patrné již z názvu těchto dokumentů. Např. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, hovoří o „právu na svobodu projevu“ - „the right to freedom of expression“. Stejná formulace je i v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech. Obsah svobody projevu je v nich však obdobný obsahu této svobody v Listině, bez ohledu na to, zda je formálně svoboda projevu podřazena pod „občanská a politická práva“ či „lidská práva a základní svobody“.

Podle odst. 1, čl. 17 Listiny jsou svoboda projevu a právo na informace zaručeny. Podle odst. 2, čl. 17 Listiny, má každý právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem, nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. Odst. 2 uvádí příkladně způsoby, kterými lze vyjadřovat názory, tedy realizovat svobodu projevu. „Jiným

⁴⁹ Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti, Aspi, Praha, 2002, str. 44.

způsobem“ může být např. vyjadřování pomocí gestikulace. Svoboda projevu, zahrnuje podle odst. 2, kromě práva, vyjadřovat názory i právo na vyhledávání, přijímání a rozšiřování idejí a informací.

Svoboda projevu, má jednak aspekt pozitivní - nositel ji může využít a je přitom chráněn proti veřejnoprávnímu zásahu - a jednak aspekt negativní - jejího nositele nelze k projevu jakékoli formě nutit.⁵⁰

Významnými mezinárodními úmluvami, které svobodu projevu zakotvují, jsou **Všeobecná deklarace lidských práv**⁵¹, **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech**⁵², **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod**⁵³ a také **Úmluva o právech dítěte**⁵⁴.

Dne 1. 6. 2002 nabyla účinnosti novela Ústavy⁵⁵ týkající se mj. vztahu mezinárodního a vnitrostátního práva. Dosavadní dikce čl. 10 byla nahrazena novým zněním: „vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného, než zákon, použije se mezinárodní smlouva“.

Ve Všeobecné deklaraci lidských práv je svoboda projevu zakotvena v čl. 19, podle něhož má každý právo na svobodu přesvědčení a projevu, toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmikoli prostředky a bez ohledu na hranice. Deklarace ovšem není součástí českého právního řádu, neboť nebyla ratifikována a

⁵⁰ Filip, J.: Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva, MU Brno, 2001, str. 129.

⁵¹ Deklarace byla schválena Valným shromážděním OSN dne 10. prosince 1948, není ovšem právně závazná.

⁵² Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., Pakt vstoupil v platnost 23. března 1976, tímto dnem vstoupil v platnost též pro tehdejší ČSSR.

⁵³ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., Úmluva vstoupila v platnost 3. září 1953. Pro ČSFR vstoupila v platnost 18. března 1992.

⁵⁴ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte vstoupila v platnost 2. září 1990. Pro ČSFR vstoupila v platnost 6. února 1991.

⁵⁵ Ústavní zákon č. 395/2001 Sb., kterým se mění ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů.

vyhlášena ve Sbírce zákonů. Je ovšem považována za součást obecného mezinárodního práva a Česká republika se k jejím zásadám hlásí.

Svoboda projevu není svobodou neomezenou. Většina práv a svobod podléhá určitým omezením, neboť jejich realizace může v konkrétních případech ohrozit jiná práva, svobody, či zájmy. „V postatě lze pokládat za nezbytné, v určitých demokratických společnostech, sankcionování, či prevenci před urážlivými útoky proti objektům náboženského uctívání, pokud „formality“, „podmínky“, „omezení“, či „sankce“ jsou přiměřené legitimnímu účelu.“⁵⁶ Obecně je omezení základních práv a svobod možné buď zákonem, nebo v důsledku střetu dvou základních práv, či svobod. Pokud tedy není zákonodárce ústavním předpisem zmocněn k tomu, aby příslušné právo, či svobodu omezil, resp. zákonem provedl, je nutné v případě střetu dvou základních práv a svobod jednomu z nich dát přednost, což je úkolem ústavního soudnictví.

V Listině je možnost omezení svobody projevu zakotvená v čl. 17, odst. 4. Zároveň jsou zde obsaženy ústavní limity tohoto omezení. Podle čl. 17, odst. 4 lze tedy svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

Podle čl. 4, odst. 4 Listiny musí být při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod, šetřeno jejich podstaty a smyslu, přičemž taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.

Další meze svobody projevu obsahuje i čl. 20 Paktu, který uvádí: „Jakákoli válečná propaganda je zakázána zákonem. Jakákoli národní, rasová, nebo náboženská nenávisť, jež představuje podněcování k diskriminaci, nepřátelství, nebo násilí, musí být zakázána zákonem“.

5.2.1 Ochrana pověsti a práv třetích osob

Jedním ze souboru práv, která se mohou dostat do rozporů se svobodou projevu, je soubor práv chráněných v čl. 10 Listiny základních práv a svobod. Podle zmíněného článku má každý právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá

⁵⁶ Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech práv ochrany osobnosti, Aspi, Praha, 2002, str. 34.

pověst a chráněno jeho jméno. Dále má každý právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, stejně tak před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním, nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě. Jak vyplývá z článku 17, odst. 4 Listiny, je možno svobodu projevu omezit, jde-li o opatření nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých.

Všechna ustanovení zákonů, která zajišťují ochranu osobnostních práv proti zveřejňování informací, ať už formou psanou, mluvenou, či obrazovou, zároveň v daném rozsahu implicitně omezují svobodu projevu.

Ochrana osobnostních práv se dostává do konfliktu se svobodou projevu nejčastěji v těch případech, kdy informace dotýkající se cti, důstojnosti, soukromí, či dobrého jména jsou zprostředkovávány masmédií. Cílem všech médií je ovšem aktuálně informovat a kriticky hodnotit, a to zejména osoby veřejně činné. Neodmyslitelnou součástí všech informací o veřejném dění, je kritika. Právě kritická hodnocení mohou často překročit rámeček svobody projevu a být tedy neoprávněným zásahem do osobnostních práv.

Soukromoprávně je ochrana osobnosti zajištěna ustanoveními občanského zákoníku⁵⁷ v § 11 - § 16. Právníckým osobám je zajištěna ochrana jejich názvu a dobré pověsti v § 19b občanského zákoníku. Veřejnoprávně jsou osobnostní práva fyzických osob chráněna ustanovením § 206 trestního zákona⁵⁸, který zakotvuje trestný čin pomluvy, a § 49 přestupkového zákona⁵⁹, který zakotvuje přestupky proti občanskému soužití. Osobnostní práva zakotvená v čl. 10 Listiny jsou chráněna i jinými ustanoveními trestního zákona, či přestupkového zákona.

5.2.2 Veřejně známé osoby a právo na soukromí

Posuzujeme-li oprávněnost zásahu do svobody projevu u obrazových materiálů z hlediska vnitřního kontextu, potom hodnotíme, v jaké situaci, či v jakém okamžiku je určita osoba na fotografii, či filmu zachycena. Otázkou je, do jaké míry mohou ještě fotografové, či kameramani zachovávat soukromý život veřejně známých osob. Již bylo

⁵⁷ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění.

⁵⁸ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění.

⁵⁹ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění.

zmíněno, že u osob veřejně známých, je míra ochrany soukromí menší, než u ostatních, zvláště pak pokud jde o osoby politicky činné. Právo na soukromí veřejně známým osobám ovšem nelze zcela upřít.

Cílem některých žurnalistů ovšem není v první řadě informovat a přinášet aktuální zprávy, nýbrž pořídit natolik intimní obrazový materiál, který se týká veřejně známé osoby, že jej bude možno prodat bulvárním mediím. Činnost těchto žurnalistů (tzv. paparazzi) spočívá ve sledování známých osob a vyčkávání na vhodný okamžik, kdy bude možno je zachytit v soukromých, či intimních situacích. Vzhledem k používání teleobjektivů pak snímané osoby vůbec netuší, že jsou fotografovány, či filmovány, často i z velké vzdálenosti. Toto jednání je však v rozporu s žurnalistickou etikou. Mezinárodní federace novinářů ve své Deklaraci principů novinářského chování v čl. 3 uvádí, že novinář bude používat pouze čestné metody pro získávání zpráv fotografií a dokumentů. Podobně obecná je i formulace v Etickém kodexu novináře ČR, který v čl. 1, písm. i) uvádí, že novinář je povinen nepoužívat nepoctivé prostředky k získání informace, fotografie, nebo dokumentu, nebo využívat k tomu dobré víry, kohokoliv. Podle čl. 4 tiskového kodexu Unie vydavatelů denního tisku ČR „Tisk respektuje soukromí včetně intimní sféry“. Pokud se však soukromí určité osoby dotýká veřejného zájmu a tato osoba se v důsledku svého jednání, či postavení ve společnosti stala osobou veřejného zájmu, může být v jednotlivých případech v tisku jejich soukromí pojednáno. Je však třeba dbát toho, aby tím nebyla porušena práva osobnosti jiných osob.

Lze tedy rozlišit dva typy prostředí, v nichž se může veřejně známá osoba objevit. Jednak jde o soukromé domácí prostředí (např. vlastní dům, či chata) tedy prostředí, které není veřejně přístupné. Za druhé jde o prostředí, které je veřejně přístupné. Zatímco v prvním případě je zřejmé, že zveřejňování tajně pořízených obrazových materiálů (např. fotografie pořízená přes okno) nebude chráněno svobodou projevu, v druhém případě je již otázkou diskuse, do jaké míry má být soukromí veřejně známých osob chráněno i na veřejnosti.

Se svobodou projevu a souvisí také problém regulace činnosti médií ze strany státu. Svoboda a pluralita médií je totiž základním předpokladem svobody projevu. Svoboda projevu vystupuje v mediální oblasti jako institucionální záruka. „Zaručuje existenci sdělovacích prostředků tak, jako vlastnické právo zaručuje existenci

vlastnictví. Jinak řečeno, že nelze je zakázat, nebo odstranit již proto, že je předpokládá ústavně zaručené, veřejné subjektivní právo“.⁶⁰

V České republice je regulace podnikání v mediální oblasti vymezena jednak tiskovým zákonem⁶¹ pro oblast periodického tisku, jednak zákonem o provozování rozhlasového a televizního vysílání⁶² pro oblast rozhlasu a televize. Oblasti filmové tvorby se týká zákon o audiovizí⁶³.

Provozovatel vysílání je povinen zajistit, aby ve zpravodajských a politicko-publicistických pořadech, bylo dbáno zásad objektivit a vyváženosti a zejména nebyla v celku vysílaného programu jednostranně zvýhodňována žádná politická strana, nebo hnutí, popřípadě jejich názory, nebo názory jednotlivých skupin veřejnosti, a to s přihlédnutím k jejich reálnému postavení v politickém a společenském životě.

5.2.3 Svoboda projevu a internet

Internet jako celosvětová počítačová síť, která umožňuje přenos jak textu, tak i obrazu i zvuku, s sebou přinesla kromě jevů žádoucích a potřebných, také jevy nejen nežádoucí, ale i nebezpečné. Na jedné straně je tedy umožněn přístup k celé řadě informací a otevírá se i možnost pro širší použití prostředků přímé demokracie. Na druhé straně se otevřela cesta k velice obtížně kontrolovatelnému šíření terorismu, dětské pornografie, obchodu se zbraněmi a drogami. V trestním zákonu byla v některých kvalifikovaných skutkových podstatách⁶⁴ zpřesněna dikce popisující možný způsob šíření, propagace, či hanobení a vedle šíření tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, nebo jiným obdobným způsobem, bylo výslovně zakotveno i šíření veřejně přístupnou počítačovou sítí, tedy pomocí internetu.

⁶⁰ Filip, J.: Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva, MU Brno, 2001, s. 129.

⁶¹ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon).

⁶² Zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně některých zákonů; tento zákon je účinný od 4. 7. 2001 a nahrazuje původní zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání ve znění pozdějších předpisů.

⁶³ Zákon č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů.

⁶⁴ Blíže novela trestního zákona č. 134/2002 Sb. zakotvené, či pozměněné § 188a, odst. 2, písm.b) šíření toxikomanie, § 198a, odst. 3, písm. a) podněcování k nenávisti vůči skupině osob, § 205, odst. 3, písm. b) ohrožování mravnosti.

Dalším problémem v souvislosti s Internetem, je také časté porušování autorských práv, zejména u hudebních nahrávek a filmů. Problém internetu jako celosvětové sítě souvisí se skutečností, že právní řády jednotlivých států působí lokálně, ale internet funguje globálně (the World Wide Web). Např. nelegální organizace v ČR, mohou provozovat své internetové stránky na serverech v USA, kde je obsah těchto stránek legální, a každý obyvatel ČR se může na tyto servery svobodně připojit. Taktéž může být pořízen záznam filmu v kině na videokameru v zemi, kde má film dříve premiéru a umístěn na Internetu. Tímto způsobem může předstihnout i o několik měsíců skutečnou premiéru v druhé zemi. Případně může být při premiéře filmu pořízena kopie a okamžitě umístěna na internetu. Produkční společnosti takovými kroky přicházejí o značné podíly na zisku. V poslední době byla známa kauza takto porušovaných autorských práv celovečerního filmu Simpsonovi.

5.2.4 Hranice akceptovatelné kritiky

Specifikem zásahů do práva na občanskou čest nepřipustnou kritikou je to, že kritika jako určitá suma hodnotících úsudků vždy vyjadřuje názor toho, kdo takové názory pronáší, a nelze na ni používat měřítka pravdivosti či objektivní správnosti.⁶⁵ Nicméně je zdůrazňován požadavek pravdivého základu kritiky. Jak judikoval Nejvyšší soud Československé republiky: „Je-li podstatou urážlivého projevu úsudek, nelze jej oddělit od premis, na jejichž podkladě byl pronesen, nýbrž sluší jej zkoumati ohledně jeho smyslu a dosahu, jakož i ohledně jeho správnosti a přípustnosti současně s oněmi předpoklady, v jejichž spojitosti a na jejichž základě byl pronesen.“⁶⁶

Omezení svobody projevu ve vztahu k šíření kritických informací - zejména mluveného a psaného slova. Hranice mezi kritikou přípustnou a nepřipustnou, lze stanovit na základě dvou kritérií. Jednak kritéria věcného, a jednak kritéria personálního. Podle věcného kritéria rozhoduje o přípustnosti kritiky obsah a forma zveřejněné informace. Z věcného hlediska lze tedy přípustnost kritiky posuzovat podle toho, do jaké míry se zakládá na pravdivých informacích (tzv. posouzení obsahu), ale také podle toho, zda použité výrazové prostředky odpovídají jednak obsahu kritiky, a jednak cíli kritiky (tzv. posouzení formy). U kritéria personálního je rozhodující, jaké

⁶⁵ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 15. 1. 1996, sp. zn. 23 C 96/95, Právní rozhledy č. 4/1996, str. 177.

⁶⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 11. 1929, sp. zn. Zm I 561/29.

postavení ve společnosti má osoba, o níž pojednává zveřejněná informace. Akceptovatelnost kritiky bude tedy posuzována podle míry veřejné známosti kritizované osoby a míry její angažovanosti ve veřejných funkcích. Při posuzování legality zásahu do osobnostních práv, a tedy zároveň legality omezení svobody projevu, je nutné vždy zohlednit obě kritéria.

5.2.5 Kritika osob veřejně činných

Postavení ve společenské hierarchii zahrnuje nejen postavení formální například zastávání vysokých postů v rámci moci zákonodárné, výkonné, či soudní, ale i postavení neformální, tedy takové, které není dáno výkonem určité funkce, nýbrž dovednostmi, schopnostmi, či jinými faktory, díky nimž je daná osoba, veřejně známou tak jako například významní sportovci, umělci apod. Podle personálního kritéria, může být tedy obdobný zásah do osobnostních práv v jednom případě shledán jako nezákonný a v druhém případě, jako zákonný, pouze s odkazem na odlišné postavení dané fyzické osoby např. čím více je daná osoba veřejně známá, tím více lze tolerovat zveřejňování informací o jejím soukromí. V rámci veřejně známých osob, je ovšem třeba výrazně diferencovat, zejména je třeba brát ohled na to, zda daná osoba vykonává určitou veřejnou funkci. Právě těchto osob, se zveřejňování kritických informací týká, nejčastěji. Kritika ovšem může mít též formu kreslené karikatury, komixu atd.

V případě *Castells vs. Španělsko* (1992) Evropský soud stanovil ještě širší míru svobody projevu, pokud se kritika týká vlády, neboť v demokratickém systému musí být jednání vlády podrobena přísné kontrole, nejen ze strany moci zákonodárné a soudní, ale také ze strany veřejného mínění. V tomto rozhodnutí Evropský soud také zdůraznil význam svobody tisku, neboť poskytuje veřejnosti jeden z nejlepších prostředků, pro vytváření si názorů, na mínění a postoje jejich politických představitelů. Případ *Castells* je navíc z hlediska kontroly moci v demokratickém státě velice významný, neboť stěžovatelem, který byl španělskými soudy odsouzen za kritiku vlády, byl člen parlamentu, tedy volený zástupce lidu.

5.2.6 Kritérium pravdivosti informací

Pokud se zabýváme ochranou svobody projevu ve vztahu k osobnostním právům, lze říci, že v zásadě by pravdivé informace měly být svobodou projevu chráněny, a nepravdivé nikoli. Ve vztahu ke svobodě šíření pravdivých informací Nejvyšší soud ČR

dovolil, že kritiku počínání fyzické osoby, opírající se o okolnosti, o nichž je sdělován pravdivý údaj (nejde-li o tvrzení, které se dotýká intimní sféry života fyzické osoby), nelze zpravidla pokládat za odporující ustanovení § 11 OZ, a to i když v kritice bylo použito v odpovídající míře ironizování, odsuzování a zavrhování kritizovaného počínání fyzické osoby.⁶⁷

Pokud jde o svobodu projevu ve vztahu k jiným právům a zájmům, než je ochrana osobnosti, zde je omezení zveřejňování pravdivých informací daleko častější. Jde např. o omezování svobody projevu v zájmu ochrany zdraví (zákaz šíření toxikomanie - § 188a TZ), ochrany mravnosti (zákaz šíření pornografie - § 205 TZ), bezpečnosti státu (utajované skutečnosti – zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností v platném znění).

Zatímco v případě občanskoprávní ochrany osobnosti není zákonným kritériem pro posouzení zásahu do osobnostních práv pravdivost, či nepravdivost daného údaje, v případě trestněprávní ochrany, je nepravdivost sděleného údaje, znakem skutkové podstaty a tedy podmínkou nutnou pro poskytnutí právní ochrany.

Z hlediska teorie masové komunikace, jde v žurnalistice o rozlišení zpráv (skutkových tvrzení) a komentářů (hodnotících soudů). U subjektivních hodnotících soudů (komentářů) totiž nelze pravdivost, či nepravdivost prokázat, protože nejde o empiricky ověřitelná fakta, nýbrž názory daného komentátora. Někdy ovšem může být klasifikace dané informace jako faktu, či hodnotícího soudu obtížná.

V této souvislosti je nutno zdůraznit i mimoprávní korektivy žurnalistiky, jako různé formy etické autoregulace pomocí profesních novinářských sdružení a jejich kodexu. Podle nich by odlišení zpráv (faktů) od komentářů (hodnocení), mělo být vždy důsledně rozeznatelné. Např. podle čl. 1, písm. c) Etického kodexu novináře v ČR, je každý novinář povinen „dbát na rozlišování faktů od osobních názorů“.⁶⁸

Zákon o rozhlasovém a televizním vysílání v § 31, odst. 2 uvádí, že „názory nebo hodnotící komentáře musí být odděleny od informací zpravodajského charakteru“.

⁶⁷ Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek 1996.

⁶⁸ Etický kodex novináře, schválen 18. 6. 1998 Valnou hromadou Syndikátu novinářů ČR

Vrátíme-li se ke kritériu pravdivosti sdělované informace, není na rozdíl od skutkové podstaty trestného činu pomluvy, u přestupku proti občanskému soužití („urazí, nebo vydá v posměch“) nepravdivost sdělovaného údaje, znakem skutkové podstaty, může se tedy vztahovat i na některé údaje pravdivé. Ačkoliv zákon výslovně nepožaduje „sdělení údaje“, urážka většinou sdělení určitého údaje vyžaduje, vydání někoho v posměch, je ovšem možné i jinak.

Lze shrnout, že občanský zákoník omezuje svobodu projevu nikoli na základě kritéria pravdivosti, či neopravdivosti dané informace, nýbrž na základě intenzity zásahu dané informace do osobnostních práv. Dle občanského zákoníku je tedy umožněno omezit svobodu projevu i ohledně některých pravdivých informací (zejména informací intimní povahy). Obdobně intenzita zásahu do osobní cti, bude i rozhodujícím kritériem pro vznik odpovědnosti za výše zmíněný přestupek.

Podle trestního zákona, naopak bude nepravdivost zveřejněného údaje (skutkového tvrzení), jednou z nezbytných podmínek vzniku trestní odpovědnosti, přičemž úmysl musí zahrnovat i vědomost o tom, že údaj je nepravdivý.

5.2.7 Právo na odpověď

Snaha o vyvážení ochrany svobody projevu na straně jedné a osobnostních práv na straně druhé, se promítá i do požadavků kladených na mediální právo evropských států, ze strany Evropské unie a Rady Evropy.

Ve vztahu k právu na odpověď, má pro ČR význam Směrnice ES č. 89/552 z 3.10.1989 ve znění Směrnice ES č. 97/36, která právo na odpověď tzv. „Right to reply“, nebo na ekvivalentní nápravný prostředek tzv. „Equivalent remedies“ stanovuje. Tato směrnice se ovšem týká pouze televizního vysílání, směrnice ES týkající se tisku nebyla vydána. Podle čl. 23 odst. 1 dané směrnice má každá fyzická, či právnická osoba, bez ohledu na její národnost, jejíž oprávněné zájmy, zejm. pověst a dobré jméno, byly poškozeny tvrzením nepravdivých skutečností v televizním pořadu, právo na odpověď, nebo na ekvivalentní nápravný prostředek.

Dále má pro ČR, jako pro členku Rady Evropy význam Rezoluce č. (74) 26 výboru ministrů Rady Evropy o právu na odpověď z 2.7.1974, která stanoví, že dotčený jedinec má mít účinnou možnost domoci se bez dlouhých průtahů opravy nepřesných údajů, které se jej týkají, může-li prokázat oprávněný zájem, přičemž se příslušně

opravě má v rámci možností dostat téže důležitosti, jako původně zveřejněné informaci. Zároveň má mít dotčený jedinec účinnou možnost se bránit proti zveřejnění údajů a názorů, které představují vměšování do jeho soukromého života, s výjimkou případů, kdy k tomu opravňuje legitimní a prvořadý veřejný zájem, kdy jedinec vyjádřil svůj výslovný, či mlčenlivý souhlas se zveřejněním, nebo odpovídá-li zveřejnění informace v daném případě všeobecně uznávané praxi, která není v rozporu se zákonem. Dále má mít účinnou možnost bránit se proti újmě své důstojnosti, cti, nebo dobrého jména, pokud informace nebyla zveřejněna s jeho výslovným, nebo mlčenlivým souhlasem, a nebo pokud zveřejnění informace ospravedlňoval prvořadý a legitimní veřejný zájem a jednalo se o upřímnou kritiku, založenou na pravdivých údajích.

V ČR slouží k ochraně osobnosti před zneužitím svobody projevu instituty odpovědi a dodatečného sdělení, které byly do právního řádu ČR zakotveny v roce 2000, přijetím nového tiskového zákona⁶⁹ a novelizací zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání.⁷⁰ Stejnou úpravu převzal i nový zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání.⁷¹ Dva zmíněné instituty by měly mj. zajistit vzájemné vyvážení ochrany práv zakotvených v čl. 10 a čl. 17 Listiny základních práv a svobod, tedy ochranu osobnostních práv na straně jedné, a ochrany svobody projevu, na straně druhé.

V dosavadním tiskovém zákoně⁷² sloužil k ochraně práv třetích osob před zveřejňováním informací v médiích, institut opravy. Šlo o obecnou úpravu týkající se nejen tisku, ale i ostatních médií. Právní nárok na zveřejnění opravy vznikl, jestliže byl v hromadném informačním prostředku uveřejněn nepravdivý, nebo pravdu zkreslující údaj, který se dotýkal cti občana, nebo dobrého jména organizace, vědecké, nebo kulturní instituce, a nebo, který se týkal činnosti státního orgánu. Při žádosti o opravu,

⁶⁹ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), v platném znění.

⁷⁰ Zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů (zrušen zákonem č. 231/2001 Sb.)

⁷¹ Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání o změně některých zákonů.

⁷² Zákon č. 81/96 Sb., o periodickém tisku a o ostatních informačních prostředcích, účinný od 1.1.1967 do 14.3.2000. Kdy nabyl platnosti a zároveň účinnosti, nový tiskový zákon (zákon č. 46/2000 Sb.)

musely být dodrženy zákonné lhůty a v případě nezveřejnění opravy, bylo možno obrátit se na soud.

Tiskový zákon č. 46/2000 Sb., institut opravy neobsahuje, ale naopak nově zakotvuje již zmíněné právo na odpověď a na dodatečné sdělení, které se podle něj vztahuje pouze na periodický tisk.

5.3 Právní ochrana podle ostatních předpisů

Tato kapitola se věnuje podrobnějšímu zpracování problematiky ochrany osobnosti mimo oblast občanského práva, tzn. zpracovává otázky „zvláštní“ části osobnostního práva týkající se jednotlivých zvláštních (speciálních) práv souvisejících s osobnostními právy.

5.3.1 Právní ochrana podle autorského práva a práv průmyslových

Právu autorskému a průmyslovým právům se dostává ochrany zvláštními předpisy, konkrétně zejména v zákoně č. 121/2000 Sb. (autorský zákon), v zákoně č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů atd. Není však vyloučeno, že v některých případech ochrana poskytovaná podle § 11 n. bude s ochrannou autorskoprávní či s ochrannou průmyslověprávní souběžná.

Autorské právo a práva s ním související, tj. práva výkonných umělců, výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, vysílatelů a dále zvláštní právo pořizovatelů databází jsou upravena zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Ochrana autorského práva je neformální, k jejímu vzniku není třeba splnit žádné formální náležitosti (na rozdíl od práv průmyslových – k vynálezům, k ochranným známkám, průmyslovým vzorům apod., kde je naopak registrace podmínkou vzniku ochrany). Autorským dílem je dílo literární a jiné umělecké dílo a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora (fyzické osoby). Za autorské dílo se považuje též počítačový program, fotografie a databáze, které jsou původní, tj. jsou autorovým vlastním duševním výtvorem. Autorské právo k dílu, splňujícímu výše uvedené náležitosti podle § 2 autorského zákona č. 121/2000 Sb., vzniká okamžikem, kdy je dílo vytvořeno (např. zaznamenáno na papír

nebo na jakýkoli jiný nosič, předneseno, zahráno, zazpíváno apod.). Pro případ sporu o autorství se doporučuje ponechat si veškeré přípravné materiály (pracovní verze textu, skicy apod.), kterými je možno posléze dokazovat autorství k dílu. Možná je rovněž notářská úschova či zaslání díla (hmotného substrátu, na němž je dílo zaznamenáno) doporučeným dopisem na vlastní adresu a neotevřenou zásilku si ponechat pro případ sporu. Rovněž je možné oznámit existenci díla u příslušného kolektivního správce za účelem zařazení díla do rejstříku předmětů ochrany vedených kolektivním správcem.

Předmětem ochrany podle autorského zákona č. 121/2000 Sb., jsou chráněna: a) autorská díla, jejichž definice je obsažena v § 2 odst. 1 autorského zákona; b) umělecký výkon, tj. výkon herce, zpěváka, hudebníka, tanečníka atp., kterým dotyčný předvádí, či jinak provádí umělecké dílo a výtvořiny tradiční lidové kultury a výkon artisty (viz § 67 odst. 1 autorského zákona); - zvukový záznam (viz § 75 odst. 1 autorského zákona); c) zvukově obrazový záznam (viz § 79 odst. 1 autorského zákona); d) rozhlasové a televizní vysílání (viz § 83 odst. 1 autorského zákona); e) databáze (zvláštní právo pořizovatele databáze podle v § 88n. autorského zákona).

Ustanovení § 2 autorského zákona vymezující pojem autorského díla obsahuje pro odstranění pochyb také výslovné vymezení toho, co autorským dílem není, buď proto, že nesplňuje znaky individuality (není jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora, jako např. denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě), nebo proto, že dané výtvořiny nejsou samy o sobě vyjádřením ve vědecké či umělecké formě, tedy např. myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematické a jiné vzorce apod. Autorským právem proto nejsou chráněny např. nejrůznější podnikatelské aktivity a záměry, nápady apod.

5.3.2 Právní ochrana podle trestního a správního zákona

Přestože byla úprava ochrany před neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti přesunuta do občanského zákoníku, přetrval v trestním zákoně č. 140/1961 Sb., postih za šíření nepravdivých údajů. Vzhledem k vysokému společenskému zájmu na ochraně jednotlivce není ochrana osobnostních práv svěřena pouze občanskému právu, ale je řešena i v rámci dalších, veřejnoprávních odvětví. Jedná se především o ochranu poskytnutou trestním právem v § 206 Trestního zákona, který upravuje trestný čin pomluvy a správním právem, které v § 49 přestupkového zákona upravuje přestupky

proti občanskému soužití. Pokud jde o vzájemný vztah občanského práva a trestního, popř. správního práva při ochraně osobnosti fyzické osoby, je třeba obecně konstatovat, že právní prostředky občanského práva zaměřené na ochranu všeobecného osobnostního práva fyzických osob mají s ohledem na širší působnost norem tohoto právního odvětví univerzálnější rozsah a dosah a tím i širší možnost nápravy než - byť jinak zpravidla citelnější - právní prostředky, kterými vzhledem ke svému specifickému zaměření disponuje trestní, popř. správní právo. Ochrana osobnosti v soukromém a trestním právu je také budována na různých principech. Soukromé právo - Občanský zákoník, omezuje svobodu projevu na základě intenzity zásahu do osobnostních práv. Je tedy nepodstatné, zda je tvrzení pravdivé či nikoliv. Trestného činu pomluvy se lze však dopustit výhradně nepravdivým tvrzením.

Jedná se tedy o trestný čin pomluvy a je upraven v § 206 trestního zákona: (1) Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. (2) Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

Nutným předpokladem naplnění skutkové podstaty trestného činu pomluvy je sdělení nepravdivé informace, která může značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu. Tato informace musí být sdělena třetí osobě. Ke sdělení nepravdivého údaje může dojít jakýmkoliv způsobem ústně, písemně, prostřednictvím sdělovacích prostředků apod. Spáchá-li pachatel tento trestný čin tiskem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným způsobem, je potrestán přísněji podle kvalifikované skutkové podstaty (§ 206 odst. 2).

Zatímco tedy dle občanského zákoníku lze neoprávněně zasáhnout do práv na ochranu osobnosti i šířením pravdivých údajů, které se dotýkají intimní sféry postižené osoby, trestní právo postihuje jen šíření nepravdivých údajů.

Druhou skutkovou podstatou, která přetrvávala v trestním zákoně je trestný čin křivého obvinění § 174: (1) Kdo jiného lživě obviní z trestného činu v úmyslu přivodit

jeho trestní stíhání, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta. (2) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek.

Správněprávní ochrana osobnosti je upravována zákonem č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Konkrétně v § 49 Přestupky proti občanskému soužití: (1) Přestupku se dopustí ten, kdo: a) jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch, b) jinému z nedbalosti ublíží na zdraví, c) úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním, d) omezuje nebo znemožňuje příslušníku národnostní menšiny výkon práv příslušníků národnostních menšin, e) působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho stav manželský nebo rodinný. (2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) lze uložit pokutu do 1000 Kč, za přestupek podle odstavce 1 písm. b) a c) pokutu do 3000 Kč a za přestupek podle odstavce 1 písm. d) a e) pokutu do 5 000 Kč.

5.3.2 Právní ochrana podle tiskového zákona

Právním předpisem upravujícím práva a povinnosti při vydávání periodického tisku je zákon č. 46/2000 Sb., (tiskový zákon). Dle § 10 je dána postižené fyzické osobě možnost domáhat se uveřejnění **odpovědi**: (1) Jestliže bylo v periodickém tisku uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby, anebo jména nebo dobré pověsti určité právnické osoby, má tato osoba právo požadovat na vydavateli uveřejnění odpovědi. Vydavatel je povinen na žádost této osoby odpověď uveřejnit; (2) Odpověď se musí omezit pouze na skutkové tvrzení, kterým se tvrzení podle odstavce 1 uvádí na pravou míru, nebo **neúplné či jinak pravdu zkreslující tvrzení** se doplňuje nebo zpřesňuje. Odpověď musí být přiměřená rozsahu napadeného sdělení, a je-li napadána jen jeho část, pak této části; z odpovědi musí být patrné, kdo ji činí.; (3) Osoba, na jejíž žádost byla vydavatelem uveřejněna odpověď podle tohoto zákona, nemůže požadovat uveřejnění

další odpovědi na tuto odpověď; (4) Po smrti fyzické osoby přísluší právo podle odstavce 1 jejímu manželu a dětem, a není-li jich, jejím rodičům; (5) Ustanovení zvláštního právního předpisu o ochraně osobnosti a o ochraně jména a dobré pověsti právnické osoby zůstávají úpravou podle odstavců 1 až 4 nedotčena.

Nárok dle tohoto ustanovení ve své podstatě odpovídá nároku restitučnímu dle § 13 občanského zákoníku. Účelem úpravy totiž je umožnit dotčené osobě uvést nepravdivé údaje na pravou míru a to při stanovení povinnosti vydavatele periodika odpověď uveřejnit.⁷³

Dále pak tiskový zákon umožňuje dle § 11 tiskového zákona domáhat se **dodatečného sdělení**: (1) Jestliže bylo v periodickém tisku uveřejněno sdělení o trestním řízení nebo o řízení ve věcech přestupků vedeném proti fyzické osobě, anebo o řízení ve věcech správních deliktů vedeném proti fyzické nebo právnické osobě, kterou lze podle tohoto sdělení ztotožnit, a toto řízení nebylo ukončeno pravomocným rozhodnutím, má tato osoba právo požadovat na vydavateli uveřejnění informace o konečném výsledku řízení jako dodatečného sdělení. Vydavatel je povinen na žádost této osoby informaci o pravomocném rozhodnutí jako dodatečné sdělení uveřejnit; (2) Po smrti fyzické osoby přísluší právo podle odstavce 1 jejímu manželu a dětem, a není-li jich, jejím rodičům; (3) Ustanovení zvláštního právního předpisu o ochraně osobnosti a o ochraně jména a dobré pověsti právnické osoby zůstávají úpravou podle odstavců 1 a 2 nedotčena.

Institut dodatečného sdělení vychází ze zásady presumpce neviny. Je-li totiž v periodiku uveřejněna informace, že je proti osobě vedeno trestní či správní řízení a toto řízení nebylo dosud ukončeno pravomocným rozhodnutím, může široká veřejnost nabýt dojmu, že se osoba dopustila protiprávního jednání. Z tohoto důvodu se může osoba domáhat dodatečného sdělení o výsledku tohoto řízení. Je nutno upozornit, že ani právo na odpověď, ani právo na dodatečné sdělení nevylučují uplatnění práva na ochranu osobnosti dle občanského zákoníku.

⁷³ Na tomto místě je třeba podotknout, že ve Slovenské republice byl schválen nový (tiskový zákon), který začne platit od 1.6.2008 a dotknutým stranám umožňuje uplatnit právo na odpověď i v případě, že noviny zveřejnili pravdivou informaci. Vydavatelé tisku se v této souvislosti obávají, že noviny budou obsahovat nepřehledné množství odpovědí i v případě uvedení pravdivých skutečností.

5.3.4 Ochrana osobnosti při reklamě

Základním osobnostněprávním východiskem pro ochranu osobnosti při reklamě, tvoří skutečnost, že podobizny, obrazové snímky, písemnosti osobní povahy a zvukové záznamy, týkající se fyzické osoby, anebo jejich projevů osobní povahy, smějí být zásadně pořízeny, nebo použity jen s jejím svolením (§ 12 odst. 1 OZ). Výjimky z tohoto svolení pro účely úřední, vědecké a umělecké, jakož i pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství (tzv. zákonné licence) jsou stanoveny v § 12 odst. 2 a 3 OZ. Žádná z těchto licencí, nezahrnuje reklamu.

V praxi je aktuální především použití podobizen, či obrazových snímků fyzických osob, k reklamním účelům. Většinou se jedná o použití podobizny, či obrázkového snímku fyzické osoby, popř. více osob, které jsou zachyceny při výkonu určité činnosti (např. jako osoby, které nakupují v určitém obchodě, či jako hosté, kteří požívají určité jídlo, popř. se stravují v určité restauraci, anebo jako osoby, které se účastní konkrétního organizovaného zájezdu atd.).

V této souvislosti je třeba zdůraznit, že svolení dané určitou fyzickou osobou zpravidla konkludentně za tím účelem, aby byla sama, anebo jako člen skupiny fotografována, anebo filmována a pořízený obrazový snímek byl použit ve zpravodajství, ještě neznamená zároveň svolení této fyzické osoby k použití obrazového snímku, pro reklamní účely.⁷⁴

Lze-li použít bez souhlasu určité fyzické osoby její podobiznu, či obrazový snímek pro účely zpravodajské (§ 12 odst. 3 OZ), nelze již bez dalšího tyto osobnostní hodnoty použít zároveň k reklamním účelům. V této souvislosti je třeba uvážit ještě jednu okolnost: k obrazovému zachycení fyzické osoby pro zpravodajství, dochází někdy za situace, která může být pro zobrazenou fyzickou osobu z nejrůznějších důvodů nežádoucí. I když tento stav může zobrazená fyzická osoba snášet bez námitek ještě z hlediska zpravidla jen krátkodobě působícího zpravodajství, nemusí být pro ni již únosný, a tudíž přijatelný, při použití takového obrazového snímku pro reklamní účely.

⁷⁴ Známý byl případ uveřejněných velkoplošných snímků policejní strážnice spolu s malým chlapcem, s cílem propagace práce městské policie při prevenci kriminality, na kterých však fotografie tohoto chlapce byla pořízena bez jeho souhlasu, resp. bez souhlasu jeho zákonných zástupců, tedy rodičů.

Jestliže se určitá fyzická osoba vyjádří k jakosti určitého prodáváného výrobku, nemusí to z její strany znamenat zároveň souhlas s tím, aby byl tento zvukový záznam s jejím osobním projevem, veřejně reprodukován k reklamním účelům.

Nelze vyloučit ani to, že problematika ochrany osobnosti fyzické osoby vystoupí do popředí při použití zcela smyšleného jména pro reklamní účely. Tato vzácná shoda může vést k tomu, že i použití smyšleného jména, bude představovat neoprávněný zásah do osobnosti žijící fyzické osoby téhož jména.

Nezadatelným právem fyzické osoby, ať už jako jednotlivce, nebo jako člena skupiny fyzických osob, aby se mohl svobodně rozhodnout, zda jeho zákonem chráněných osobnostních hodnot, konkrétně podobizny, obrazového snímku, osobní písemnosti a zvukového záznamu, týkající se její osoby, či jejich projevů osobní povahy, bude využito nikoliv pro zpravodajství, nýbrž pro reklamní účely a tedy nad rámec zákonné licence stanovené v § 12 odst. 2 a 3 OZ. Pokud by k takovému způsobu využití mělo dojít, nelze se bez souhlasu dotčené fyzické osoby obejít. V opačném případě by šlo o neoprávněný zásah do její osobnosti sankčními právními důsledky. V těchto případech neoprávněných zásahů do osobnostních práv spojených u původce zásahu se snahou docílit neoprávněný majetkový prospěch, by měl být tento neoprávněný zásah, zpravidla spojen s citelnou peněžitou satisfakcí.

Zkoumaná problematika má ovšem vedle osobnostněprávní ochrany fyzické osoby i svou stránku soutěžněprávní. Osoba, která pořizuje reklamy, aniž by platila zúčastněným osobám včetně statistů, totiž šetří prostředky, které by jinak musela vynaložit na její odměnu. Tím ovšem tato osoba získává bezdůvodný prospěch vůči jiným soutěžitelům, kteří pořizují reklamu z právního hlediska nezávadným, a proto nákladnějším způsobem.

Billboard na němž je zobrazeno zátiší s botou, foxteriérem a zelenou hlavou, v níž lze identifikovat bývalého prezidenta Havla, která je doplněna nápisem Václavka a Dášenska byla nejznámější kauzou, která využívá neoprávněně podobizny fyzické osoby. Pokud je taková kampaň realizována bez vědomí a souhlasu dotčené osoby, může svému tvůrci, jak se kdysi přesvědčil jeden výrobce bot se svou reklamou Václavka a Dášenska, přinést povinnost zaplatit milionové odškodné jako satisfakci.

Nejnovější kauzou je reklama na nápoj Kamikaze, která využívá podobizny ministra Karla Schwarzenberga bez jeho svolení. Pokud vycházíme z příslušných ustanovení občanského zákoníku, která upravují ochranu osobnosti, k využití podobizny fyzické osoby (tedy i politika) k reklamním účelům, musí mít tvůrce dané reklamy svolení od zobrazené osoby.

Tento souhlas nelze obejít ani použitím dvojníka, jak k tomu v minulosti několikrát došlo. Pro účely reklamy není navíc možné aplikovat ani jednu ze zákonem stanovených výjimek (např. pořízení obrazových a zvukových záznamů bez souhlasu dotčených osob pro účely tiskového, filmového, rozhlasového nebo televizního zpravodajství). Pokud by se chtěl tedy pan Schwarzenberg bránit, tak by nepochybně dosáhl svých práv, tj. zejména práva na stažení předmětné reklamy a na tzv. přiměřené zadostiučinění, které by mohl požadovat i v penězích.

V této souvislosti bych jen rád doplnil, že poněkud odlišná situace je v politické reklamě (typicky předvolební billboardy), kde Evropský soud pro lidská práva v několika svých rozhodnutích stanovil, že hranice dovolené kritiky jsou užší ohledně soukromých osob než ohledně politiků nebo vlády (případ Castells vs Španělsko), a dále, že soukromé osoby se samy vystavují podrobnému zkoumání ze strany veřejnosti, pokud vstoupí do středu veřejné debaty, a v důsledku toho musí projevit větší míru tolerance.

Z toho lze učinit závěr, že zobrazování politiků bez jejich souhlasu v politické reklamě za dodržení určitých zásad je možné. To však není tento případ čistě komerční reklamy. Také je dobré připomenout, že ochrana osobnosti se nevztahuje pouze na podobizny, ale např. i na obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo písemnosti osobní povahy.

5.3.5 Ochrana osobnosti ve zpravodajství

Společenskou potřebu zpravodajství není v současné době jen posláním periodického tisku,⁷⁵ nýbrž stejně tak i dalších hromadných informačních prostředků. Obsah zpravodajství stále více spoluvytváří veřejné mínění. Spočívá v informování o

⁷⁵ Periodický tisk jsou noviny, časopisy i jiné tiskoviny vydávané nejméně dvakrát v kalendářním roce pod stejným názvem, se stejným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě.

faktech, zkušenostech, podnětech a kritických pohledech, v organizování a vedení tvůrčích polemik a diskusí v rozvíjení společensky prospěšné kritiky.

Jde-li o zpravodajství v probíhající trestní věci, je z hlediska uveřejňování zpráv a zajištění účinné ochrany osobnosti fyzické osoby rozhodujícím kritériem ústavní princip presumpce nevinny, který se promítá do trestního řízení.⁷⁶ Podle TRŘ platí, že dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen. Tento princip znamená, že zákon hledí na osobu, proti které se vede trestní řízení, jako na nevinnou osobu až do té doby, než je pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu, vyslovena její vina.

Zcela zvláštní právní režim platí pro ochranu osobnosti těch osob, na které se vztahuje působnost zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Podle § 3 odst. 5 cit. zákona je třeba důsledně chránit osobní údaje osoby, proti níž se řízení vede, jakož i její soukromí. Podle § 54 odst. 2 cit. zákona je zakázáno publikování informací o průběhu hlavního líčení, nebo veřejného zasedání, které by vedly ke ztotožnění mladistvého ve veřejných sdělovacích prostředcích.

5.3.6 Zákon č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činností StB

Ochrana osobnosti souvisí také s aplikací zákona č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činností bývalé Státní bezpečnosti. Tento zákon byl výrazně novelizován zákonem č. 107/2002 Sb. Smyslem novely bylo umožnit pronásledovaným osobám (žadatelům), nejen zpřístupnění dokumentů o jejich pronásledování, ale také zveřejnit údaje o vykonavatelích tohoto pronásledování, a jejich činnosti. Novela rovněž upřesnila způsob a postup zpřístupnění, či zveřejnění dokumentů a údajů tak, aby aplikace cit. zákona byla v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů.

Zákon ukládá ministerstvu před zpřístupněním dokumentů znečitelnit v kopii dokumentu datum narození a bydliště jiných osob, jakož i všechny údaje o jejich soukromém a rodinném životě, o jejich trestné činnosti, zdraví a majetkových poměrech. Jedná se o tzv. anonymizaci údajů, která se v tomto případě provádí začerněním. Tím dojde k jejich znečitelnění. Povinnost k anonymizaci údajů vyplývá ze

⁷⁶ Srovnej čl. 40 odst. 2 Listiny, čl. 6 odst. 2 Úmluvy, § 2 odst. 2, § 8a TRŘ.

zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů pro správce údajů, tj. v tomto případě pro ministerstvo podle ustanovení § 5 odst. 4 cit. zákona. Novela zákona o zpřístupnění svazků tím uvedla právní úpravu do souladu se zák. č. 101/2000 Sb.⁷⁷

Fyzická osoba, k níž je evidován osobní svazek má právo předat ministerstvu vlastní vyjádření k obsahu svazku. Ministerstvo je potom povinno takové vyjádření zařadit k údajům o této osobě, jako nedílnou součást dokumentu a zpřístupňovat ji oprávněným žadatelům zároveň s dokumenty, či záznamy o evidenci.

5.3.7 Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Úprava práva na informace je v českém právním řádu provedena v čl. 17 Listiny a jednak v zákoně č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění zákona č. 132/2000 Sb. a jednak zákonem č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (princip publicity). Právo na informace má nezastupitelnou funkci nástroje ochrany demokratických principů, na nichž spočívá český stát. Z hlediska historického vývoje práva na informace, vnímáme jeho rozvoj po druhé světové válce. Svobodný přístup k informacím je zakotven v řadě mezinárodních smluv. Je třeba zejména uvést Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z r. 1966 (publikovaný pod č. 120/1976 Sb.) i Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod z r. 1950 (publikována pod č. 209/1992 Sb.).

V roce 1982 přijal Výbor ministrů Rady Evropy deklaraci o svobodě projevu informací. V právním řádu České republiky obecný předpis o právu veřejnosti na přístup k informacím, který by realizoval čl. 17 Listiny, chyběl, byl dne 11. května 1999 přijat Parlamentem České republiky zákon o svobodném přístupu k informacím, publikovaný ve Sbírce zákonů pod číslem 106. Účelem tohoto zákona je úprava podmínek, za nichž jsou informace poskytovány, a tím i úprava samotné realizace práva na svobodný přístup k informacím. Na základě toho zákon vymezuje povinné subjekty, kterým ukládá tzv. úplnou povinnost poskytovat informace. Tyto povinné subjekty (státní orgány, orgány územní samosprávy atd.) jsou zavázány k tomu, aby automaticky zveřejňovaly určité informace o své činnosti na požádání fyzické nebo právnické osoby.

⁷⁷ Matoušová, M., Hejlík, L.: Osobní údaje a jejich ochrana, ASPI, Praha 2003, str. 35.

5.3.8 Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů

Osobní údaj je definován v zákoně o ochraně osobních údajů a to poměrně stručně a jednoduše jako: „jakýkoli údaj týkající se určeného, nebo určitelného subjektu údajů“. Tato definice se omezuje na vymezení vztahu údaje/ů k tomu, o kom vypovídá, tj. subjektu údajů. Z tohoto úhlu pohledu a při aplikaci zákona v praxi, vyjadřuje osobní údaj, vždy vztah mezi reálnou fyzickou osobou, a hodnotou údaje. Zákonná definice se však vůbec nezabývá tím, co to je „údaj“.

V právním řádu České republiky a i v zahraničních právních předpisech, je termín „údaj“ používán jako úplné, nebo částečné synonymum termínu „informace“. Dále se pak použití ve vztahu k právu člověka na ochranu osobních údajů opírá o pojetí pojmu „osobní údaj“ v mezinárodních předpisech, a dalších dokumentech. Např. Směrnice Evropského parlamentu Rady Evropské unie 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a s volným pohybem těchto údajů na plnou kompatibilitu, s níž česká právní úprava ochrany osobních údajů aspiruje, definuje osobní údaje, jako „jakékoliv informace vztahující se k identifikované, nebo identifikovatelné (určitelné) fyzické osobě“. Osobní údaj je tedy skutečně každý údaj, který je uveden do vztahu k nějaké fyzické osobě, jež se stává aktem uvedení do vztahu subjektem údaje/ů. Shromažďováním osobních údajů pak myslíme systematický postup, nebo soubor postupů, jehož cílem je získání osobních údajů za účelem jejich dalšího uložení na nosič informací, pro jejich okamžité, nebo pozdější zpracování.

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, se **vztahuje** na všechny osobní údaje, které zpracovávají mocenské orgány - tedy státní orgány, orgány územní samosprávy, jiné orgány veřejné moci. Tento zákon se vztahuje také na zpracování osobních údajů, které provádějí soukromé fyzické a právnické osoby. Není rozhodné, zda jde o české občany, nebo cizince. Zákonu podléhá zpracování, které je prováděno automatizovaně i jinými prostředky.

Zákon se **nevztahuje** na ta zpracování, které provádějí fyzické osoby pro svoji osobní potřebu. Výjimka neplatí pro osoby právnické. Dále se nevztahuje na nahodilé shromažďování osobních údajů za podmínky, že nejsou dále zpracovány. Např. záznamy objednávek zákazníků v kosmetických salónech, jsou nahodilým

shromažďováním, budou-li zákazníkovi zasílány nabídky dalších výrobků, nebo služeb, jde již o další zpracování. Výjimka je stanovena pro některé státní orgány: zpravodajské služby, Policii ČR, pokud se týká vyšetřování trestné činnosti, Ministerstvo financí v souvislosti s bojem proti tzv. praní špinavých peněz, Národní bezpečnostní úřad při provádění bezpečnostních prověrek a Ministerstvo vnitra. Na ně se nevztahují povinnosti při zpracování osobních a citlivých osobních údajů, informační a oznamovací povinnost, a povinnosti při předávání osobních údajů do zahraničí.

Speciální kategorie představují tzv. citlivé (senzitivní) osobní údaje. Jde o takové, které vypovídají o národnostním, rasovém, nebo etnickém původu, politických postojích, členství v odborových organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, trestné činnosti, zdravotním stavu a sexuálním životě subjektu údajů. Pro tyto údaje platí mnohem přísnější podmínky.

Hlavní část zákona je soustředěna v jeho II. Hlavě, kde jsou vymezena práva a povinnosti, při **zpracování osobních údajů**. V první řadě jsou to povinnosti správců, kteří musí podle § 5 stanovit účel, prostředky a způsob zpracování osobních údajů. Stanovení účelu je zvláště důležité, vzhledem k tomu, že na jeho vymezení navazuje i většina dalších povinností.

Vymezit účel může správce ovšem jen tam, kde není určen zákonem, protože pak se od něj nemůže odchýlit. Zpracovávat je možno pouze pravdivé a přesné osobní údaje, které byly získány v souladu se zákonem na ochranu osobních údajů, nikoli tedy údaje odcizené, získané podvodně, bez souhlasu subjektu údajů, pokud je takový souhlas třeba, apod. Zda mají osobní údaje tuto kvalitu, musí správce ověřovat. Z toho plyne, že není třeba, aby v každém okamžiku byly údaje pravdivé a přesné. V určitých případech je totiž zřejmé, že teprve postupně bude této kvality dosaženo, např. pokud se má v průběhu trestního řízení přesně zjistit skutkový stav, musí orgány činné v trestním řízení postupně zjišťovat, zda údaje, z nichž vycházejí, jsou pravdivé a přesné. Nepravdivé, neověřené a nepřesné osobní údaje je možno zpracovávat pouze pokud k tomu dává oprávnění, zvláštní zákon.

Podle zákoníku práce a dalších předpisů může zaměstnavatel shromažďovat osobní údaje za účelem vedení personální agendy, nikoli však proto, aby vydal podnikový kalendář s údaji o zaměstnancích. Klasickým případem nadbytečného

shromažďování osobních údajů jsou návštěvní knihy ve vrátnicích, či recepcích, kde se má uvádět nejen jméno a příjmení, případně zaměstnání, ale také např. rodné číslo.

Je nepřípustné, shromažďovat údaje pod záminkou jiného účelu, nebo činnosti, ledaže by to umožňoval zvláštní zákon. Je tedy vyloučeno osobní údaje získat skrytě, tak, aby to subjekt údajů nevěděl. V souladu se zmíněnou směrnicí 95/46/ES platí jako zásada, že osobní údaje je možno zpracovávat jen se souhlasem subjektu údajů. Souhlas sice nemusí být dán písemně, ale vzhledem k tomu, že správce musí prokázat existenci tohoto souhlasu po celou dobu zpracování, je písemná forma nejvhodnější. Např. živnostenské úřady mohou ukládat údaje podnikatelů do živnostenského rejstříku bez jejich souhlasu, protože tak stanoví zákon, totéž platí o evidencích podle zákona o občanských průkazech, nebo zákona o Policii ČR.

Základními **identifikačními údaji** obyvatele České republiky jsou nepochybně jméno a příjmení, které požívají ochrany, jako součást základních práv. Tyto údaje jsou člověku přiděleny v zásadě volným aktem, na rozdíl od základních údajů, které jsou zjištěny a jako jednou zjištěné, v souladu s existující skutečností, předepsaným způsobem, tj. převážně úředně zaznamenány. Součástí základních údajů, které jsou zjištěny jsou číselné hodnoty a místní (zeměpisné) názvy a některé z nich plní současně i funkci kontaktní. Třetí podskupinu identifikačních údajů představují v podstatě arbitrárně a náhodně fyzické osobě přidělované, vytvářené, identifikační údaje.

Za významné je nepochybně třeba považovat identifikační údaje, normalizované pro potřeby výkonu veřejné správy. V informačním systému evidence obyvatel, vedeném Ministerstvem vnitra, se o obyvatelích vedou jména a příjmení, datum narození, pohlaví a jeho změna, rodné číslo, obec, okres a stát narození, státní občanství, adresa místa trvalého pobytu, včetně předchozích adres místa trvalého pobytu, počátek trvalého pobytu, popř. datum zrušení údaje o místu trvalého pobytu, zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům, zákaz pobytu a doba jeho trvání, rodné číslo otce, matky, popř. jiného zákonného zástupce, rodinný stav, datum a místo jeho změny, rodné číslo manžela, nebo jméno a příjmení manžela, je-li manželem cizinec, který nemá přiděleno rodné číslo, rodné číslo dítěte, osvojení dítěte, datum, místo a okres úmrtí, u občana, který zemřel v cizině, pouze stát úmrtí.

Jméno a příjmení upravuje zejména § 61 - § 79 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení;⁷⁸ Datum a místo narození jsou identifikační a osobní údaje, které jsou subjektu údajů přiřazovány vlastně jako transakční údaje. Ani jeden z nich se nemůže měnit, místo narození může v čase měnit své označení. Jako identifikační údaje je upravuje také § 14 odst. 1, písm. b), c) a § 29 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení; Den, měsíc a rok narození se zapisují do matriční knihy narození a společně s místem narození, také do rodného listu.

V České republice se jako identifikační číslo fyzické osoby, používá rodné číslo (obyvatele). V poslední době se univerzálně rozšířilo vyžadování rodného čísla, jako součásti identifikačních údajů obyvatele České republiky. „Rodné číslo, je identifikační číslo fyzické osoby, a původně bylo zavedeno pro účely sociálního zabezpečení a statistické účely. Rodné číslo, je po narození subjektu údajů, přiděleno jako jeho konstantní osobní údaj a je proto osobním údajem primárním. Dnes je třeba za základní předpis upravující používání rodného čísla, považovat zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel)“.⁷⁹ „Tento zákon chápe rodné číslo jako identifikátor fyzické osoby, se kterým je oprávněna nakládat výlučně fyzická osoba, které bylo přiděleno; jinak lze rodné číslo využívat jen v případech stanovených v § 13c zákona o evidenci obyvatel a rodných číslech“. Tento zákon ovšem upravuje pouze přidělování rodného čísla a jeho užití v evidenci obyvatel, nikoli používání tohoto čísla obecně.

Dalšími identifikačními čísly využívanými k identifikaci fyzické osoby a tedy osobními údaji, jsou v České republice daňové identifikační číslo (§ 33 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů), číslo účtu u finanční instituce (zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů). Daňové číslo podnikající fyzické osoby, obsahuje rodné číslo. Základním účelem identifikačního čísla je umožnit pomocí právě jediného údaje tzv. „klíče“ zjistit totožnost objektu, kterému je číslo přiřazeno.

Další osobní identifikační čísla fyzické osoby, plní po určitou dobu číslo průkazu, který byl této osobě vydán. Nejvýznamnějšími jsou v České republice, číslo občanského

⁷⁸ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, jak vyplývá ze změn provedených zákonem č. 320/2002 Sb. a zákonem č. 578/2002 Sb.

⁷⁹ Matoušová, M.-Hejlík, L.: Osobní údaje a jejich ochrana, Aspí, Praha, 2003, str. 51-52.

průkazu a číslo cestovního dokladu, nejčastěji cestovního pasu. Číslo občanského průkazu, jako osobní údaj, upravuje zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech. Podle čísla občanského průkazu, lze určit osoby, kterým byl vydán. Číslo cestovního dokladu upravuje zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech. Také číslo cestovního dokladu je možné použít obdobně, jako číslo občanského průkazu pro identifikaci. Je možné podle něj identifikovat jak občany ČR, tak cizince, kteří mají povinnost sdělit je policii při přihlašování svého pobytu v České republice.

K ochraně osobních údajů a práv jejich subjektů slouží také informační povinnost správců. Před zahájením zpracování, musí totiž správce informovat subjekt údajů o tom, v jakém rozsahu, kdo, jakým způsobem a pro jaký účel, budou údaje zpracovány a komu mohou být zpřístupněny, resp. komu jsou určeny. Informační povinnost správci nevzniká v případě, že uvedené informace jsou již subjektu údajů známy.

Informační povinností se v tomto případě myslí klasická oznamovací povinnost, např. podle ustanovení §168 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, nebo ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, o hlášení infekčních onemocnění.

Kdo se hodnověrným způsobem doví, že jiný spáchal trestný čin neoprávněného nakládání osobními údaji (§ 178 odst. 3) a takový trestný čin oznámí bez odkladu státnímu zástupci, nebo policejnímu orgánu, nebo místo toho, jde-li o vojáka, velitele, nebo náčelníku, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta; tuto oznamovací povinnosti nemá advokát, nebo advokátní koncipient, který se dozví o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem advokacie, nebo právní praxe. Oznamovací povinnost nemá také duchovní registrované církve a náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, dozví-li se o spáchání trestného činu v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství, nebo v souvislosti s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství.

Informační a poučovací povinnost není neomezená. Nevztahuje se na následující případy: a) správce zpracovává osobní údaje výhradně pro účely statistické, vědecké, nebo archivní; b) informační povinnost se nevztahuje na žádný orgán veřejné moci, který na základě zákona získává, uchovává, soustřeďuje atd., osobní údaje; Stejně tak

nemá tuto povinnost, např. advokát, který shromažďuje údaje potřebné pro poskytnutí právní služby. Informační povinnost se netýká též případů, kdy správce potřebuje tyto údaje k uplatnění svých práv, resp. plnění povinností. c) informační povinnost neplatí dále, jestliže zvláštní zákon nestanoví, že správce není povinen informace poskytovat; d) správce nemusí plnit informační povinnost rovněž v případě, když zpracovává výlučně osobní údaje zveřejněné; e) konečně správce nemusí plnit informační povinnost, jestliže se jejich zpracování děje se souhlasem subjektu údajů; To platí, jak pro senzitivní, tak i běžné osobní údaje. Jednou za rok bezplatně a kdykoli za přiměřenou úplatu, která nesmí přesahovat výlohy nezbytné na poskytnutí informace, musí správce poskytnout subjektu informace o osobních údajích, které o něm zpracovává, ledaže zákon stanoví jinak. Informace se neposkytuje automaticky, ale pouze na základě písemné žádosti. Subjekt údajů, nemá přitom nárok na podrobný rozpis všech osobních údajů, které o něm správce zpracovává, ale pouze na informaci o druhu, či rozsahu údajů/např. skutečnosti, že je veden v evidenci pachatelů přestupku. Výjimku z povinnosti poskytnout bezplatně uvedené informace, mají např. banky.

Výraznou součástí systému ochrany osobních údajů je vymezení povinností při jejich zabezpečení. Zákon nestanoví, jaká konkrétní opatření mají správci a zpracovatelé přijmout, pouze jim obecně ukládá, že musí zabránit tomu, aby nemohlo dojít k neoprávněnému nebo nahodilému přístupu k osobním údajům, k jejichž změně, zničení, či ztrátě. Tato povinnost platí nejen po dobu zpracování údajů, ale i po jeho ukončení např. až do doby, kdy správce osobní údaje předá jinému správci.

Důležitým prostředkem k ochraně osobních údajů je povinnost mlčenlivosti. Ta se týká nejen všech zaměstnanců správce a zpracovatele, ale i každé jiné osoby, která zpracovává osobní údaje na základě smlouvy, nebo přichází s osobními údaji do styku v rámci plnění svých zákonem stanovených oprávnění a povinností. Tato povinnost trvá nejen po dobu zaměstnání, či výkonu prací u správce, resp. zpracovatele, ale i po jejich ukončení. Jako zásada platí, že zpracovávat osobní údaje lze pouze na základě svolení, které činí formou registrace Úřad pro ochranu osobních údajů.

5.3.9 Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv

S občanskoprávní ochranou osobnosti souvisí i zákon č.349/1999 Sb. o Veřejném ochránci práv. Veřejný ochránce práv působí k ochraně osob před jednáním úřadů a

dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod (§1 odst.1).

Ochránce vykonává svou funkci nezávisle a nestranně (§5 odst.1). Ochránce je povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděl při výkonu funkce, a to i po ukončení výkonu funkce, pokud zákon nestanoví jinak; stejnou povinnost mají i zaměstnanci jeho kanceláře (§7 odst.2). Každý má právo obrátit se s písemným podnětem na ochránce ve věci, která patří do jeho působnosti (§10 odst.1).

Působnost ochránce práv se **vztahuje** na ministerstva a jiné správní úřady s působností pro celé území státu, správní úřady jim podléhající, Českou národní banku, pokud působí jako správní úřad, Radu pro rozhlasové a televizní vysílání, okresní úřady a města při výkonu působnosti okresního úřadu, obce při výkonu státní správy, dále na Policii České republiky, Armádu České republiky, Hradní stráž, Vězeňskou službu České republiky, zařízení, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná nebo ústavní výchova, ochranné léčení, jakož i na veřejné zdravotní pojišťovny .

Působnost ochránce se **nevztahuje** na Parlament, prezidenta republiky a vládu, na Nejvyšší kontrolní úřad, na zpravodajské služby České republiky, na vyšetřovatele Policie České republiky, státní zastupitelství a na soudy, s výjimkou orgánů státní správy soudů. Ochránce nemá přímé rozhodovací pravomoce ve vztahu k předmětu svého šetření, není tedy nějakou další rozhodovací instancí, má však významná oprávnění, která mohou mít vztah mimo jiné k ochraně osobnosti fyzických osob. Podle §20 odst.2, písm.b) zák.č.349/1999 Sb. může totiž ochránce informovat veřejnost v případě, že dotčený úřad ochránci nesdělí, jaká opatření provedl k nápravě, popř. jsou-li opatření k nápravě podle názoru ochránce nedostatečná. Toto informační oprávnění má ochránce i v případě, že úřad nesplní další stanovené povinnosti a to umožnit ochránci vstupovat do všech prostor úřadů a provádět šetření spočívající v nahlížení do spisů, kladení otázek jednotlivým zaměstnancům úřadů, rozmluvě s osobami umístěnými v zařízeních, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná nebo ústavní výchova anebo ochranné léčení, a to bez přítomnosti jiných osob.

Úřady jsou povinny na žádost ochránce a ve lhůtě jím stanovené poskytnout informace a vysvětlení, předložit spisy a jiné písemnosti, sdělit písemně stanovisko ke

skutkovým a právním otázkám, provést důkazy, které ochránce navrhne, provést úkony dozoru, k nimž jsou podle zákona oprávněny a které ochránce navrhne. Ochránce je dále oprávněn být přítomen při ústním jednání a provádění důkazů úřady a klást přítomným osobám otázky. Informační funkce ochránce je dále rozvedena v § 23 zák.č. 349/1999 Sb., podle kterého ochránce podává každoročně do 31. března Poslanecké sněmovně souhrnnou písemnou zprávu o své činnosti za uplynulý rok; zpráva je sněmovní publikací. Zprávu současně zasílá Senátu, prezidentu republiky, vládě a ministerstvům a jiným správním úřadům s působností pro celé území státu a vhodným způsobem ji zveřejňuje.

Ochránce soustavně seznamuje veřejnost se svou činností podle tohoto zákona a s poznatky, které z jeho činnosti vyplynuly. Ochránce má tedy možnost v důsledku své informační funkce utvářet veřejné mínění a to nejen ve vztahu k určitému úřadu, ale i ve vztahu ke konkrétní dotčené fyzické osobě. Neoprávněným využitím svých informačních oprávnění, nebo „necitlivým“ využitím tohoto oprávnění může paradoxně dojít k zásahu do osobnostních práv dotčené fyzické osoby samotným ochráncem. Při realizaci své informační funkce musí ochránce vždy respektovat právo na ochranu osobnosti všech fyzických osob, které by zveřejněním informace mohly být dotčeny na svých osobnostních právech a to i přesto, že zák. č. 349/1999 Sb. tuto povinnost nestanoví. Platí zde totiž obecná úprava ochrany osobnosti podle občanského zákoníku se všemi případnými sankčními důsledky.

5.3.10 Zákon č. 160/2006 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem

Předchozí zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem neumožňoval **náhradu nemajetkové škody** (újmy) způsobené orgánem veřejné moci. V takové situaci se poškození museli obracet na Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburgu. Šlo často o případy tzv. průtahů v řízeních.

Tento zákon byl novelizován s účinností od 26.dubna 2006 zákonem č.160/2006 Sb., který mj. **umožňuje odškodnit i nemajetkovou újmu**, způsobenou poškozenému orgánem veřejné moci. Spočívá-li tato újma v průtazích, (nepřiměřeně dlouhém vyřizování věci), přihlíží se při stanovení odškodnění zejména k délce řízení, složitosti

věci, k tomu, zda poškozený k průtahům nepřispěl, zda využil dostupné prostředky k odstranění průtahů, k tomu, jak je předmět řízení pro poškozeného významný apod.

Není již tedy nutné se v takových případech obracet přímo na Evropský soud. Nepodaří-li se ovšem dosáhnout nápravy v tuzemsku, právo obrátit se na Evropský soud zůstává nedotčeno.

Podá-li poškozený stížnost přímo k Evropskému soudu pro lidská práva, soud jej písemně vyrozumí o právu řešit věc primárně vnitrostátní cestou. Nevyužije-li poškozený této možnosti, riskuje, že Evropský soud takovou stížnost prohlásí za nepřijatelnou.⁸⁰

Odpovědnost za svoji činnost podle těchto předpisů nese jak stát, tak územně správní celky, tj. obce a kraje. Pokud je nějaké finanční odškodnění je přiznáno zhruba každému čtvrtému žadateli o tuto újmu. To ale nicméně neznamená, že aktivity, peníze a čas vynaložený na žádost o nemajetkovou újmu je zbytečný. V případě neuspokojených žadatelů je možné obrátit se na soud a byť půjde o další časové martyrium, pokud se žadatel soudního verdiktu dožije, s vysokou pravděpodobností jej vyhraje. Kromě toho může být doklad o nepřiznané nemajetkové újmě jedním z dokumentů, s nimiž se lze obrátit na Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku, který je po vyčerpání tuzemských soudních možností konečným arbitrem v řešení mimo jiné i takovýchto případů. Žádost o poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu podle § 31 a odstavce 3, zákona č. 82/1991 Sb., v platném znění v souladu s přechodným ustanovením zákona č. 160/2006 Sb. Podstatné je, že se odpovědnost státu za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem vztahuje také na nemajetkovou újmu vzniklou přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud nárok nebyl promlčen a že promlčecí lhůta je šest měsíců ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o vzniklé nemajetkové újmě.

V každém jednotlivém případě se při stanovení formy a výše případného finančního zadostiučinění přihlíží především k délce a složitosti soudního řízení, k jednání žadatele, kterým přispěl k průtahům v řízení a skutečnosti, zda využil dostupné prostředky dané právním řádem k odstranění průtahů, a dále k postupu orgánů veřejné

⁸⁰ Srovnej: Brusco proti Itálii, no 69789/01, Andrášik proti Slovensku no 68563/01.

moci a k významu předmětu řízení pro žadatele. To znamená, že se snaží nalézt vinu za průtahy také u samotných žadatelů.

Účelem práva, které vytváří stát prostřednictvím zákonodárců, je chránit spravedlivé právní vztahy a předcházet možným újmám. I přes tyto snahy se však stává, že újmu způsobí sám stát. z tohoto důvodu vznikl zákon č. 82/1998 Sb., **o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem**. Zadostiučinění je možné se domáhat na státu či územním samosprávném celku bez ohledu na to, zda byla nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem způsobena škoda či nikoli. Podmínkou je způsobení nemajetkové újmy fyzické či právnické osobě porušením jejího práva. Takovou újmou může být například újma způsobená nepřiměřeně dlouhým projednáváním sporů u soudu. **Nezákonným rozhodnutím** je takové rozhodnutí, které svým obsahem odporuje zákonu. **Nesprávný úřední postup** je takový postup, kdy státní orgán nebo územní samosprávný celek nepostupuje při výkonu veřejné moci způsobem uvedeným v zákoně. Sám zákon přímo nedefinuje, co vše lze rozumět pod pojmem nesprávného úředního postupu. V §13 odst. 1 a §22 odst. 1 zákona je zmíněn pouze jediný konkrétní příklad: „Nesprávným úředním postupem je také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě. Nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě.“

Stát je odpovědný za škodu způsobenou jednak rozhodnutím vydaném v občanském soudním řízení, ve správním řízení, v řízení podle soudního řádu správního nebo v trestním řízení, a jednak nesprávným úředním postupem.

Územní celek v samostatné působnosti odpovídá za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím vydaném v řízení, na něž se vztahují předpisy o správním řízení, a též za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Pokud vydá územní samosprávný celek nezákonné rozhodnutí postupem, který není stanoven v předpisech o správním řízení, je možné uplatnit nárok na přiměřené zadostiučinění v případě, že toto vykonatelné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno příslušným orgánem.

6 Právní prostředky ochrany osobnosti

Prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti fyzických osob lze třídit na obecné a zvláštní (specifické). Jejich strukturu lze naznačit následovně:

a) obecné

- ochrana dohodou (§ 3 odst. 2 OZ)
- ochrana svépomocí (§ 6 OZ)
- ochrana poskytovaná orgánem veřejné správy (§ 5 OZ)
- ochrana soudní
- činnost soudu před zahájením řízení (§ 59 - § 69 OSŘ)
- předběžná opatření (§ 74 OSŘ)
- určovací žaloby (§ 80 OSŘ)
- žaloby na náhradu škody (§ 16, § 420 a násl. OZ)

b) zvláštní, zejm. zvláštní soudní ochrana (§ 13 OZ)

- žaloby na náhradu škody (§ 16, § 420 a násl. OZ)
- žaloba odstraňovací
- žaloba satisfakční
- morální satisfakce
- finanční satisfakce
- ostatní (vyplývají z dikce § 13 odst.1 OZ „zejména“)

Z jiného hlediska lze prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti fyzických osob dělit na vnitrostátní a smíšené, kde u posléze uvedených se na ochraně osobnosti podílejí i jiné, než vnitrostátní orgány, tj. některé společné mezinárodní orgány (např. Evropská komise pro lidská práva).

Výše uvedené prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti lze použít buď samostatně, nebo kumulativně, jak je to ve většině případů.

6.1 Ochrana osobnosti prostřednictvím následné dohody

V § 11 OZ je zakotveno právo fyzické osoby na ochranu své osobnosti. Ustanovení § 13 odst. 1 OZ, stanoví právo fyzické osoby domáhat se zmíněné ochrany osobnosti, avšak kogentně nestanoví formu tohoto „domáhání se“ práva. Proto je třeba se vrátit k § 4 OZ, který stanoví, že „proti tomu, kdo právo ohrozí, nebo poruší, lze se domáhat ochrany u orgánu, který je k tomu povolán. Není-li v zákonu stanoveno něco jiného, je tímto orgánem soud“. Jako příklad jiného orgánu, u kterého se lze domáhat ochrany osobnostního práva, je Úřad pro ochranu osobních údajů, zřízený podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Další způsob, který lze při ochraně osobnostního práva využít, je následná dohoda o ochraně osobnosti. Není vyloučeno, aby tato dohoda byla uzavřena i ve formě soudního smíru, popř. formou notářského zápisu. „Možnost uzavřít dohodu o ochraně osobnosti vyplývá z § 3 odst. 2 OZ, který stanoví, že „fyzické a právnické osoby dbají o to, aby nedocházelo k ohrožování a porušování práv z občanskoprávních vztahů a aby případné rozpory mezi účastníky byly odstraněny především jejich dohodou“. Jinými slovy § 3 odst. 2 OZ umožňuje, aby se fyzická osoba neoprávněně dotčená ve svém subjektivním všeobecném osobnostním právu domáhala ochrany přímo u osoby, která tuto nemajetkovou újmu na všeobecném osobnostním právu dotčené fyzické osoby, způsobila. Tuto újmu je však třeba chápat i jako případnou hrozbu, tzn. ochrany se lze domáhat i proti skutečnostem, které jsou újmu schopny objektivně způsobit. Dále je třeba v této souvislosti přihlídnout i k § 51 OZ., podle kterého účastníci mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není zvláště upravena; smlouva však nesmí odporovat obsahu nebo účelu tohoto zákona.“⁸¹

Z výše uvedené konstrukce ustanovení § 11, § 13, § 3 odst. 2, § 51 OZ vyplývá, že povinný a oprávněný subjekt všeobecného osobnostněprávního vztahu, který vzniká z důvodu ochrany oprávněné fyzické osoby, si mohou tyto svoje vzájemná práva a povinnosti upravit sami, bez prostřednictví povolaného orgánu, a to za **podmínky dodržení zákonnosti a vzájemné dohody**.

V případě podmínky dodržení zákonnosti je třeba mít na zřeteli § 3 odst. 1 OZ, který stanoví, že výkon práv a povinností nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv

⁸¹ Švaňhal, R.: Právní rozhledy č. 9/2000, str. 385.

a neoprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy, a § 39 OZ, podle kterého je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu, nebo jej obchází, anebo se přiči dobrým mravům, neplatný.

Otázkou zůstává, zda uvedený závěr platí i pro stanovení finanční satisfakce a z toho vyplývající plnění povinnou osobou oprávněné fyzické osobě, tj. zda občanský zákoník umožňuje na základě dohody uzavřené podle § 3 odst. 2, § 51 OZ plnění smluvně stanovené finanční satisfakce. Na tuto otázku je třeba odpovědět kladně, a to i přes dikci § 13 odst. 3 OZ, který stanoví, že „výši náhrady podle odst. 2 určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo“.

Ustanovení § 13 odst. 2 OZ stanoví, že pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odst. 1 (tj. morální, imateriální), má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích. Občanský zákoník tedy nestanoví podmínku, že je třeba k určení, zda se morální satisfakce jeví jako dostačující či ne, rozhodnutí povolaného, tj. soudního orgánu. Občanský zákoník „pouze„ stanoví v § 13 odst.3 obligatorní pravomoc soudu určit výši finanční satisfakce, a to jen v případě, že bylo zahájeno občanskoprávní řízení na ochranu osobnosti, na základě návrhu na zahájení řízení s předepsanými náležitostmi, tj. finanční satisfakce, je navrhována navrhovatelem předmětného řízení. V případě neexistence sporu o práva a povinnosti vyplývající z občanskoprávního všeobecného osobnostněprávního vztahu platí možnost využití právního režimu popsaného výše, tj. konstrukce tzv. „dohody o ochraně osobnosti“ dle § 3 odst.2, resp. § 51 OZ. Dohoda o ochraně osobnosti je tedy právním důvodem i pro finanční plnění, a proto nelze hovořit o případném bezdůvodném obohacení dle § 451 a násl. OZ.

Samozřejmě, že dohodu o ochraně osobnosti lze soudně přezkoumat, resp. vést občanskoprávní řízení o jejich případných jednotlivých sporných ustanoveních, avšak na návrh osoby, která na tom prokáže právní zájem. Není vyloučena ani žaloba na plnění z titulu uzavřené smlouvy o ochraně osobnosti.

K náležitostem smlouvy o ochraně osobnosti je třeba, aby smlouva splňovala obecné náležitosti, které občanský zákoník vyžaduje pro právní úkony (§ 34 OZ násl.). K platnosti smlouvy je třeba, aby byl zcela určitým a srozumitelným způsobem

vymezen skutkový stav, který představuje neoprávněný zásah do osobnosti dotčené fyzické osoby a způsob reparace tohoto zásahu. Forma této smlouvy může být ústní, písemná i konkludentní, ale v případech finanční satisfakce je třeba doporučit z praktických důvodů formu písemnou. Dohody o ochraně osobnosti mohou mít praktický význam v případech, kdy je třeba zamezit publicitě skutku, která by jinak hrozila při jeho soudním projednávání. Zájem na zamezení nežádoucí publicity mohou mít jak dotčená fyzická osoba, tak osoba, která do jejího osobnostního práva neoprávněně zasáhla.

K praktickým důsledkům dohody o ochraně osobnosti je třeba uvést, že plnění poskytnuté na základě této dohody je osvobozeno od daně z příjmů, neboť § 4 písm. d) platného zákona o daních z příjmu mimo jiné stanoví, že od daně jsou osvobozeny přijaté náhrady nemajetkové újmy.⁸²

6.2 Právo na finanční satisfakci

Subjektivní osobnostní práva vzniklá postižené fyzické osobě neoprávněným zásahem do její osobnosti jsou nepromlčitelná a neprekludovatelná. Občanský zákoník nestanoví pro uplatnění finanční satisfakce jiné obecné podmínky, než pro ostatní zvláštní prostředky občanskoprávní ochrany, pro případ neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby, které vymezuje § 13 občanského zákoníku: (1) Fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění; (2) Pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odstavce 1 zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích. Následující ustanovení § 13 odst. 3 OZ stanoví jen hypotézu pro právo na přiznání finanční satisfakce a kritéria pro stanovení výše finanční satisfakce soudem.

6.3 Smíšená ochrana osobnosti

Pramenem českého právního řádu je i Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Posláním Evropské komise pro lidská práva není náprava

⁸² Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

jednotlivých křivd, ale prosazování určitého standardu chování státu vůči svým občanům. Komise se začne případem proti němuž stížnost směřuje zabývat nejdříve za šest měsíců od konečného rozhodnutí vnitrostátního orgánu tzn., že musí uplynout lhůta prostřednictvím vnitrostátního práva. K základním podmínkám pro podávání stížností patří: porušení konkrétního práva, které je signatář Úmluvy povinen dle Úmluvy a jejich dodatkových protokolů přiznat každému, kdo podléhá jeho jurisdikci vyčerpání všech vnitrostátních opravných právních prostředků stížnost směřuje jen proti rozhodnutí státního orgánu (tedy i soudu), stížnosti proti soukromým osobám Komise nepřijímá stížnosti lze podávat jen na ta porušení závazků vyplývajících z Úmluvy, ke kterým došlo po vstupu Úmluvy v platnost pro konkrétní stát stížnost Komisi se doručuje prostřednictvím instituce generálního tajemníka Rady Evropy

Stížnost by měla obsahovat označení, že jde o stížnost Komisi, popis okolností případu, označení porušeného práva stanoveného v Úmluvě, popis vnitrostátního remedurního procesu, včetně seznamu a popisu všech rozhodnutí, vydaných státními orgány v předmětné věci.

Sekretariát Rady Evropy pošle stěžovateli dotazník, který je třeba vyplnit pracovním jazykem Rady Evropy (tj. angličtina nebo francouzština) a poslat zpět s potřebnými doklady. Významné je i to, že stěžovateli mohou být hrazeny náklady, včetně pracovního zastoupení, pokud mu jeho majetkové poměry neumožňují, aby je platil ze svých soukromých prostředků.

6.4 Žaloba na odstranění následků zásahů do osobnostních práv

„Neoprávněný zásah zpravidla způsobí takové následky vůči osobnosti občana na veřejnosti, že postižený občan má pochopitelně zvláštní zájem na jejich urychleném **odstranění**. V žalobním návrhu bude tedy postižený navrhopvat takový způsob odstranění následků, který se bude jevit účinným a neoprávněnému zásahu přiměřeným“.⁸³

Předpokladem pro použití tohoto prostředku ochrany ovšem bude, že následky zásahu trvají (i když zásah sám již pominul) a že je lze přijatelným způsobem odstranit.

⁸³ Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti, ASPI, Praha, 2002, str. 21-22.

Způsob odstranění následků bývá velmi rozdílný, podle konkrétních případů, a jeho volba, musí vždy odpovídat obsahu, formě i rozsahu neoprávněného zásahu. Postižený má zájem na úplném odstranění následků tak, aby byl obnoven stav, který zde byl před počátkem zásahu. Je tedy povinností soudů náležitě posuzovat přiměřenost a vykonatelnost navrženého způsobu odstranění následků zásahu. Přitom soudy musí hledět na možnost vykonat výrok rozhodnutí, prostředky soudního výkonu rozhodnutí.

6.5 Žaloba o přiměřeném zadostiučinění

Dalším z druhů uplatnění práva na ochranu osobnosti je právo na přiměřené zadostiučinění. Účelem poskytnutí přiměřeného zadostiučinění, a to v jakékoli formě, je nastolení, či spíše jen přiblížení se, spravedlnosti, a to vyrovnáním způsobené nemajetkové újmy osobnostní povahy poskytnutím satisfakčního plnění. V žalobě na ochranu osobnosti musí být jasně uvedeno, že se žalobce přiměřeného zadostiučinění domáhá. Přiměřeného zadostiučinění se poškozená fyzická osoba nemůže domáhat pokud si jej již sama poskytla formou svémoci.

Právo na přiměřené zadostiučinění je dvojí: přiměřené zadostiučinění morální a přiměřené zadostiučinění jako náhrada nemajetkové újmy v penězích. Morální přiměřené zadostiučinění má obvykle formu omluvy a jeho účelem je poskytnutí satisfakce postižené fyzické osobě například tím, že tato omluva je pronesena narušitelem na veřejnosti. Obsah omluvy musí poškozená fyzická osoba uvést v petitu žaloby, jinak bude tato pro svou neurčitost zamítnuta. Obsah omluvy musí odpovídajícím způsobem reagovat na utrpěnou újmu.

Přiměřeným zadostiučiněním podle § 13 odst. 1 OZ, nemůže být omluva pronášena za takových okolností, že teprve z ní se určitá část veřejnosti dozví o zásahu do osobnostních práv fyzické osoby, o němž by se jinak nedověděla, a jenž by tedy do té doby ani nemohl vážnost postižené fyzické osoby, v očích dané části veřejnosti, snížit.

Řízení o ochraně osobnosti je návrhové řízení, proto musí být ze žaloby patrné i to, jaké konkrétní výše zadostiučinění v penězích se žalobce domáhá. Požadovaná výše peněžitého zadostiučinění pak tvoří maximální částku, kterou soud může přiznat. Výše přiznaného zadostiučinění v penězích je závislá na úvaze soudu.

6.6 Žaloba o náhradu nemajetkové újmy v penězích

Pokud se přiměřené morální zadostiučinění nejeví jako postačující, neboť byla ve značné míře snížena důstojnost dotčené fyzické osoby, či vážnost fyzické osoby ve společnosti, nastupuje druhý stupeň přiměřeného zadostiučinění, označený občanským zákoníkem jako: náhrada nemajetkové újmy v penězích . Obě formy satisfakce, tj.jak omluvu, tak i přiměřené zadostiučinění lze uplatnit souběžně. Výši náhrady nemajetkové újmy v penězích určí soud volným soudcovským uvážením v mezích zákona. Soud je však vázán návrhem žalobce a nesmí přisoudit výše, než bylo navrhováno.

Při rozhodování o náhradě nemajetkové újmy (§ 13 odst. 2 OZ) musí mít soud prokázáno, že v konkrétním případě nestačí zadostiučinění podle ustanovení § 13 odst. 1 OZ, a to zejména z hlediska intenzity, trvání a rozsahu nepříznivých následků vzniklých žalobci, vzhledem na postavení žalobce v rodině a společnosti.

Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích, je úzce spjato s postiženou fyzickou osobou, a má v tomto smyslu osobní charakter. Není-li toto právo uspokojeno ještě za života postižené fyzické osoby, nemůže po její smrti již plnit účel, kterým je přiměřeně vyvážit a zmírnit nemajetkovou újmu, vzniklou na její osobnosti. Z toho vyplývá, že právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích, smrtí postižené fyzické osoby zaniká, a nepřechází na její dědice. „Fyzická osoba, domáhající se práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst.2 OZ, nemůže požadovat úroky z prodlení“.⁸⁴

6.7 Další druhy žalob

Ochrany osobnosti ve smyslu ustanovení § 11 a násl. OZ., lze se vedle žalob, domáhajících se zdržení neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti a vedle žalob na odstranění následků takových zásahů, domáhat také např. žalobami o určení nepravdivosti zásahů tohoto druhu, nebo určení, že původce zásahu neoprávněně zasáhl do práva žalobce, na ochranu osobnosti.

⁸⁴ Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti, ASPI, Praha, 2002, str. 26.

7 Nemajetková újma a její odškodnění

Pojem **újma** a škoda jsou jedním ze základních pojmů soukromého práva. Neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby může dojít ke vzniku jednak újmy majetkové a dále újmy nemajetkové.

Institut nemajetkové újmy a její odškodnění občanský zákoník č. 40/1964 Sb., který u nás zakotvil tzv. generální úpravu všeobecného osobnostního práva přes nesporně pozitivní význam nedořešil ještě úplně otázku finančních satisfakcí za nemajetkovou újmu fyzických osob, resp. podle tehdejší zákonné terminologie, občanů. Spory o pojmosloví **subjektu občanského** práva byly dořešeny až příslušnou novelou občanského zákoníku (zák. č. 509/91 Sb.), která odlišuje pojem osoby fyzické a právnické. Spor zda občanský zákoník umožňuje přiznat finanční satisfakci za nemajetkovou újmu nebo neumožňuje, mohla řešit pouze judikatura. Nutné podotknout, že té době v praxi převládal názor, že občanský zákoník finanční satisfakci neumožňuje.

Z pohledu ochrany osobnosti zásadní **novelu přinesl občanský zákoník č. 87/1990 Sb., která finanční satisfakci výslovně připouští**. Tato novela tak souvisí se společenskopolitickými poměry u nás před a po roce 1989 a z toho vyplývajícího oficiálního nazírání na funkci peněz a jejich schopnosti být morálním ekvivalentem kompenzujícím určitou morální nemajetkovou újmu subjektů práva.

Výrazu újma je jazykově synonymní i výraz škoda, který však občanský zákoník používá v rozdílné souvislosti. Hovoří-li občanský zákoník o škodě, myslí tím skutečnou škodu a ušlý zisk a jedná se o **újmu majetkovou** (hmotnou, materiální). Tam kde neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby chráněné osobnostním právem došlo ke vzniku majetkové újmy – škody, která se do majetkové sféry postižené fyzické osoby vždy již bezprostředně promítá a kterou lze v důsledku toho i přesně vyčíslit v penězích, vznikají vedle případných zvláštních občanskoprávních sankcí za nemajetkovou újmu § 13 OZ, zároveň občanskoprávní sankce za škodu § 16 OZ. Sankce za majetkovou újmu – škodu řídí obecnými ustanoveními OZ o odpovědnosti za škodu (§ 415n.). Funkcí těchto sankcí je, aby odpovědný subjekt napravil (reparoval, kompenzoval) způsobenou majetkovou újmu a to: a) **náhradou v penězích**, anebo žádá-li o to poškozený a je-li to možné a účelné b) **uvedením v původní stav** (naturální

restituce. Cílem je tedy vyrovnat porušenou majetkovou ekvivalentní náhradou. V tomto smyslu se odpovědnostní systém u práva na ochranu osobnosti odlišuje od soukromoprávního systému odpovědnosti za škodu § 16 OZ, který **vychází z principu předpokládaného (prezumovaného) zavinění**. To znamená, že vedle protiprávního úkonu, škody jako majetkové újmy vyjádřitelné v penězích a příčinné souvislosti se ke vzniku obecné občanskoprávní odpovědnosti za škodu § 420 OZ **vyžaduje zavinění ve formě úmyslu nebo nedbalosti**.

Pojem **nemajetková (imateriální, nehmotná) újma** souvisí s neoprávněným zásahem do osobnosti který se nikterak promítá do majetkové sféry a nelze ho vyčíslit tedy penězi. Požadavek zajištění účinné právní ochrany vyžaduje, aby neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby, který má za následek vznik nemajetkové újmy, spočívající v porušení, resp. již v pouhém ohrožení osobnosti dotčené fyzické osoby, byl pro původce neoprávněného zásahu spojen s nepříznivými právními následky ve formě zvláštních občanskoprávních sankcí. Tyto zvláštní občanskoprávní sankce mohou podle okolností konkrétního případu spočívat buď v nové povinnosti původce neoprávněného zásahu upustit od tohoto zásahu, či v nové povinnosti odstranit následky neoprávněného zásahu, anebo v nové povinnosti poskytnout přiměřené zadostiučinění (tzv. sankční povinnosti).

Ke vzniku **nemajetkové újmy** dochází v důsledku neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby porušením **právní povinnosti, nebo jejím ohrožením**, neboli ke vzniku nemajetkové újmy, která se nijak nepromítá v majetkové sféře fyzické osoby takto postižené a kterou v důsledku toho nelze vyčíslit přesně v penězích. Zvláštní sankce za nemajetkovou újmu vzniklou neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby chráněné všeobecným osobnostním právem jsou založeny na **objektivním principu**. Z tohoto vyplývá, že **není nutné prokazovat zavinění** (subjektivní prvek) na straně rušitele či ohrožitele práva (pro případ nezpůsobení újmy, ale pouhého ohrožení práva). To znamená, že se na straně rušitele nebo ohrožitele nevyžaduje existence úmyslu přímého i nepřímého, ani nedbalosti vědomé nebo nevědomé. Například tedy ten, kdo neoprávněně zasáhne do práva na ochranu osobnosti jiného, odpovídá za svůj neoprávněný zásah, i kdyby o něm nevěděl. Ochrana je tedy proti neoprávněným zásahům zaviněným i proti nezaviněným (ale objektivně neoprávněným) zásahům do práv, která jsou chráněny všeobecným osobnostním právem.

Aby vznikla odpovědnost **ohrožitele nebo rušitele** za nemajetkovou újmu způsobenou neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby podle § 13 OZ, je nutné, prokázat následující hmotněprávní podmínky:

a) **Existence zásahu, který je objektivně způsobilý vyvolat nemajetkovou újmu, spočívající buď v porušení či jen v ohrožení osobnosti fyzické osoby v její fyzické a morální jednotě (integritě).** Ochrana se tedy neposkytuje proti jednáním, jež jsou této povaze ještě přiměřená, neboli negativně řečeno, nejsou-li objektivně způsobilá narušit integritu osobnosti jako celku. Újmu tedy vyvolává neoprávněný zásah spočívající v porušení nebo ohrožení osobnostních práv, ale svou povahou se musí jednat o újmu nemajetkovou. To znamená že, musí jít vždy o újmu, která se nepromítá bezprostředně do majetkové sféry takto postižené fyzické osoby, takže ji nelze přesně vyjádřit a vyčíslit v penězích.

b) **Neoprávněnost (protiprávnost) tohoto zásahu.** Neoprávněným zásahem je takový zásah do osobnosti fyzické osoby, který je v rozporu s objektivním právem, tj. s právním řádem.

V určitých případech však o neoprávněný zákaz nejde, jedná se o tzv. okolnosti vylučující neoprávněnost resp. o okolnosti, které porušení nebo ohrožení osobnosti ospravedlňují. Především se jedná o souhlas a to výslovně i konkludentně. Dále nejde o neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby tam, kde je tento zásah dovolen zákonem, jedná se o tzv. zákonné licence uvedené v § 12 odst. 2 a 3 OZ. O neoprávněný zásah se také nejedná v rámci výkonu jiného subjektivního práva stanoveného zákonem, případně tam kde jiný subjekt plnil právní povinnost, kterou má stanovenou zákonem. Tyto uvedené zásahy jsou ovšem oprávněné pouze, pokud se staly přiměřeným způsobem a zároveň nejsou v rozporu s takovými oprávněnými zájmy fyzické osoby, na kterých je třeba s ohledem na zajištění elementární úcty k důstojnosti její osobnosti za všech okolností bezpodmínečně trvat.⁸⁵ O uvedených omezeních, svobodě projevu, přiměřené kritice atd. je pojednáváno blíže v jednotlivých kapitolách tvořící tuto práci.

⁸⁵ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., a kol.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. Linde Praha 1996.

c) **Existence příčinné souvislosti (kauzální nexus)** mezi neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby objektivně způsobilým vyvolat nemajetkovou újmu, spočívající buď v porušení či ohrožení osobnosti fyzické osoby a vznikem této nemajetkové újmy. Fyzická nebo právnická osoba je zodpovědná za nemajetkovou újmu na osobnosti jiné osoby, pokud zásah, za který zodpovídají skutečně způsobil (vyvolal) nemajetkovou újmu. Důkazní břemeno ohledně příčinné souvislosti nese dotčená fyzická osoba.

Obsah pojmu nemajetková újma není právním řádem definován. Již pojmově se však musí jednat o obsah jiný, než majetkový. Současně také odpovědnost za nemajetkovou újmu je jiná, než odpovědnost za újmu majetkovou (tj. za skutečnou škodu a ušlý zisk). Při odškodňování imateriální újmy se užívá srovnávací metody, pomocí níž se po určení míry závažnosti neoprávněného zásahu stanoví způsob a intenzita následného odškodnění.

V tomto smyslu se odpovědnostní systém u práva na ochranu osobnosti odlišuje od soukromoprávního systému odpovědnosti za škodu, který podle občanského zákoníku vychází z předpokládaného zavinění škůdce. Lze tedy shrnout, že v soukromém právu je odpovědnost za porušení či ohrožení práva na ochranu lidské osobnosti založena na principu objektivní odpovědnosti, který v soukromém právu dominuje, přičemž tomuto principu se vymyká jen část odpovědnosti za škodu.

8 Ochrana osobnosti v mezinárodním měřítku a v EU

Významnými mezinárodními úmluvami, které svobodu projevu zakotvují, jsou Všeobecná deklarace lidských práv⁸⁶, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech⁸⁷, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod⁸⁷ a také Úmluva o právech dítěte⁸⁸.

Dne 1. 6. 2002 nabyla účinnosti novela Ústavy⁸⁹ týkající se mj. vztahu mezinárodního a vnitrostátního práva. Dosavadní dikce čl. 10 byla nahrazena novým zněním: „vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného, než zákon, použije se mezinárodní smlouva“.

Jednou z hlavních příčin válečného masakru, který Evropu ve druhé světové válce potkal, i následného rozšíření nedemokratických režimů v její střední a východní části byla nepochybně krize hodnot. Státy evropského kontinentu z toho vyvodily správný závěr. Péči o společné sdílené hodnoty nelze ponechávat výlučně jednotlivým státům, ale je třeba vytvořit i evropské instituce a mechanismy k jejich udržení a dalšímu kultivování. Myšlenku společných hodnot ztělesňuje i Rada Evropy.⁹⁰

Do Rady Evropy vstoupilo tehdejší Československo již v roce 1991 a rok poté, jako vůbec první stát střední a východní Evropy, se stalo stranou vrcholně významné Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod z r. 1950. Ihned po rozpadu

⁸⁶ Deklarace byla schválena Valným shromážděním OSN dne 10. prosince 1948, není ovšem právně závazná.

⁸⁷ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., Pakt vstoupil v platnost 23. března 1976, tímto dnem vstoupil v platnost též pro tehdejší ČSSR.

⁸⁷ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., Úmluva vstoupila v platnost 3. září 1953. Pro ČSFR vstoupila v platnost 18. března 1992.

⁸⁸ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte vstoupila v platnost 2. září 1990. Pro ČSFR vstoupila v platnost 6. února 1991.

⁸⁹ Ústavní zákon č. 395/2001 Sb., kterým se mění ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁰ Council of Europe, A selection of Council of Europe treaties, PROSPEKTUM spol. s.r.o. 2001 ISBN 80-7175-103-0

Československa požádala nově vzniklá Česká republika o přijetí do Rady Evropy a Výbor ministrů rozhodl o jejím členství 30.6. 1993.

Jedním z hlavních cílů, k jejichž prosazování Rada Evropy vznikla, je posilování principu právního státu. Konkrétním výrazem této orientace je úctyhodný, rozsáhlý systém smluvních instrumentů, který v současné době čítá více než 170 smluv. Zatímco v prvním období své existence se Rada Evropy soustředila v první řadě na smlouvy lidskoprávní povahy, později začali její členové rozšiřovat své normotvorné aktivity i do jiných oblastí, např. místní demokracie, kultury, vzdělání a sportu, hromadných sdělovacích prostředků, životního prostředí, zdraví a dalších. Česká republika je stranou 88 smluv a v dalším období by se mělo toto číslo ještě výrazně zvýšit.

Česká ústava zajišťuje smlouvám o lidských právech a základních svobodách "bezprostřední závaznost" a přednost před zákonem. Takové smlouvy tvoří součást českého právního řádu a dovolávají se jich vůči státním orgánům i jednotlivci. Instrumentů o lidských právech je ovšem ve smluvním systému Rady Evropy jen relativně malý zlomek. Mnohem více je smluv, u nichž Ústava bezprostřední závaznost ani přednost před zákonem nepředpokládá. Dle mého názoru by budoucnu by měli být považovány za součást českého práva veškeré smlouvy, které Česká republika ratifikovala a publikovala ve sbírce zákonů, tedy nejen ty, které mají povahu smluv o lidských právech a základních svobodách.

Cílem Rady Evropy podle jejího statutu podepsaného 5. května 1949 v Londýně je „posílení užší jednoty mezi jejími členy s cílem uchovat a podporovat myšlenek a principy, které jsou jejich společným majetkem a přispívat k jejich ekonomickému a sociálnímu rozvoji“.

Zásadní význam pro právní ochranu osob na které se vztahují se týkají především oblastí lidských práv, menšin, místní demokracie a přeshraniční spolupráce, právní spolupráce, zdraví, sociálních otázek a životního prostředí. Smlouvy jsou právně závazné pouze ve státech, které je ratifikovaly.

V následujícím textu budou uvedeny pro přehlednost nejvýznamnější evropské smlouvy a jejich protokoly, které jsou seřazeny dle číslování **Řady evropských smluv (Řes)**.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod - Řes. č. (5) je základním dokumentem Rady Evropy. Dodatkový protokol k Úmluvě - Řes. č. (9) ve znění protokolu č. 11, čl. 1 ochrana majetku, právo na vzdělání, právo na svobod volby. Protokol - Řes. č. (4) k Úmluvě, přiznávající některá práva a svobody jiné než ty, které jsou již uvedeny v Úmluvě a v protokolu č. 11 čl. 1 zákaz věznění pro dluh, čl. 2 svoboda pohybu, čl. 3 zákaz vyhošťování občanů, zákaz hromadných vyhoštění cizinců. Protokol - Řes. č. (6) k Úmluvě týkající se zrušení trestu smrti veznění protokolu č. 11 čl. 1 zrušení trestu smrti, trest smrti v době války, zákaz odstoupení, zákaz výhrad.

Protokol - Řes. č. (7) k Úmluvě ve znění protokolu č. 11. čl. 1 procesní záruky v případě vyhoštění cizinců, právo na odvolání v trestních věcech, právo na odškodnění v případě justičního omylu, právo nebýt souzen nebo potrestán dvakrát, rovnost mezi manžely.

Evropská sociální charta - Řes. č. (35) čl. 1 právo na práci, právo na spravedlivé podmínky práce, právo na bezpečné a zdravé pracovní podmínky, právo na slušnou odměnu za práci, právo organizovat se, právo na kolektivní vyjednávání, právo dětí a mladistvých na ochranu, právo zaměstnaných žen na ochranu, právo na poradenství při volbě zaměstnání, právo na přípravu k výkonu povolání, právo na ochranu zdraví, právo na sociální zabezpečení, právo na sociální a zdravotní pomoc, právo na využívání služeb sociální péče, právo tělesně nebo duševně postižených osob na přípravu k výkonu povolání a na profesní a sociální readaptaci, právo rodiny na sociální, právní a hospodářskou ochranu, právo matek a dětí na sociální a hospodářskou ochranu, právo na výdělečnou činnost na území jiných smluvních stran, právo migrujících pracovníků a jejich rodin na ochranu a pomoc.

Dodatkový protokol k Evropské sociální chartě čl. 1 právo na stejné příležitosti a na rovné zacházení v záležitostech zaměstnání a povolání bez diskriminace na základě pohlaví, právo na informace a konzultace, právo na účast při stanovování a zlepšování pracovních podmínek a pracovního prostředí, právo starých osob na sociální ochranu.

Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání - Řes. č. (152); Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin - Řes. č. (157); Evropská charta regionálních a menšinových jazyků - Řes. č. (148);

Evropská úmluva o vydávání - Řes. č. (24); čl. 1 povinnost vydávat, trestné činy podléhající vydání, politické trestné činy, trestné činy vojenské, fiskální trestné činy, vydávání státních příslušníků, místo trestného činu, probíhající řízení pro totožné trestné činy, překážka pravomocně rozhodnuté věci, promlčení, trest smrti, žádost a potřebné doklady, dodatkové informace, zásada speciality, další vydání do třetího státu, vazba před vydáním, střet žádostí, předání osoby která má být vydána, odložení vydání, nebo podmíněné předání, předání věcí, průvoz, řízení, používaný jazyk, náklady, definice „ochranného opatření“, výhrady, územní působnost, vztahy mezi touto úmluvou a dvoustrannými dohodami, rozsudky vynesené v nepřítomnosti, amnestie.

Dalšími významnými dokumenty jsou například: Evropská úmluva o potlačování terorismu - Řes. č. (90); Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních - Řes. č. (30); Obecné ustanovení, dožádání, doručování písemností a soudních rozhodnutí - účast svědků, znalců a stíhaných osob, rejstříky trestů, řízení, trestní oznámení, výměna informací z rejstříku trestů;

Úmluva o předávání odsouzených osob - Řes. č. (112); Definice, obecné zásady, podmínky předání, povinnost poskytovat informace, žádosti a odpovědi, potřebné doklady, souhlas a jeho ověření, důsledky předání pro odsuzující stát, důsledky předání pro vykonávající stát, pokračování ve výkonu trestu, přeměna výroku o trestu, milost amnestie zmírnění trestu, přezkoumání rozsudku, ukončení výkonu trestu, informace o výkonu trestu, průvoz, jazyk a náklady, popis a vstup v platnost, přístup neelejských států, Územní působnost, časová působnost, vztah k jiným úmluvám a dohodám, smírné urovnání, výpověď, informace;

Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu - Řes. č. (141); Úmluva na ochranu osob se zřetelem na automatické zpracování osobních údajů - Řes. č. (108); Evropská Úmluva o uznání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí - Řes. č. (105); Evropská Úmluva o výkonu práv dětí - Řes. č. (160);

Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny - Úmluva o lidských právech a biomedicíně - Řes. č. (164); V této úmluvě jsou postupně uvedena následující významná práva a povinnosti: obecná ustanovení, cíl a účel, nadřazenost lidské bytosti, rovnoprávný přístup ke

zdravotní péči, profesní standardy, souhlas, ochrana osob nezpůsobilých udělit souhlas, ochrana osobnosti trpících duševní poruchou, naléhavá situace, dříve vyslovená přání, soukromý život a právo na informace, lidský genom, zákaz diskriminace, prediktivní genetické testy, zásahy do lidského genomu, zákaz volby pohlaví, ochrana osob podrobujících se zkumu, ochrana osob nezpůsobilých udělit souhlas k výzkumu, výzkum na plodech in vitro, odebrání orgánu a tkáně od živých dárců pro účely transplantace, ochrana osob nezpůsobilých udělit souhlas s odebráním orgánu, zákaz finančního zisku z disponování s částmi lidského těla, disponování odstraněnou částí lidského těla, porušení práv nebo zásad, náhrada ze nepřiměřené poškození, sankce, vztah mezi touto Úmluvou a ostatními ustanoveními, dodatky a doplňky k Úmluvě.

Evropská úmluva o státním občanství - Řes. č. (166); Evropský kodex sociálního zabezpečení - Řes. č. (48); Protokol k Evropskému kodexu sociálního zabezpečení - Řes. č. (48a); Evropská Úmluva o právním postavení migrujících pracovníků - Řes. č. (93);

Tyto výše uvedené Úmluvy a protokoly jsem v této kapitole pouze nastínil a nebyla jejím cílem podrobná analýza těchto právních institutů Rady Evropy.

9 Závěr

Téma které jsem si pro svou diplomovou práci vybral je problematika ochrany osobnosti, nemajetkové újmy a její odškodnění, jedná se o záležitost, která se nás týká bezprostředně a člověk, ať již chce, nebo nechce, se s ní může setkat ve svém životě. Jelikož problematika ochrany osobnosti je záležitostí nelehkou, zejména po právní stránce, bylo by vhodné, aby člověk, který má zájem znát svá osobnostní práva, byl seznámen s těmito instituty, což bylo hlavním cílem mé práce.

Při vypracování této práce jsem použil odborné literatury, především pak jsem použil platné zákony, protože se staly prvotním pramenem mé diplomové práce, také učebnice se zaměřením na problematiku ochrany osobnosti a práv souvisejících v oblasti občanského práva hmotného a občanského práva procesního, dále pak zákonů, které se významně podílejí na celkovém pojetí osobnostních práv. Celou práci jsem pojal jako stručný přehled úpravy problematiky ochrany osobnosti fyzické osobnosti a odškodnění nemajetkové případně i majetkové újmy.

Ve snaze přispět k správnému pochopení institutu ochrany osobnosti jako takového, jsem se neomezil pouze na platnou právní úpravu obsaženou v občanském zákoníku, i když v ní spočívá hlavní těžiště mé práce, ale i na právní úpravu obsaženou v dalších zákonech která se bezprostředně týká problematiky ochrany osobnosti.

Historický vývoj v právních úpravách na území našeho státu a v zahraničí je zařazen v mé práci pro lepší pochopení vývoje osobnostních práv a to až do současné doby. Celá má práce by se měla stát stručným přehledem problematiky s odkazy na pozitivní právo.

V úvodu této diplomové práce jsem si jako její cíl stanovil zmapování a analýzu zakotvení institutů osobnostních práv, svobody projevu, a práv souvisejících s ochranou osobnosti a zároveň jejich omezení ve vztahu k osobnostním právům a soukromí jednotlivce a to zejména s ohledem na nemajetkovou újmu. Domnívám se, že vytýčené cíle se mi v rámci možností podařilo naplnit. Přínos této práce spatřuji především v pokusu o celkové pojetí ochrany osobnosti podle občanského práva, ale taktéž podle řady zákonů, které souvisejí s ochranou osobnosti fyzické osoby.

10 Přílohy

10.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a další smluvní dokumenty na tuto Úmluvu navazující

Federální ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 21. února 1991 byla v Madridu podepsána jménem České a Slovenské Federativní Republiky Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, sjednaná v Římě dne 4. listopadu 1950, a tyto další smluvní dokumenty na tuto Úmluvu navazující:

Dodatkový protokol, sjednaný v Paříži dne 20. března 1952, Protokol č. 2 sjednaný ve Štrasburku dne 6. května 1963, Protokol č. 4, sjednaný ve Štrasburku dne 16. září 1963, Protokol č. 6, sjednaný ve Štrasburku dne 28. dubna 1983 a Protokol č. 7, sjednaný ve Štrasburku dne 22. listopadu 1984.

S Úmluvou i Protokoly vyslovalo souhlas Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky a prezident České a Slovenské Federativní Republiky je ratifikoval s tím, že Česká a Slovenská Federativní Republika podle článku 64 Úmluvy činí výhradu k článkům 5 a 6 Úmluvy v tom smyslu, že tato ustanovení nebrání ukládání kázeňského trestu vězení podle § 17 zákona č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků. Ratifikační listiny byly uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy, depozitáře Úmluvy, dne 18. března 1992. Při ratifikaci Úmluvy bylo učiněno prohlášení: Česká a Slovenská Federativní Republika prohlašuje, že po dobu pěti let, která se bude mlčky prodlužovat vždy o období dalších pěti let, pokud Česká a Slovenská Federativní Republika své prohlášení neodvolá před uplynutím probíhajícího období:

a.) uznává pravomoc Evropské komise pro lidská práva přijímat podle článku 25 Úmluvy stížnosti osob, nevládních organizací nebo skupin osob považujících se za poškozené v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, články 1 – 4 Protokolu č. 4 a články 1 – 5 Protokolu č. 7, pokud k porušení práv vyplývajících z těchto dokumentů došlo po nabytí jejich platnosti pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku

b) uznává na základě vzájemnosti pravomoc Evropského soudu pro lidská práva podle

článku 46 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod k výkladu a použití Úmluvy, článků 1 – 4 Protokolu č. 4 a článků 1 – 5 Protokolu č. 7, pokud k porušení práv vyplývajících z těchto dokumentů došlo po nabytí jejich platnosti pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku. Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 66 odst. 2 dnem 3. září 1953. Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila v platnost v souladu s článkem 66 odst. 3 dnem 18. března 1992.

Dodatkový protokol vstoupil v platnost na základě svého článku 6 dnem 18. května 1954 a pro ČSFR vstoupil v platnost na základě téhož článku dnem 18. března 1992.

Protokol č. 4 vstoupil v platnost na základě svého článku 7 odst. 1 dnem 2. května 1968 a pro ČSFR vstoupil v platnost podle téhož článku dnem 18. března 1992.

Protokol č. 6 vstoupil v platnost na základě svého článku 8 odst. 1 dnem 1. března 1985 a pro ČSFR podle téhož článku odst. 2 dnem 1. dubna 1992.

Protokol č. 7 vstoupil v platnost na základě svého článku 9 odst. 1 dnem 1. listopadu 1988 a pro ČSFR podle téhož článku odst. 2 vstoupí v platnost dnem 1. června 1992.

Protokol č. 9 vstoupil v platnost na základě svého článku 7 odst. 1 dnem 1. října 1994 a tímtež dnem vstoupil v platnost i pro Českou republiku.

České překlady Úmluvy i Protokolů se vyhlášují samostatně.

ÚMLUVA o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8

Podepsané vlády, členové Rady Evropy, majíce na zřeteli Všeobecnou deklaraci lidských práv vyhlášenou Valným shromážděním Organizace spojených národů 10. prosince 1948; majíce na zřeteli, že tato deklarace směřuje k zabezpečení všeobecného a účinného uznávání a dodržování práv v ní vyhlášených; majíce na zřeteli, že cílem Rady Evropy je dosažení větší jednoty mezi jejími členy, a že jedním ze způsobů, jak se má tento cíl uskutečňovat, je ochrana a další rozvoj lidských práv a základních svobod; znovu potvrzující svou hlubokou víru v ty základní svobody, které jsou základem spravedlnosti a míru ve světě a které jsou nejlépe zachovávány na jedné straně účinnou politickou demokracií a na druhé straně společným pojetím a dodržováním lidských

práv, na němž závisí; rozhodnuty, jakožto vlády evropských států, které jsou stejného smýšlení a mají společné dědictví politických tradic, ideálů, svobody a právního státu, podniknout první kroky ke kolektivnímu zaručení některých práv vyhlášených ve Všeobecné deklaraci; dohodly se na následujícím:

Čl. 1
Povinnost respektovat lidská práva

Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy.

HLAVA I
PRÁVA A SVOBODY

Čl. 2
Právo na život

1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.

2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:
 - a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
 - b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
 - c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

Čl. 3
Zákaz mučení

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Čl. 4
Zákaz otroctví a nucené práce

1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.
2. Od nikoho se nebude vyžadovat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.

3. Za "nucenou nebo povinnou práci" se pro účely tohoto článku nepovažuje:

- a) práce běžně požadovaná při výkonu trestu uloženého podle článku 5 této Úmluvy, nebo v době podmíněného propuštění z tohoto trestu;
- b) služba vojenského charakteru nebo v případě osob, které odmítají vojenskou službu z důvodů svědomí v zemích, kde je takové odmítnutí vojenské služby uznáváno, jiná služba vyžadovaná místo povinné vojenské služby;
- c) služba vyžadovaná v případě nouze nebo pohromy, která ohrožuje život nebo blaho společnosti;
- d) práce nebo služba, která tvoří součást běžných občanských povinností.

Čl. 5

Právo na svobodu a osobní bezpečnost

1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

- a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;
- b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;
- c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;
- d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;
- e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;

f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.

2. Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.

3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotčená osoba dostaví k přelíčení.

4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.

5. Každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.

Čl. 6

Právo na spravedlivý proces

1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

- a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;
- b) mít přiměřený čas a možnost k přípravě své obhajoby;
- c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;
- d) vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;
- e) mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.

Čl. 7

Zákaz trestu bez zákona

1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.
2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.

Čl. 8

Právo na respektování rodinného a soukromého života

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.
2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Čl. 9

Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevovat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

2. Svoboda projevovat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Čl. 10 Svoboda projevu

1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Čl. 11 Svoboda shromažďování a sdružování

1. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružovat se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich.

2. Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon a jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Tento článek nebrání uvalení zákonných omezení na výkon těchto práv příslušníky ozbrojených sil, policie a státní správy.

Čl. 12
Právo uzavřít manželství

Muži a ženy, způsobilí věkem k uzavření manželství, mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.

Čl. 13
Právo na účinné opravné prostředky

Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.

Čl. 14
Zákaz diskriminace

Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.

Čl. 15
Odstoupení od závazků v případě ohrožení

1. V případě války nebo jakéhokoli jiného veřejného ohrožení státní existence, může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.
2. Podle tohoto ustanovení nelze odstoupit od článku 2, kromě úmrtí vyplývajících z dovolených válečných činů, a článku 3, 4 (odstavec 1) a 7.
3. Každá Vysoká smluvní strana, využívající svého práva na odstoupení, bude v plném rozsahu informovat generálního tajemníka Rady Evropy o opatřeních, která přijala a o jejich důvodech. Generálního tajemníka Rady Evropy bude rovněž informovat o tom, kdy tato opatření pozbyla platnosti a kdy ustanovení Úmluvy budou znovu prováděna v plném rozsahu.

Čl. 16
Omezení politické činnosti cizinců

Nic v člancích 10, 11 a 14 nemůže být považováno za bránící Vysokým smluvním stranám uvalit omezení na politickou činnost cizinců.

Čl. 17
Zákaz zneužití práv

Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na zničení kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví.

Čl. 18
Ohraničení možnosti omezení práv

Omezení, jež tato Úmluva připouští pro uvedená práva a svobody, nesmí být využívána k jinému účelu než k tomu, pro který byla určena.

HLAVA II
EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

Čl. 19
Ustavení Soudu

K zajištění plnění závazků, přijatých Vysokými smluvními stranami v Úmluvě a Protokolech k ní, se zřizuje Evropský soud pro lidská práva (dále jen "Soud"). Soud vykonává svou činnost jako stálý úřad.

nadpis vypuštěn

Čl. 20
Počet soudců

Počet soudců tvořících Soud je roven počtu Vysokých smluvních stran.

Čl. 21
Podmínky výkonu funkce

1. Soudci musí mít vysoký morální charakter a splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávanými právníky.
2. Soudci zasedají v Soudu jako soukromé osoby.

3. Ve svém funkčním období nemohou soudci vykonávat činnost neslučitelnou s jejich nezávislostí a nestranností nebo s požadavky stálého úřadu; o všech otázkách vyvolaných použitím tohoto odstavce rozhoduje Soud.

Čl. 22 Volby soudců

1. Soudci jsou Parlamentním shromážděním voleni za každou Vysokou smluvní stranu většinou odevzdaných hlasů ze seznamu tří kandidátů předložených Vysokou smluvní stranou.

2. Stejný postup se použije při doplňování Soudu v případě přistoupení nových Vysokých smluvních stran a při obsazování příležitostně uvolněných míst.

Čl. 23 Funkční období

1. Soudci jsou voleni na období šesti let. Mohou být zvoleni znovu. Funkční období poloviny soudců zvolených při prvních volbách však skončí koncem třetího roku.

2. Soudci, jejichž funkční období skončí uplynutím počátečního tříletého období, budou určeni losem generálního tajemníka Rady Evropy ihned poté, co budou zvoleni.

3. Aby se v rámci možností zabezpečilo, že dojde k obměně jedné poloviny soudců každé tři roky, může Parlamentní shromáždění rozhodnout, dříve než přikročí k jakékoliv další volbě, že funkční období jednoho nebo více soudců, kteří mají být zvoleni, bude mít jinou délku než šest let, avšak ne více než devět let a ne méně než tři roky.

4. V případě, kdy se jedná o více než jedno funkční období a kdy Parlamentní shromáždění bude postupovat podle předchozího odstavce, přidělí se tato období losem generálního tajemníka Rady Evropy ihned po volbách.

5. Soudce, který byl zvolen, aby nahradil soudce, jehož funkční období neskončilo, zastává funkci po zbytek funkčního období svého předchůdce.

6. Funkční období soudců skončí dosažením věku 70 let.

7. Soudci zastávají funkci, dokud nejsou nahrazeni. Poté co byli nahrazeni však pokračují v projednávání těch případů, které již posuzují.

Čl. 24
Odvolání

Žádný soudce nesmí být zbaven svého úřadu, pokud ostatní soudci dvoutřetinovou většinou nerozhodnou o tom, že přestal splňovat požadované podmínky.

Čl. 25
Kancelář a referendáři

Soud má kancelář, jejíž úkoly a organizaci stanoví jednací řád Soudu. Soudu pomáhají referendáři.

Čl. 26
Plénium Soudu

Plénium Soudu

- a) volí na tříleté období svého předsedu a jednoho nebo dva místopředsedy; tito mohou být zvoleni znovu,
- b) zřizuje senáty na pevně stanovené období,
- c) volí předsedy senátů Soudu; tito mohou být zvoleni znovu,
- d) přijímá jednací řád Soudu,
- e) volí vedoucího kanceláře a jednoho nebo více zástupců vedoucího kanceláře.

Čl. 27
Výbory, senáty a Velký senát

1. K projednání předložených případů zasedá Soud ve výborech složených ze tří soudců, v senátech složených ze sedmi soudců a ve Velkém senátu složeném ze sedmnácti soudců. Senáty Soudu zřizují výbory na pevně stanovené období.

2. Členem senátu a Velkého senátu bude ex officio soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu nebo, pokud takový není nebo není schopen zasedat, osoba jím určená, aby zasedala jako soudce.

3. Velký senát se dále skládá z předsedy soudu, místopředsedů, předsedů senátů a dalších soudců vybraných v souladu s jednacím řádem Soudu. Je-li případ podle článku 43 předán Velkému senátu, nemůže v něm zasedat soudce ze senátu, který vydal

rozsudek, s výjimkou předsedy senátu a soudce, který zasedal za dotčenou smluvní stranu.

Čl. 28
Prohlášení výboru o nepřijatelnosti

Výbor může jednomyslně prohlásit za nepřijatelnou nebo vyškrtnout ze svého seznamu případů individuální stížnost podanou podle článku 34, pokud takové rozhodnutí může být učiněno bez dalšího přezkoumání. Toto rozhodnutí je konečné.

Čl. 29
Rozhodnutí senátu o přijatelnosti a ve věci

1. Není-li učiněno rozhodnutí podle článku 28, rozhodne senát o přijatelnosti a ve věci individuálních stížností podaných podle článku 34.
2. Senát rozhodne o přijatelnosti a meritu mezistátních stížností podaných podle článku 33.
3. Rozhodnutí o přijatelnosti se přijímá odděleně, pokud Soud ve výjimečných případech nerozhodne jinak.

Čl. 30
Vzdání se pravomoci ve prospěch Velkého senátu

Pokud případ projednávaný senátem vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo Protokolů k ní nebo pokud by se rozhodnutí senátu o otázce jím projednávané mohlo dostat do rozporu s rozsudkem dříve Soudem vyneseným, může se senát v kterémkoliv okamžiku před vynesením rozsudku vzdát pravomoci ve prospěch Velkého senátu, pokud proti tomu ani jedna strana případu nic nenamítá.

Čl. 31
Pravomoci velkého senátu

Velký senát

- a) rozhoduje o stížnostech podaných buď podle článku 33, nebo článku 34, jestliže se senát vzdal své pravomoci podle článku 30 nebo pokud mu byl případ postoupen podle článku 43, a
- b) posuzuje stížnosti o posudky předkládané podle článku 47.

Čl. 32
Pravomoc Soudu

1. Pravomoc Soudu se vztahuje na všechny věci týkající se výkladu a použití Úmluvy a Protokolů k ní, které jsou Soudu předkládány podle ustanovení článků 33, 34 a 47.
2. Spory o pravomoc Soudu rozhodne Soud.

Čl. 33
Mezistátní případy

Každá vysoká smluvní strana může oznámit Soudu každé údajné porušení ustanovení Úmluvy a Protokolů k ní jinou Vysokou smluvní stranou.

Čl. 34
Individuální stížnosti

Soud může přijímat stížnosti od každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny jednotlivců považujících se za oběti v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou a Protokoly k ní jednou z Vysokých smluvních stran. Vysoké smluvní strany se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva.

Čl. 35
Podmínky přijatelnosti

1. Soud se může věcí zabývat až po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné rozhodnutí.
2. Soud se nebude zabývat žádnou individuální stížností předloženou podle článku 34, která je
 - a) anonymní, nebo
 - b) v podstatě stejná jako stížnost již předtím projednávaná Soudem anebo již předložená jinému mezinárodnímu vyšetřovacímu nebo smírčímu orgánu a pokud neobsahuje žádné nové důležité skutečnosti.
3. Soud prohlásí za nepřijatelnou každou individuální stížnost předloženou podle článku 34, kterou pokládá za neslučitelnou s ustanoveními Úmluvy nebo Protokolů k ní, zjevně nepodloženou nebo za zneužívající právo podat stížnost.

4. Soud zamítne každou stížnost, kterou považuje za nepřijatelnou podle tohoto článku. Může tak učinit v kterémkoliv stadiu řízení.

Čl. 36
Intervence třetí strany

1. Vysoká smluvní strana, jejímž státním příslušníkem je stěžovatel, má ve všech případech projednávaných před senátem nebo Velkým senátem právo předložit písemná vyjádření a účastnit se slyšení.

2. Předseda Soudu může v zájmu řádného výkonu spravedlnosti vyzvat každou Vysokou smluvní stranu, která není stranou v řízení, nebo každou dotčenou osobu, která není stěžovatelem, aby předložily písemná vyjádření nebo se účastnily slyšení.

Čl. 37
Vyškrtnutí stížností

1. Soud může v kterémkoliv stadiu řízení rozhodnout o vyškrtnutí stížnosti ze svého seznamu případů, jestliže okolnosti vedou k závěru, že

a) stěžovatel netrvá na své stížnosti, nebo

b) věc již byla vyřešena, nebo

c) z jakéhokoliv jiného Soudem zjištěného důvodu již nadále není důvodné pokračovat v posuzování stížnosti. Soud však pokračuje v posuzování stížnosti, vyžaduje-li to dodržování lidských práv zaručených Úmluvou a Protokoly k ní.

2. Soud může rozhodnout o navrácení stížnosti do svého seznamu případů, jestliže se domnívá, že okolnosti takový krok odůvodňují.

nadpis vypuštěn

Čl. 38
Posouzení případu a řízení o smírném urovnání

1. Jestliže Soud uzná stížnost jako přijatelnou,

a) za účelem zjištění skutečností pokračuje v projednávání případu společně se zástupci stran, a je-li to zapotřebí, provede šetření, pro jehož účinné provedení poskytnou zúčastněné státy všechny nezbytné prostředky,

b) poskytuje všestrannou pomoc zúčastněným stranám s cílem dosáhnout smírného urovnání záležitosti na základě dodržování lidských práv, jak jsou stanovena Úmluvou a Protokoly k ní.

2. Řízení vedené podle odstavce 1 b) je důvěrné.

Čl. 39

Dosažení smírného urovnání

Je-li dosaženo smírného urovnání, vyškrtne Soud případ ze svého seznamu formou rozhodnutí, které se omezí na stručné vylíčení skutečností a přijatého řešení.

Čl. 40

Veřejnost slyšení a přístup k dokumentům

1. Slyšení jsou veřejná, pokud Soud z důvodu výjimečných okolností nerozhodne jinak.
2. Dokumenty uložené u vedoucího kanceláře jsou přístupné veřejnosti, pokud předseda Soudu nerozhodne jinak.

Čl. 41

Spravedlivé zadostiučinění

Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.

Čl. 42

Rozsudky senátu

Rozsudky senátu se stávají konečnými v souladu s ustanoveními článku 44 odst. 2.

Čl. 43

Postoupení Velkému senátu

1. V tříměsíční lhůtě ode dne rozsudku senátu mohou strany případu požádat ve výjimečných případech o postoupení případu Velkému senátu.
2. Kolegium pěti soudců Velkého senátu žádosti vyhoví, jestliže případ vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu nebo použití Úmluvy nebo Protokolů k ní nebo závažný problém obecného významu.
3. Pokud porota žádost přijme, Velký senát o případu rozhodne formou rozsudku.

Čl. 44
Konečnost rozsudku

1. Rozsudek Velkého senátu je konečný.
2. Rozsudek senátu se stane konečným,
 - a) jakmile strany prohlásí, že nebudou žádat o postoupení případu Velkému senátu, nebo
 - b) po uplynutí tříměsíční lhůty ode dne vynesení rozsudku, jestliže nebylo požádáno o postoupení případu Velkému senátu, nebo
 - c) jakmile kolegium soudců Velkého senátu zamítne žádost podle článku 43.
3. Konečný rozsudek se zveřejní.

Čl. 45
Odůvodnění rozsudku a rozhodnutí

1. Rozsudky a rozhodnutí o přijatelnosti nebo nepřijatelnosti stížnosti musí být zdůvodněny.
2. Jestliže rozsudek nebo jeho část nevyjadřuje jednomyslný názor soudců, je každý soudce oprávněn připojit k němu svůj odlišný názor.

Čl. 46
Závaznost a výkon rozsudku

1. Vysoké smluvní strany se zavazují, že se budou řídit konečným rozsudkem Soudu ve všech případech, jichž jsou stranami.
2. Konečný rozsudek Soudu se doručuje Výboru ministrů, který dohlíží na jeho výkon.

Čl. 47
Posudky

1. Soud může na žádost Výboru ministrů vydávat posudky o právních otázkách týkajících se výkladu Úmluvy a Protokolů k ní.
2. Takové posudky se nesmí zabývat otázkami, které se vztahují k obsahu nebo rozsahu práv či svobod stanovených v hlavě I Úmluvy a v Protokolech k ní, ani jinými otázkami, které by Soud nebo Výbor ministrů mohly posuzovat v důsledku jakéhokoliv řízení, jež může být zahájeno v souladu s Úmluvou.

3. Rozhodnutí Výboru ministrů požádat o posudek Soud vyžaduje většinu hlasů zástupců oprávněných zasedat ve Výboru.

Čl. 48
Poradní pravomoc Soudu

Soud rozhodne, zda žádost o posudek podaná Výborem ministrů spadá do jeho pravomoci stanovené v článku 47.

Čl. 49
Odůvodnění posudků

1. Soud svůj posudek odůvodní.
2. Jestliže posudek nevyjadřuje zcela nebo částečně jednomyslný názor soudců, má každý soudce právo k němu připojit svůj vlastní názor.
3. Posudky Soudu se zasílají Výboru ministrů.

Čl. 50
Výlohy Soudu

Výlohy Soudu hradí Rada Evropy.

Čl. 51
Výsady a imunity soudců

Soudci požívají během výkonu svých funkcí výsad a imunit uvedených v článku 40 Statutu Rady Evropy a v dohodách na jeho základě uzavřených.

HLAVA III
RŮZNÁ USTANOVENÍ

Čl. 52
Žádost generálního tajemníka

Každá Vysoká smluvní strana poskytne na žádost generálního tajemníka Rady Evropy požadované vysvětlení o způsobu, jak její vnitrostátní právo zajišťuje účinné provádění všech ustanovení této Úmluvy.

Čl. 53
Ochrana zaručených lidských práv

Nic v této Úmluvě nebude vykládáno tak, jako by omezovalo nebo rušilo lidská práva a základní svobody, které mohou být uznány zákony každé Vysoké smluvní strany nebo každou jinou Úmluvou, jíž je stranou.

Čl. 54
Pravomoci Výboru ministrů

Nic v této Úmluvě nebrání pravomocem, které přiznal Výboru ministrů Statut Rady Evropy.

Čl. 55
Vyloučení jiného způsobu urovnání sporu

S výhradou zvláštního ujednání Vysoké smluvní strany souhlasí, že mezi sebou nepoužijí smluv, Úmluv nebo prohlášení, které jsou mezi nimi v platnosti k tomu, aby předkládaly formou žalob spory vyplývající z výkladu nebo provádění této Úmluvy jiným způsobem urovnání, než je stanoveno v této Úmluvě.

Čl. 56
Územní působnost

1. Každý stát může při ratifikaci nebo kdykoli později prohlásit sdělením generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, že tato Úmluva se bude podle odstavce 4 tohoto článku vztahovat na všechna nebo kterákoli z území, za jejichž mezinárodní styky je odpovědna.
2. Úmluva se bude vztahovat na jedno nebo více území uvedených ve sdělení počínaje třicátým dnem následujícím po přijetí tohoto sdělení generálním tajemníkem Rady Evropy.
3. Na uvedených územích budou ustanovení této Úmluvy prováděna s přihlédnutím k místním potřebám.
4. Každý stát, který učiní prohlášení podle prvního odstavce tohoto článku, může kdykoli později prohlásit jménem jednoho nebo více území, kterých se toto prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu k tomu, aby přijímal stížnosti osob, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle ustanovení článku 34 Úmluvy.

nadpis vypuštěn

**Čl. 57
Výhrady**

1. Každý stát může při podpisu této Úmluvy nebo uložení své ratifikační listiny učinit výhradu ke kterémukoli ustanovení Úmluvy, pokud zákon, který v té době platí na jeho území, není v souladu s tímto ustanovením. Výhrady všeobecné povahy nejsou podle tohoto článku povoleny.
2. Každá výhrada učiněná podle tohoto článku musí obsahovat stručný popis příslušného zákona.

**Čl. 58
Vypovězení**

1. Vysoká smluvní strana může vypovědět tuto Úmluvu až po uplynutí pěti let od data, kdy se stala její stranou a po šesti měsících od zaslání sdělení generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, který o tom informuje ostatní Vysoké smluvní strany.
2. Tato výpověď nemůže zprostit Vysokou smluvní stranu závazků z této Úmluvy pokud jde o jakékoli jednání, které by mohlo znamenat porušení těchto závazků a mohlo být způsobeno touto smluvní stranou před datem, k němuž výpověď nabývá účinnosti.
3. Každá Vysoká smluvní strana, která přestane být členem Rady Evropy, přestane být stranou této Úmluvy za stejných podmínek.
4. Úmluva může být vypovězena podle ustanovení předcházejících odstavců pokud jde o kterákoli území, pro něž byla rozšířena (článek 56).

**Čl. 59
Podpis a ratifikace**

1. Tato Úmluva je otevřena k podpisu členům Rady Evropy. Bude ratifikována. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.
2. Tato Úmluva vstoupí v platnost po uložení deseti ratifikačních listin.
3. Pro každý stát, který Úmluvu podepsal a který ji bude ratifikovat později, vstoupí Úmluva v platnost ihned po uložení ratifikační listiny.

4. Generální tajemní Rady Evropy oznámí všem členům Rady Evropy vstup Úmluvy v platnost, jména Vysokých smluvních stran, které ji ratifikovaly, jakož i uložení každé ratifikační listiny, k němuž dojde později.

Čl. 60

zrušen

Čl. 61

zrušen

Čl. 62

zrušen

Čl. 63

zrušen

Čl. 64

zrušen

Čl. 65

zrušen

Čl. 66

zrušen

Příl. 1

Dodatkový protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Podepsané vlády, členové Rady Evropy rozhodnuty přijmout opatření k zajištění kolektivního provádění práv a svobod odlišných od těch, které jsou již uvedeny v hlavě I Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále "Úmluva"), dohodly se na následujícím:

Čl. 1

Ochrana vlastnictví

Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva. Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.

Čl. 2 Právo na vzdělání

Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.

Čl. 3 Právo na svobodné volby

Vysoké smluvní strany se zavazují konat v rozumných intervalech svobodné volby s tajným hlasováním za podmínek, které zajistí svobodné vyjádření názorů lidu při volbě zákonodárného sboru.

Čl. 4 Územní působnost

Každá Vysoká smluvní strana může při podpisu nebo ratifikaci tohoto protokolu nebo kdykoliv později sdělit generálnímu tajemníkovi Rady Evropy prohlášení, v němž uvede, v jakém rozsahu se budou vztahovat ustanovení tohoto protokolu na území uvedená v tomto prohlášení, za jejichž mezinárodní styky je odpovědná. Každá Vysoká smluvní strana, která sdělila prohlášení podle předchozího odstavce, může čas od času sdělit další prohlášení pozměňující znění kteréhokoli předchozího prohlášení nebo ukončující používání ustanovení tohoto protokolu ve vztahu ke kterémukoliv území. Prohlášení učiněné podle tohoto článku bude považováno za učiněné podle odstavce 1 článku 56 Úmluvy.

Čl. 5 Vztah k Úmluvě

Vysoké smluvní strany budou považovat články 1, 2, 3 a 4 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

Čl. 6 Podpis a ratifikace

Tento protokol je otevřen k podpisu členům Rady Evropy, kteří podepsali Úmluvu; podléhá ratifikaci současně s Úmluvou nebo po její ratifikaci. Vstoupí v platnost po uložení deseti ratifikačních listin. Pro každý stát, který jej podepsal a bude jej ratifikovat později, vstoupí protokol v platnost ihned po uložení ratifikačních listin. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy, který sdělí všem členům jména těch, kteří jej ratifikovali. Dáno v Paříži dne 20. března 1952 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem signatářům.

Příl. 2

zrušena

Příl. 3

Protokol č. 4 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod
přiznávající některá práva a svobody jiné než ty, které jsou již uvedeny
v Úmluvě a v prvním dodatkovém protokolu k Úmluvě

Podepsané vlády, členové Rady Evropy, rozhodnuty přijmout opatření k zajištění kolektivního provádění určitých práv a svobod odlišných od těch, které jsou již uvedeny v hlavě I Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále "Úmluva") a v člancích 1 až 3 prvního dodatkového protokolu k Úmluvě, podepsaného v Paříži 20. března 1952, dohodly se na následujícím:

Čl. 1 Zákaz uvěznění pro dluh

Nikdo nemůže být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

Čl. 2
Svoboda pohybu

1. Každý, kdo se právoplatně zdržuje na území některého státu, má na tomto území právo svobody pohybu a svobody zvolit si místo pobytu.
2. Každý může svobodně opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní.
3. Žádná omezení nemohou být uvalena na výkon těchto práv kromě těch, která stanoví zákon a jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, udržení veřejného pořádku, předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.
4. Práva uvedená v odstavci 1 mohou v určitých oblastech podléhat omezením stanoveným podle zákona a odůvodněným veřejným zájmem v demokratické společnosti.

Čl. 3
Zákaz vyhoštění státních občanů

1. Nikdo nebude, ať individuálně nebo hromadně, vyhoštěn z území státu, jehož je státním občanem.

Čl. 4
Zákaz kolektivního vyhoštění cizinců

Hromadné vyhoštění cizinců je zakázáno.

Čl. 5
Územní působnost

1. Každá Vysoká smluvní strana může při podpisu nebo ratifikaci tohoto protokolu nebo kdykoliv později sdělit generálnímu tajemníkovi Rady Evropy prohlášení, v němž uvede, v jakém rozsahu se budou vztahovat ustanovení tohoto protokolu na území uvedená v tomto prohlášení, za jejichž mezinárodní styky je odpovědná.
2. Každá Vysoká smluvní strana, která sdělila prohlášení podle předchozího odstavce, může čas od času sdělit další prohlášení pozměňující znění kteréhokoli předchozího prohlášení nebo ukončující používání ustanovení tohoto protokolu ve vztahu ke kterémukoli území.
3. Prohlášení učiněné podle tohoto článku bude považováno za učiněné podle odstavce 1 článku 56 Úmluvy.

4. Území každého státu, na které se vztahuje tento protokol vzhledem k jeho ratifikaci nebo jeho přijetí tímto státem, a každé území, na něž se protokol vztahuje vzhledem k prohlášení učiněnému tímto státem podle tohoto článku, budou považována za různá území pokud jde o odkazy na území státu učiněné v člancích 2 a 3.

5. Každý stát, jenž učinil prohlášení v souladu s odstavcem 1 nebo 2 tohoto článku, může kdykoliv později prohlásit jménem jednoho nebo více území, jichž se prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu přijímat stížnosti od jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle ustanovení článku 34 Úmluvy ve vztahu k článkům 1 až 4 tohoto protokolu nebo ke kterémukoliv z nich.

Čl. 6 Vztah k Úmluvě

Vysoké smluvní strany budou považovat články 1 až 5 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy budou plnit v souladu s tím.

Čl. 7 Podpis a ratifikace

1. Tento protokol je otevřen k podpisu členům států Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu; podléhá ratifikaci současně s Úmluvou nebo po její ratifikaci. Vstoupí v platnost po uložení pěti ratifikačních listin. Pro každý stát, který jej podepsal a který jej bude ratifikovat později, vstoupí protokol v platnost ihned po uložení ratifikačních listin.

2. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy, který sdělí všem členům jména těch, kteří jej ratifikovali.

Na důkaz toho podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali tento protokol.

Dáno ve Štrasburku 16. září 1963 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem státům, které Úmluvu podepsaly.

Příl. 4

Protokol č. 6 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod týkající se zrušení trestu smrti

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále "Úmluva"), berouce v úvahu, že vývoj, k němuž došlo v některých členských státech Rady Evropy, vyjadřuje všeobecnou tendenci ve prospěch zrušení trestu smrti, dohodly se na následujícím:

Čl. 1

Zákaz trestu smrti

Trest smrti se zrušuje. Nikdo nemůže být k takovému trestu odsouzen ani popraven.

Čl. 2

Trest smrti v době války

Stát může zákonem stanovit trest smrti za činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války; tento trest bude uložen pouze v případech, které předvídá zákon a v souladu s jeho ustanoveními. Stát sdělí generálnímu tajemníkovi Rady Evropy příslušná ustanovení tohoto zákona.

Čl. 3

Zákaz odstoupení

Od ustanovení tohoto protokolu nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.

Čl. 4

Zákaz výhrad

K ustanovením tohoto protokolu není přípustná žádná výhrada podle článku 57 Úmluvy.

Čl. 5

Územní působnost

1. Každý stát může při podpisu nebo uložení ratifikačních listin, listin o přijetí nebo schválení, určit jedno nebo více území, na která se tento protokol bude vztahovat.
2. Každý stát může kdykoliv později prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy rozšířit provádění tohoto protokolu na kterékoli jiné území uvedené v

tomto prohlášení. Protokol vstoupí ve vztahu k tomuto území v platnost první den měsíce, který následuje po přijetí takového prohlášení generálním tajemníkem.

3. Každé prohlášení učiněné podle obou předchozích odstavců bude moci být odvoláno pokud jde o kterékoliv území uvedené v tomto prohlášení sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání nabude účinnosti první den měsíce, který následuje po přijetí takového sdělení generálním tajemníkem.

Čl. 6 Vztah k Úmluvě

Členské státy považují články 1 až 5 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ustanovení Úmluvy se plní v souladu s tím.

Čl. 7 Podpis a ratifikace

Tento protokol je otevřen k podpisu členům Rady Evropy, kteří podepsali Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Členský stát Rady Evropy nebude moci ratifikovat, přijmout nebo schválit tento protokol, aniž by zároveň nebo dříve ratifikoval Úmluvu. Ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

Čl. 8 Vstup v platnost

1. Tento protokol vstoupí v platnost první den měsíce, který následuje po dni, kdy pět členských států Rady Evropy vyjádří svůj souhlas být vázán protokolem v souladu s ustanovením článku 7.

2. Pro každý členský stát, který vyjádří dodatečně svůj souhlas být vázán protokolem, vstoupí tento protokol v platnost první den měsíce, který následuje po datu uložení ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení.

Čl. 9 Úkoly deponitáře

Generální tajemník Rady Evropy sdělí členským státům Rady:

- a) každý podpis;
- b) uložení každé ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení;
- c) datum vstupu tohoto protokolu v platnost podle jeho článků 5 a 8;

d) jakýkoli jiný úkon, oznámení nebo sdělení týkající se tohoto protokolu.

Na důkaz toho podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali tento protokol. Dáno v Štrasburku 28. dubna 1983 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy všem členským státům Rady Evropy.

Příl. 5

Protokol č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol, rozhodnuty podniknout další opatření k zajištění kolektivního provádění určitých práv a svobod prostřednictvím Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále "Úmluva"), dohodly se na následujícím:

Čl. 1

Procesní záruky týkající se vyhoštění cizinců

1. Cizinec, který má povolen pobyt na území některého státu, může být vyhoštěn pouze na základě výkonu rozhodnutí přijatého v souladu se zákonem a musí mít možnost:

- a) uplatnit námitky proti svému vyhoštění;
- b) dát přezkoumat svůj případ;
- c) dát se zastupovat za tímto účelem před příslušným úřadem nebo před osobou nebo osobami tímto úřadem určenými.

2. Cizinec může být vyhoštěn před výkonem práv uvedených v odstavci 1 a), b) a c) tohoto článku, je-li takové vyhoštění nutné v zájmu veřejného pořádku nebo je odůvodněno zájmy národní bezpečnosti.

Čl. 2

Právo na odvolání v trestních věcech

1. Každý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně. Výkon tohoto práva, včetně důvodů, pro něž může být vykonáno, stanoví zákon.

2. Z tohoto práva jsou přípustné výjimky v případě méně závažných trestných činů, které jako takové kvalifikuje zákon, nebo jestliže byla příslušná osoba souzena v prvním stupni nejvyšším soudem nebo byla uznána vinnou a odsouzena na základě odvolání proti osvobozujícímu rozsudku.

Čl. 3 Odškodnění za nezákonné odsouzení

Je-li konečný rozsudek v trestní věci později zrušen nebo je-li udělena milost, protože nová nebo nově odhalená skutečnost dokazuje, že došlo k justičnímu omylu, je osoba, na níž byl vykonán trest podle tohoto rozsudku, odškodněna podle zákona nebo praxe platných v příslušném státu, pokud se neprokáže, že k včasnému odhalení neznámé skutečnosti nedošlo úplně nebo částečně vinou této osoby.

Čl. 4 Právo nebýt souzen nebo trestán dvakrát

1. Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu.

2. Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.

3. Od tohoto článku nelze odstoupit podle článku 15 Úmluvy.

Čl. 5 Rovnost mezi manželi

Při uzavírání manželství, za jeho trvání a při rozvodu mají manželé rovná práva a povinnosti občanskoprávní povahy mezi sebou a ve vztazích ke svým dětem. Tento článek nebrání státům přijmout opatření, jež jsou nezbytná v zájmu dětí.

Čl. 6 Územní působnost

1. Každý stát může při podpisu nebo uložení ratifikačních listin, listin o přijetí nebo schválení, určit jednoho nebo více území, na něž se tento protokol bude vztahovat, přičemž určí rozsah, v jakém se zavazuje plnit ustanovení protokolu na tomto nebo na těchto územích.

2. Každý stát může kdykoli později prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy rozšířit provádění tohoto protokolu na kterékoli jiné území uvedené v tomto prohlášení. Protokol vstoupí ve vztahu k tomuto území v platnost první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty ode dne, kdy generální tajemník obdržel prohlášení.

3. Každé prohlášení učiněné podle obou předchozích odstavců může být odvoláno nebo pozměněno pokud jde o kterékoli území uvedené v tomto prohlášení sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání nebo změna nabude účinnosti první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty ode dne, kdy generální tajemník obdržel oznámení.

4. Prohlášení učiněné podle tohoto článku bude považováno za učiněné podle odstavce 1 článku 56 Úmluvy.

5. Území každého státu, na něž se tento protokol vztahuje na základě ratifikace, přijetí nebo schválení tímto státem, a každé z území, na něž se protokol vztahuje vzhledem k prohlášení, které tento stát podle tohoto článku učinil, mohou být považována za různá území, pokud jde o odkaz na území státu učiněný v článku 1.

6. Každý stát, jenž učinil prohlášení v souladu s odstavcem 1 nebo 2 tohoto článku, může kdykoliv později prohlásit jménem jednoho nebo více území, jichž se prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu přijímat stížnosti od jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle ustanovení článku 34 Úmluvy ve vztahu k článkům 1 až 5 tohoto protokolu nebo ke kterémukoliv z nich.

Čl. 7 Vztah k Úmluvě

Členské státy považují články 1 až 6 tohoto protokolu za dodatkové články k Úmluvě a všechna ostatní ustanovení Úmluvy se provádějí v souladu s tím.

Čl. 8 Podpis a ratifikace

Tento protokol je otevřen k podpisu členskými státy Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu. Podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Členský stát Rady Evropy nemůže ratifikovat, přijmout nebo schválit tento protokol, aniž by zároveň nebo dříve ratifikoval

Úmluvu. Ratifikační listiny, listiny o přijetí nebo schválení budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

Čl. 9 Vstup v platnost

1. Tento protokol vstoupí v platnost první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty od data, kdy sedm členských států Rady Evropy vyjádří svůj souhlas být vázán protokolem podle ustanovení článku 8.

2. Pro každý členský stát, který vyjádří dodatečně svůj souhlas být vázán protokolem, vstoupí tento protokol v platnost první den měsíce, který následuje po uplynutí dvouměsíční lhůty ode dne uložení ratifikační listiny, listiny o přijetí nebo schválení.

Čl. 10 Úkoly deponitáře

Generální tajemník Rady Evropy oznámí členským státům Rady:

- a) každý podpis;
- b) uložení každé ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení;
- c) datum vstupu tohoto protokolu v platnost v souladu s články 6 a 9;
- d) jakýkoli jiný úkon, oznámení nebo prohlášení týkající se tohoto protokolu.

Na důkaz toho podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali tento protokol. Dáno ve Štrasburku 22. listopadu 1984 ve francouzštině a angličtině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jeho ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem členským státům Rady Evropy.

10.2 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

USNESENÍ předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. Předsednictvo

České národní rady se usneslo takto:

Předsednictvo České národní rady vyhláší LISTINU ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součást ústavního pořádku České republiky.

Uhde v.r.

Federální shromáždění na základě návrhů České národní rady a Slovenské národní rady, uznávajíc neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona, navazujíc na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich národů, pamětlivo trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány, vkládajíc naděje do zabezpečení těchto práv společným úsilím všech svobodných národů, vycházejíc z práva českého národa a slovenského národa na sebeurčení, připomínajíc si svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého lidstva na Zemi a vyjadřujíc vůli, aby se Česká a Slovenská Federativní Republika důstojně zařadila mezi státy, jež tyto hodnoty ctí, usneslo se na této Listině základních práv a svobod:

Hlava první

Obecná ustanovení

Článek 1

Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Článek 2

(1) Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.

(2) Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.

(3) Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Článek 3

(1) Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

(2) Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodnování.

(3) Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.

Článek 4

(1) Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.

(2) Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod (dále jen "Listina") upraveny pouze zákonem.

(3) Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.

(4) Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro jaké byla stanovena.

Hlava druhá

Lidská práva a základní svobody

Oddíl první

Základní lidská práva a svobody

Článek 5

Každý je způsobilý mít práva.

Článek 6

(1) Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.

(2) Nikdo nesmí být zbaven života.

(3) Trest smrti se nepřipouští.

(4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Článek 7

(1) Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.

(2) Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Článek 8

(1) Osobní svoboda je zaručena.

(2) Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

(3) Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně. Zadržaná osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadrženou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu.

(4) Zatknout obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Zatčená osoba musí být do 24 hodin odevzdána soudu. Soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji pustit na svobodu.

(5) Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.

(6) Zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata nebo držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. Takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o tomto umístění rozhodne do 7 dnů.

Článek 9

(1) Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám.

(2) Ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na:

- a) práce ukládané podle zákona ve výkonu trestu odnětí svobody nebo osobám vykonávajícím jiný trest nahrazující trest odnětí svobody,
- b) vojenskou službu nebo jinou službu stanovenou zákonem namísto povinné vojenské služby,
- c) službu vyžadovanou na základě zákona v případě živelných pohrom, nehod, nebo jiného nebezpečí, které ohrožuje životy, zdraví nebo značné majetkové hodnoty,
- d) jednání uložené zákonem pro ochranu života, zdraví nebo práv druhých.

Článek 10

(1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

(2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života.

(3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

Článek 11

(1) Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.

(2) Zákon stanoví, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob; zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice.

(3) Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

(4) Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.

(5) Daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona.

Článek 12

(1) Obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí.

(2) Domovní prohlídka je přípustná jen pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce. Způsob provedení domovní prohlídky stanoví zákon.

(3) Jiné zásahy do nedotknutelnosti obydlí mohou být zákonem dovoleny, jen je-li to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. Pokud je obydlí užíváno také pro podnikání nebo provozování jiné hospodářské činnosti, mohou být takové zásahy zákonem dovoleny, též je-li to nezbytné pro plnění úkolů veřejné správy.

Článek 13

Nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením.

Článek 14

(1) Svoboda pohybu a pobytu je zaručena.

(2) Každý, kdo se oprávněně zdržuje na území České a Slovenské Federativní Republiky, má právo svobodně je opustit.

(3) Tyto svobody mohou být omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody.

(4) Každý občan má právo na svobodný vstup na území České a Slovenské Federativní Republiky. Občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti.

(5) Cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem.

Článek 15

(1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.

(2) Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.

(3) Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 16

(1) Každý má právo svobodně projevat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.

(2) Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.

(3) Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.

(4) Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.

Oddíl druhý

Politická práva

Článek 17

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo

jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

(3) Cenzura je nepřipustná.

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

(5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

Článek 18

(1) Petiční právo je zaručeno; ve věcech veřejného nebo jiného společenského zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi.

(2) Peticí se nesmí zasahovat do nezávislosti soudu.

(3) Peticemi se nesmí vyzývat k porušování základních práv a svobod zaručených Listinou.

Článek 19

(1) Právo pokojně se shromažďovat je zaručeno.

(2) Toto právo lze omezit zákonem v případech shromáždění na veřejných místech, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu. Shromáždění však nesmí být podmíněno povolením orgánu veřejné správy.

Článek 20

(1) Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.

(2) Občané mají právo zakládat též politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich.

(3) Výkon těchto práv lze omezit jen v případech stanovených zákonem, jestliže je to v demokratické společnosti nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých.

(4) Politické strany a politická hnutí, jakož i jiná sdružení jsou odděleny od státu.

Článek 21

(1) Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.

(2) Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem.

(3) Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Podmínky výkonu voleného práva stanoví zákon.

(4) Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.

Článek 22

Zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti.

Článek 23

Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny.

Hlava třetí

Práva národnostních a etnických menšin

Článek 24

Príslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.

Článek 25

(1) Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.

(2) Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též

a) právo na vzdělání v jejich jazyku,

b) právo užívat jejich jazyka v úředním styku,

c) právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.

Hlava čtvrtá

Hospodářská, sociální a kulturní práva

Článek 26

(1) Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost.

(2) Zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností.

(3) Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje; podmínky stanoví zákon.

(4) Zákon může stanovit odchylnou úpravu pro cizince.

Článek 27

(1) Každý má právo svobodně se sdružovat s jinými na ochranu svých hospodářských a sociálních zájmů.

(2) Odborové organizace vznikají nezávisle na státu. Omezovat počet odborových organizací je nepřípustné, stejně jako zvýhodňovat některé z nich v podniku nebo v odvětví.

(3) Činnost odborových organizací a vznik a činnost jiných sdružení na ochranu hospodářských a sociálních zájmů mohou být omezeny zákonem, jde-li o opatření v

demokratické společnosti nezbytná pro ochranu a bezpečnost státu, veřejného pořádku nebo práv a svobod druhých.

(4) Právo na stávku je zaručeno za podmínek stanovených zákonem; toto právo nepřísluší soudcům, prokurátorům, příslušníkům ozbrojených sil a příslušníkům bezpečnostních sborů.

Článek 28

Zaměstnanci mají právo na spravedlivou odměnu za práci a na uspokojivé pracovní podmínky. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 29

(1) Ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky.

(2) Mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě povolání.

(3) Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 30

(1) Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.

(2) Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.

(3) Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 31

Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

Článek 32

- (1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.
- (2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající zdravotní podmínky.
- (3) Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.
- (4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.
- (5) Rodiče, které pečují o děti, mají právo na pomoc státu.
- (6) Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 33

- (1) Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.
- (2) Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.
- (3) Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.
- (4) Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

Článek 34

- (1) Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem. (2) Právo přístupu ke kulturnímu bohatství je zaručeno za podmínek stanovených zákonem.

Článek 35

- (1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.
- (2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.

(3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

Hlava pátá

Právo na soudní a jinou právní ochranu

Článek 36

(1) Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

(2) Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny.

(3) Každý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem.

(4) Podmínky a podrobnosti stanoví zákon.

Článek 37

(1) Každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.

(2) Každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.

(3) Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.

(4) Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka.

Článek 38

(1) Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.

(2) Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.

Článek 39

Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.

Článek 40

(1) Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

(2) Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.

(3) Obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce.

(4) Obviněný má právo odepřít výpověď; tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven.

(5) Nikdo nemůže být trestně stíhán za čin, pro který již byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby. Tato zásada nevylučuje uplatnění mimořádných opravných prostředků v souladu se zákonem.

(6) Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

Hlava šestá

Ustanovení společná

Článek 41

(1) Práv uvedených v čl. 26, čl. 27 odst. 4, čl. 28 až 31, čl. 32 odst. 1 a 3, čl. 33 a 35 Listiny je možno se domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí.

(2) Kde se v Listině mluví o zákonu, rozumí se tím zákon Federálního shromáždění, jestliže z ústavního rozdělení zákonodárné pravomoci nevyplývá, že úprava přísluší zákonům národních rad.

Článek 42

(1) Pokud Listina používá pojmu "občan", rozumí se tím státní občan České a Slovenské Federativní Republiky.

(2) Cizinci používají v České a Slovenské Federativní Republice lidských práv a základních svobod zaručených Listinou, pokud nejsou přiznána výslovně občanům.

(3) Pokud dosavadní předpisy používají pojmu "občan", rozumí se tím každý člověk, jde-li o základní práva a svobody, které Listina přiznává bez ohledu na státní občanství.

Článek 43

Česká a Slovenská Federativní Republika poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami.

Článek 44

Zákon může soudcům a prokurátorům omezit právo na podnikání a jinou hospodářskou činnost a právo uvedené v čl. 20 odst. 2; zaměstnancům státní správy a územní samosprávy ve funkcích, které určí, též právo uvedené v čl. 27 odst. 4; příslušníkům bezpečnostních sborů a příslušníkům ozbrojených sil též práva uvedená v čl. 18, 19 a čl. 27 odst. 1 až 3, pokud souvisí s výkonem služby. Osobám v povoláních, která jsou bezprostředně nezbytná pro ochranu života a zdraví, může zákon omezit právo na stávkou.

10.3 Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Ustanovení o ochraně osobnosti

§ 11

Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.

§ 12

(1) Písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejich projevů osobní povahy smějí být pořizeny nebo použity jen s jejím svolením.

(2) Svolení není třeba, použijí-li se písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky nebo obrazové a zvukové záznamy k účelům úředním na základě zákona.

(3) Podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy se mohou bez svolení fyzické osoby poříditi nebo použíti přiměřeným způsobem též pro vědecké a umělecké účely a pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství. Ani takové použití však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby.

§ 13

(1) Fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění.

(2) Pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odstavce 1 zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

(3) Výši náhrady podle odstavce 2 určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo.

§ 14

Zrušen.

§ 15

Po smrti fyzické osoby přísluší uplatňovat právo na ochranu její osobnosti manželů nebo partnerovi (a) a dětem, a není-li jich, jejím rodičům.

§ 16

Kdo neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti způsobí škodu, odpovídá za ni podle ustanovení tohoto zákona o odpovědnosti za škodu.

11 Seznam použité literatury:

- Brejcha A.: Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu, CODEX Bohemia, Praha, 1998
- Doležilek J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti, ASPI Publishing, s.r.o., 2002
- Fiala J.: Občanské právo hmotné, Nakladatelství doplněk, 2002
- Hurdík J.: Osoba a její soukromoprávní postavení v měnícím se světě, Masarykova Univerzita v Brně, 2004
- Chaloupková H.: Tiskový zákon komentář, 1. vydání, C.H. Beck, Praha, 2001
- Knap K.: Ochrana osobnosti podle občanského práva, LINDE Praha, 2004
- Knappová M.: Občanské právo hmotné I., ASPI Publishing, s.r.o., 2002
- Mates P.: Ochrana osobních údajů, Karolinum, 2002
- Matoušová M.: Osobní údaje a jejich ochrana, ASPI Publishing, 2003
- Schelleová I. a kolektiv: Právní postavení mladistvých, Eurolex Bohemia, 2004
- Sokol T.: Tisk a právo, 1. vydání, Orac, Praha, 2001
- Šišková N.: Evropská unijní ochrana lidských práv, 1. vydání, Linde, Praha, 2001
- Winter F.: Reklama a právo, 1. vydání, Orac, Praha, 2001

Obsah

1	Úvod.....	2
2	Cíl a metodika.....	5
3	Historie ochrany osobnosti.....	7
3.1.	Historický vývoj ochrany osobnosti ve světě.....	8
3.2	Historický vývoj ochrany osobnosti na našem území.....	11
4	Pojem ochrany osobnosti v právu ČR.....	15
5	Právní úprava práva na ochranu osobnosti.....	24
5.1	Dílčí instituty osobnostních práv.....	29
5.1.1	Právo na osobní svobodu.....	30
	Obsah práva.....	32
	Omezení práva.....	32
	Nepřímé zásahy.....	33
5.1.2	Právo na jméno.....	34
	Obsah práva.....	35
	Užívání jména.....	36
	Neoprávněnost užívání.....	37
5.1.3	Právo na podobu.....	38
	Obsah práva.....	39
5.1.4	Právo na čest a důstojnost.....	41
	Obsah práva.....	42
	Skutková tvrzení.....	43
	Kritika.....	45
	Neoprávněnost zásahu.....	45
5.1.5	Právo na tělesnou integritu.....	46
	Obsah práva.....	47
5.1.6	Právo na slovní projev.....	49
	Obsah práva.....	49
5.1.7	Právo na osobní soukromí.....	50
	Obsah práva.....	52
	Využití skutečností soukromého života.....	52
	Svolení k využití.....	53
	Neoprávněnost využití.....	53
5.2	Svoboda projevu v Listině základních práv a svobod a mezinárodních úmlouvách.....	54
5.2.1	Ochrana pověsti a práv třetích osob.....	56
5.2.2	Veřejně známé osoby a právo na soukromí.....	57
5.2.3	Svoboda projevu a internet.....	59
5.2.4	Hranice akceptovatelné kritiky.....	60
5.2.5	Kritika osob veřejně činných.....	61
5.2.6	Kritérium pravdivosti informací.....	61
5.2.7	Právo na odpověď.....	63

5.3	Právní ochrana podle ostatních předpisů.....	65
5.3.1	Právní ochrana podle autorského práva a práv průmyslových.....	65
5.3.2	Právní ochrana podle trestního a správního zákona.....	66
5.3.2	Právní ochrana podle tiskového zákona.....	68
5.3.4	Ochrana osobnosti při reklamě.....	70
5.3.5	Ochrana osobnosti ve zpravodajství.....	72
5.3.6	Zákon č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činnostmi StB.....	73
5.3.7	Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.....	74
5.3.8	Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.....	75
5.3.9	Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv.....	80
5.3.10	Zákon č. 160/2006 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.....	82
6	Právní prostředky ochrany osobnosti.....	85
6.1	Ochrana osobnosti prostřednictvím následné dohody.....	86
6.2	Právo na finanční satisfakci.....	88
6.3	Směšovaná ochrana osobnosti.....	88
6.4	Žaloba na odstranění následků zásahů do osobnostních práv.....	89
6.5	Žaloba o přiměřeném zadostiučinění.....	90
6.6	Žaloba o náhradu nemajetkové újmy v penězích.....	91
6.7	Další druhy žalob.....	91
7	Nemajetková újma a její odškodnění.....	92
8	Ochrana osobnosti v mezinárodním měřítku a v EU.....	96
9	Závěr.....	101
10	Přílohy.....	102
10.1	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a další smluvní dokumenty na tuto Úmluvu navazující.....	102
10.2	LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD.....	131
10.3	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.....	145
11	Seznam použité literatury:.....	147